

Magt på socialpsykiatriske bosteder

- et interaktionelt perspektiv på magt og interaktioner mellem beboer og socialarbejder

Aalborg Universitet København, Socialt Arbejde.

Susanne Kirstine Skovgaard Andersen

Studienummer: 20141387

Kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde

Speciale – 1. februar 2017

Vejleder: Morten Frederiksen

Antal anslag: 239.751

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1 – indledning, problemformulering, problemfelt	6
Indledning	6
Eksisterende forskning	7
Problemfelt.....	9
Problemformulering	11
Specialets opbygning.....	11
Kapitel 2 – Videnskabeligt ståsted	11
Videnskabsteori.....	12
Relationer og socialkonstruktivismen	13
Kapitel 3 – Metode, empiri og det faktiske feltarbejde	14
Forskningsdesign.....	14
Valg af case	15
Feltarbejdet.....	15
Forinden feltarbejdet	16
Feltarbejdes gennemførelse.....	16
Overvejelser om observation som metode.....	17
Formålet med feltarbejdet	18
Ethiske overvejelser ved brug af observation i feltet.....	19
Anonymisering	19
Sårbarhed i feltet	19
Roller i feltet	20
Forskningsspørgsmål til brug i feltet.....	21
Analysestrategi.....	22
Kapitel 4 - Organisatorisk beskrivelse af det forskede felt.....	23
Thorupgården	23
Organisatorisk beskrivelse af bostedet	24
Fotos fra feltet	26
Kapitel 5 – De fire magtformer i feltet.....	27
Kapitel 6 – Præsentation af teori	29
Foucault – magtaspektet.....	30
Foucault og institutioner.....	33
Goffmans analytiske begreber.....	35

Goffmans teoretiske perspektiv	35
Goffmans hverdagslivsoptik.....	35
Goffman og den totale institution.....	36
Stigma, tilsyneladende sociale identitet og faktiske sociale identitet	39
Kapitel 7 – Analyse	42
Hverdagen på Thorupgårdens første etage set gennem personalemøder	42
Overlappingsmøde	45
Institutionel magt?	51
Fysisk overgreb på personale og et usædvanligt morgenmøde	54
Humor og ironi anvendt i relationen	56
Humor og ironi anvendt som skjult magt?	60
Beboerens økonomi – privat eller kommunalt anliggende?	61
Den interaktionelle orden i hverdagen på en institution	64
Den institutionelle magt og magtens maskinrum	73
Analyse af den interaktionelle orden med henblik på beboerens handlemuligheder	75
Typer af beboere.....	75
Kapitel 8- Konklusion	90
Validitet.....	95
Reliabilitet.....	96
Generaliserbarhed.....	97
Kapitel 10 - Perspektivering	98
Litteraturliste	99

Resumé

This thesis deals generally with the power of social psychiatric care homes, comprising a specific interactional perspective at the interactions that takes place in the relations. In the preparation of the thesis I have used a concrete thesis statement which sounds like following:

"How does the power in work with people with mental health problems on a social psychiatric residence take place? And which possibilities of action does the resident have in the relation? "

In an answer to this, I made a ten-days predominantly non-participant observation study among staff and residents at the social psychiatric care home Thorupgården first floor. The observation study main purpose was to observe the interactions that actually played out between residents and social workers with the aim to examine what forms of power that occur in the institution and what these mean for the resident's discretion.

Based at the thesis statement design, the analysis is two-parted, where the first part concentrates on the power in the relations work between residents and staff and the second part focuses on the resident's room for options in its extension.

Some of the key factors that I operate within the two-part analysis builds at some of the key points from the French philosopher Michel Foucault's insights into the interaction between power and knowledge. Furthermore, the analysis is linked up to Canadian micro sociologist Goffman's theories about the face to face interactions previous at a micro level - this just to capture the concrete together action between staff and residents. Furthermore, the analysis has been made of Beckers Labelling theory to illuminate a possible deviation from the residents and their entry to the social psychiatric care home. The analysis focuses on how power is out played in the relationship between residents and social workers

My results identifying how power operates through the interactional order. Furthermore, on the background of the analysis, I have concluded that there are some different sorts of power, where the direct and conscious controlling power appears to be most dominant in the studied social psychiatric care home. In this context it should be mentioned that both the institutional, professional and indirect power was also seen used in the relationship between residents and staff, but it is the aforementioned forms of power were the most dominant.

In response to the second part of the thesis statement, I identified five different occupant types, each of which had their own possibilities in the relationship. The types I identified was mixed other *the protesting resident, the emerging occupant, the pleasende resident, the elusive* and *the cooperating resident*. Each resident type had different opportunities to exercise counter-forces and rebel against power. For example, got the protesting residents the opportunity to protest against the social worker.

Kapitel 1 – indledning, problemformulering, problemfelt

I følgende afsnit vil specialets indledning, motivationen for at skrive om nedenstående emne og tidligere forskning på området samt problemfelt og problemformulering blive præsenteret.

Indledning

Kan et social udsat individ, der har overgivet sig selv til systemet virkelig opretholde egne handlemuligheder og magten over eget liv?

Specialets omdrejningspunkt er at undersøge, hvilke magtforhold der opstår i interaktionen mellem socialarbejder og beboer på et socialpsykiatrisk bosted, samt at undersøge de mikroprocesser, der udspiller sig i denne interaktion. Baggrunden for dette er, at jeg som uddannet socialrådgiver i praksis, er blevet mødt med alt fra frustrationer fra personalet over systemets opbygning og lovmæssige regler samt dets medførende begrænsninger. Endvidere er jeg blevet mødt af borgere, der er lykkelige for den hjælp som de har modtaget – og fortsat modtager, borgere der har følt sig magtesløse og tilsidesat, til borgere der har føler sig uretfærdig behandlet og blevet frataget deres rettigheder.

Det har for mig skabt en underen over - samt en motivation for at undersøge, de ikke umiddelbart synlige magtforhold på et socialpsykiatrisk bosted. Netop magtforhold i relationer mellem klient og professionel i psykiatrien finder jeg interessant at belyse, idet det er individer, som er i kontakt med det offentlige hjælpesystem og som ofte har mangeartede og komplekse problemstillinger. Som en af konsekvenserne af dette formoder jeg, at individerne ikke altid formår at opdage eventuelle magtanvendelser anvendt imod dem og forstå effekterne heraf. Min motivation for at skrive om emnet er ikke at belyse magtbegrebet som værende hverken positiv eller negativt, eller at pege fingre af nogle socialarbejdere, men at finde ud af, hvilke magtformer der optræder på et socialpsykiatrisk bosted og hvilke handlemuligheder beboerne har i forhold til at gøre oprør imod magten eller udøve modmagt.

Modsat den direkte magt er der i langt mindre grad fokus på de indirekte magtformer, som ikke fremstår nær så synlige. Servicelovens implementering i 1998 var blandt andet med til, at sætte nogle nye lovgivningsmæssige rammer for selve relationen mellem klient og socialarbejder, idet denne blandt andet satte specifikke rammer op for udøvelsen af magt. En af konsekvenserne er at det ikke er muligt at udøve direkte magt i relationen, medmindre den socialpædagogiske indsats har været utilstrækkelig og samtidig skal udøveren af magt tilstræbe sig, at magtanvendelsen ikke

varer længere end højst nødvendigt (Retsinformationen.dk). Ønsket er ud fra et Goffman og Foucault inspireret perspektiv, at undersøge de ansigt-til-ansigt interaktioner, som hovedsageligt foregår mellem beboer og socialarbejder med henblik på at kortlægge eventuelle magtforhold.

Specialet er et resultat af observationsstudier foretaget på et specifikt socialpsykiatrisk bosted, Thorupgården, som er fysisk placeret i Københavns Kommune, hvor jeg som forsker har forsøgt at træde et skridt tilbage og forsøgt at indfange de magtformer, der eksisterer på bostedet.

Eksisterende forskning

Empirisk beskæftiger jeg mig i dette speciale med magt og interaktioner i institutionelle ordner. Dette er der tidligere blevet lavet en række undersøgelser om på området – særligt med fokus på magt og klientliggørelsen i mødet mellem klient og socialarbejder.

Tidligere forskningsprojekter af blandt andet Mik-Meyer og Järvinen (2003), Järvinen, Larsen og Mortensen (2002) og Stax (2005), har undersøgt magtrelationen mellem klient og socialarbejder i danske velfærdsinstitutioner med henblik på klientrollen i institutionelle ordner. Disse forskningsprojekter har jeg, frem for andre relevante projekter, valgt at fremhæve idet ovenstående har samme fokusområde, som der bliver lagt i dette speciale.

Mik-Meyer og Järvinen har i deres forskning fra 2003; *At skabe en klient*, haft fokus på den klientliggørelse, der opstår i mødet mellem individ og system. Med klientliggørelse menes der ikke at individet gøres afhængig af velfærdsinstitutionerne, men snarere at individets problemer tilpasses systemet og de eksisterende rammer. I forskningen gøres det tydeligt, at systemet og socialarbejderen har afgørende indflydelse på, hvordan klienten agerer i konteksten. Klienten fremstilles altså hovedsageligt som passiv aktør, der underkastes øvre magtudøvelse uden tydelig mulighed for at påvirke de sociale kontrolmekanismer (Järvinen & Mik-Meyer, 2003; 11).

Endvidere har Järvinen og Mik-Meyer (2003) i deres forskning stillet skarpt på hvorledes omsorg og hjælp kan udvikles til magt og overgreb i det sociale arbejde. Fx i relationen mellem klient og system, hvor det er systemet (socialarbejderen), som vurderer hvad der er bedst for borgeren uden nødvendigvis at forholde sig til klientens mening.

Undersøgelsen fremhæver magtens konstante tilstedeværelse og klientens egen magtløshed, da de altid vil være tvunget til en vis form for tilpasning.

Lignende tankegang ses i Järvinen, Larsen og Mortensens forskning fra 2002; *Det magtfulde møde mellem system og klient*, hvor deres fokus har været på en sammenfatning af legal myndighedsudøvelse, støtte, forhandling, overtalelse, disciplinering og kontrol. (Järvinen, Larsen & Mortensen, 2002). Järvinen, Larsen og Mortensen benytter begreber fra Foucault og Bourdieu til at belyse magtudøvelse i selve institutionen og hvordan den professionelles viden ofte betragtes som sandheden. Järvinen, Larsen og Mortensens syn på relationen mellem klient og system er, at det er systemet som i den konkrete situation er overlegen i forhold til klienten. Det er klienten, der behøver hjælp og systemet (socialarbejderen), der skal vurdere om klienten er berettiget. Det er i situationer som disse, at klienten ofte tilpasser sig den rolle, som det forventes klienten indtager. Järvinen, Larsen og Mortensen skriver om at der eksisterer en magt mellem socialarbejderen og klienten, som de implicerede ikke opfatter som magt, da den er socialt acceptabel. Med denne magt er socialarbejderen i stand til at betegne verden, samt til at klassificere og kategorisere andre individer.

Altså er der ligeledes tale om magtløshed i forhold til klientrollen, som følge af den professionelles definitionsmagt, samt manglende synliggørelse af den sociale påvirkning i relationen.

Tobias Stax adskiller sig fra førnævnte ved at tage udgangspunkt i en mikro-analytisk tankegang, der undersøger det enkelte subjekts rolle i relationen. I afhandlingen *Duetter på anden sal – et interaktionelt perspektiv på samtaler mellem hjemløse og socialarbejdere* (2005), undersøger Stax den sociale samtale mellem fagperson og klient. Han konkluderer i den forbindelse, at magten ikke udelukkende er et envejs fænomen, men nærmere opstår i en forhandling mellem de tilstedeværende aktører. Samtidig tydeliggøres det dog, at socialarbejderen i kraft af sin sociale placering har en vis magt over klienten, som denne dog oftest vil distancere sig fra, da disse som udgangspunkt ønsker at opretholde klientens rettigheder. På trods af klientens mulighed for at udtrykke sig mener Stax dog sjældent, at det har en indflydelse på det endelige sociale tiltag. Altså er der tale om en form for falsk følelse af egen kontrol, idet socialrådgiveren tager den afgørende beslutning, med afsæt i samfundsmæssige forventninger og rammer.

Fællestrækkene fra ovenstående forskningsprojekter, er at de hovedsageligt fokuserer på klientrollen og den magt, som foregår mellem klient og system. Endvidere er et af fællestrækkende det

asymmetriske magtforhold, der ofte opstår i relationen mellem individ og system. Et asymmetrisk magtforhold, idet borgeren indtager en position, hvor denne er afhængig af den professionelles hjælp, men hvor den professionelle ikke er afhængig af borgeren. I denne relation er det borgeren, der som bruger modtager og socialarbejderen der som professionel giver (Järvinen & Mik-Meyer, 2005; 124). Selve socialarbejderens hjælperolle får en kontrollerende form, da den søger at udøve bedst mulig støtte til klienten, hvilket gør den socialt acceptabel, men klienten har kun begrænset indflydelse i hjælpen.

Ovenstående forskning har altså forholdsvis et ensidigt fokus på magtforholdene mellem klient og systemet set ud fra systemets magt. Forskningen tager primært udgangspunkt i formelle samtaler mellem klient og samfundsrepræsentanter, hvor der ofte er en forudgående forventning, tydelige rammer og kun begrænset personligt kendskab mellem aktørerne i relationen. Mit bidrag til den allerede eksisterende forskning er mit fokus på relationen i en total institution, hvor magten ofte er mere diffus og magtrelationerne er mere uklare end fx i et enkeltstående møde med systemet. Samtidig, ved at undersøge magtforholdene ud fra et andet perspektiv, hvor man anskuer klienten som en kompetent medspiller, så muliggøres en yderligere nuancering af forståelsen for magt og de givne magtforhold. I den forbindelse vil mit syn på klienten skille sig ud fra de nævnte forsknings afhandlinger, da subjekterne vil betragtes som værende kompetente og agerende aktører, der kan påvirke processerne. Der vil først og fremmest blive bygget videre på Järvinen og Mik-Meyers forskning *At skabe en klient*, idet jeg vil benytte et undersøgende mikro-niveau, opsat mod deres makro og meso sammenhæng, hvilket formodentlig vil bidrage til et nyt forsknings perspektiv og samtidig videreføre deres forskning.

Problemfelt

Noget af det grundlæggende i dette speciale er magt og de gældende magtforhold i den moderne psykiatri. Det er min hypotese er, at der i vores samfund - eller i alle samfund for den sags skyld, eksisterer en magt, en magt som oftest fremtræder som indirekte. Hvilken, som rent hypotetisk, virker til at være mere social accepteret i praksis end den fysiske form (direkte) for magt som finder sted gennem bæltefiksering m.m.

At der eksisterer en magt der synes ubevidst eller måske slet ikke anerkendt, formoder jeg kan skyldes de gældende sociale og kulturelle forståelser, hvor man oplever det som værende normen eller en del af ens hverdag, som man ubevidst ikke tillægger nogen betydning. Sådant en tankegang om at magt er en del af hverdagen eller af den sociale praksis, der bliver udført i fx institutionen, formoder jeg kan være med til at fastholde de gældende vilkår.

Selve udviklingen har indenfor magtbegrebet i det senmoderne samfund taget en drejning imod en mere anonymiseret tilgang, forstået på den måde at det ikke længere altid er impliceret, hvem der udøver magten, om der overhovedet udøves magt og i så fald, hvilken form for magt der er tale om. Dette mener jeg kan være problematisk, idet beboeren i så fald ikke altid kan være i stand til at gennemskue, hvornår der bliver anvendt magt imod denne. Før i tiden, i de tidligere samfund, så magten anderledes ud end det gør i dag. Det var fx godsejerne, der havde magten over bønderne. Bønderne betalte godsejerne en pris for at dyrke korn på deres marker og/eller arbejdede gratis for godsejerne, for så til gengæld at kunne dyrke korn på markerne. Det var en tydelig magt, som bønderne indordnede sig under, idet de ikke havde andre muligheder. I dag er det anderledes – det kan være aldeles vanskeligt at gennemskue magten i praksis – særligt grundet dens tilslørede form.

Denne udviklingen formoder jeg kan kobles til udviklingen i samfundet, hvor den ny liberalistiske tilgang bygger på, at alle individer er ligestillede i forhold til sociale og politiske rettigheder og at alle individer i det danske samfund har friheden (og ansvaret) for eget liv. Dette øgede fokus på magt har skabt et krav om, at borgeren i langt højere grad er den primære aktør i eget liv og derfor også tager ansvar for eget liv og fremtiden for denne. I forbindelse med disse ændringer i samfundet har regeringen i 1998 vedtaget Lov om Social Service, også kendt som Serviceloven. Servicelovens implementering har betydet at aktiv deltagelse, selvkontrol over eget liv og ansvaret for eget liv har været i fokus. Endvidere medførte lovgivningen samtidig, at der blev etableret konkrete juridiske rammer for relationen mellem klient og professionel – magt kan ikke bare udøves uden hjemmel i loven og den bør altid minimeres til det absolut nødvendige.

Netop derfor finder jeg det interessant, at undersøge hvorvidt magten udspiller sig mellem klient og system i en total institution.

Problemformulering

På baggrund af ovenstående problemfelt og indledning har jeg tænkt, at belyse ovenstående problemstilling igennem følgende problemformulering:

Hvordan udspiller magten sig i arbejdet med borgere med psykiske problemer på et socialt psykiatrisk bosted? Og hvilke handlemuligheder får beboeren i forbindelse med relationsarbejdet?

Specialets opbygning

Specialet er opbygget som følgende: I *kapitel 1* fremgår specialets indledning samt eksisterende forskning i feltet. Dernæst vil specialets *problemfelt* fremgå og afslutningsvist vil en præsentation af specialets *problemformulering* fremgå. Dernæst følger en præsentation af specialets videnskabelige ståsted samt begrundelse herfor i *kapitel 2*. I *kapitel 3* vil der fremgå, hvilket metodevalg der ligger til grundlag for specialet. I *kapitel 4* tages læseren med på en rundvisning på det socialpsykiatriske bosted Thorupgården, hvorefter denne vil blive præsenteret for stedets organisatoriske rammer. *Kapitel 5* rummer beskrivelsen af de fire forskellige former som magten kan indtage. I *kapitel 6* præsenteres den *teoretiske ramme*, som er afgørende for forståelsen af problemformuleringen samt grundlæggende for analysen af det foretaget observationsstudie. Dernæst følger der i *kapitel 7* selve *analysedelen*, som er grundlæggende for at besvare specialets problemformulering. I *kapitel 8* vil konklusionen på observationsstudiet fremgå. I *kapitel 9* vil *analysens resultater* og en *diskussion* af denne fremgå. Til slut vil der i *kapitel 10* findes en *perspektivering* til den foretaget undersøgelse.

Kapitel 2 – Videnskabeligt ståsted

I det følgende afsnit vil der blive redegjort for det videnskabelige ståsted, som der er blevet benyttet i dette speciale. Erkendelsesrammen i dette speciale tager udgangspunkt i et socialpsykiatrisk botilbud, som er præget af interaktioner og handlinger som er socialt skabt af og mellem mennesker. Det videnskabelige udgangspunkt i dette speciale er *socialkonstruktivistisk*, idet dennes erkendelsesramme er sociale konstruktioner, sociale handlinger og interaktioner. Disse begreber er med til at konstruere virkeligheden. I dette speciale vil der blive fremstillet videnskabelige teorier og overvejelser, som vil være med til at underbygge og skabe en bredere forståelse af genstandsfeltet end det var muligt til at starte på. Igennem analyse og undersøgelser

af genstandsfeltet vil min viden og forståelse ændre sig til at være mere nuanceret og kvalificeret. Ifølge socialkonstruktivismen er vores verdensopfattelse konstitueret af vores erkendelsesramme, som betyder at der ikke findes nogen entydig sandhed, men at det er en konstruktion, som skabes igennem vores sociale handlinger og sprog. (Birkler, 2005; 10-35).

Videnskabsteori

Det er min hypotese, at det er i interaktionerne mellem individer, at der skabes magt og sociale handlerum. Det er gennem interaktionerne mellem socialarbejder og beboerne på bostedet, hvor den sociale virkelighed konstrueres i dette speciale. Derfor placerer dette speciale sig indenfor det socialkonstruktivistiske ståsted, hvor man netop anser den sociale virkelighed som værende skabt i interaktioner, hvor virkeligheden kontinuerligt konstrueres og rekonstrueres i sammenspillet mellem aktørerne. Valget af et socialkonstruktivistisk ståsted hænger endvidere sammen med valget af teoretiske perspektiver af Goffman og Foucault.

Ifølge Esmark, Laustsen og Andersen er udgangspunktet for socialkonstruktivismen, at virkeligheden er et socialt konstrueret fænomen og at ny værdifuld viden opnås ved at sætte spørgsmålstegn ved eksisterende viden, der tages for givet (Esmark, Laustsen & Andersen, 2005a; 16). Erkendelsesrammen er at studere, hvordan det sociale bliver til og hvordan det konstrueres og skaber sig selv (Esmark, Laustsen & Andersen, 2005a; 12). I forhold til opgavens problemformulering er det altså forståelsen af magt på socialpsykiatriske bosteder med fokus på de interaktionelle interaktioner, der foregår mellem beboer og socialarbejder, der skal stilles skarpt på.

Esmark, Laustsen og Andersen hævder endvidere, at man indenfor socialkonstruktivismen ikke mener, at det tilstrækkeligt kun at tale om objektivitet og subjektivitet. Dette da dualismens to sider, objektivitet og subjektivitet, ikke tilbyder et begreb om det sociale (Esmark, Laustsen & Andersen, 2005a; 16). I stedet foreslår socialkonstruktivismen og poststrukturalismen et tredje domæne for virkelighed og viden, som kaldes henholdsvis *det sociale/symbolske*. I den forbindelse tales der indenfor socialkonstruktivismen om en triangulær sontring mellem *det objektive*, *det subjektive* og *det sociale*.

- *Det objektive* er det virkelige eller det værende f.eks. i kraft af magtens konstante tilstedeværelse på bostedet. Magten er først subjektiv, når den bliver sat sammen med erkendelse og personlig etisk forståelse. Magten alene er objektiv.
- *Det subjektive* (mentale billeder, tanker, forestillinger) er en verden der forsøger at opnå erkendelse eller indsigt i det reelle f.eks. kan magt forstås som noget positivt, noget negativt eller et helt tredje måske? Det subjektive er når magten tillægges erkendelse og personlig etisk forståelse.
- *Det sociale* er så en selvstændig orden uden for det objektive og det subjektive. En dybere orden hvor det objektive og det subjektive ”kastes sammen” og bringes i forhold til hinanden (Esmark, Laustsen & Andersen, 2005b; 13-14). Det er her der kan siges noget virkeligt om det sociale og hvor meningen skabes.

Socialkonstruktivismens udgangspunkt er ifølge Esmark, Laustsen og Andersen at den sociale virkelighed aldrig er organiseret i entydige årsager og effekter. I stedet for at læse forholdet mellem struktur og aktør som årsag eller effekt, skal man i stedet se den sociale virkelighed som et forhold mellem muliggørende og begrænsende strukturer og reflektive subjektiver der kan undvige og ændre struktur (Esmark, Laustsen & Andersen, 2005a; 10-11).

Relationer og socialkonstruktivismen

Et af socialkonstruktivismens grundprincipper er, at den bygger sin virkelighedsforståelse på tilstedeværelsen af relationer. Dette fokus kommer af socialkonstruktivismens kritik af de traditionelle ontologiske og epistemologiske tilganges forståelse af, at virkelighedens grundlag er enten subjektivt eller objektivt. Relationer som blandet andet foregår mellem socialarbejder og beboer. Socialkonstruktivismen adskiller sig herved fra andre videnskabelige tilgange ved, at have sit fokus på netop relationer. Tilgangen hævder, at virkeligheden er afhængig af relationerne. Det er den konstruktion der sker i relationerne, som giver virkeligheden mening. Subjekter og objektiver er med til at give mening hertil. For socialkonstruktivismen er relationer grundlaget for en anden orden af virkeligheden, hvor objekter og subjekter indgår og tilskrives mening (Esmark, Laustsen & Andersen, 2005a; 17-19). Det vil sige at i socialkonstruktivismen, er det ikke selve objektet eller subjektet, som er det meningsfyldte, men at det er relationerne mellem dem, som giver mening. Indenfor socialkonstruktivismen forsøger man, at afdække den mening, som skabes

gennem stabilisering og udbredelse af relationer mellem individer (Esmark, Lausten & Andersen, 2005a; 19). Socialkonstruktivismens sigte i at afdække meningen gennem relationer kan kobles til dette speciales problemformulering, idet formålet med denne er at undersøge det interaktionelle i relationer med det formål, at identificere magten og magtudøvelse og i forlængelse heraf, hvorvidt beboerens handlemuligheder består.

Kapitel 3 – Metode, empiri og det faktiske feltarbejde

I det følgende afsnit vil jeg redegøre for mine metodiske og analytiske valg, samt de overvejelser der ligger til grund herfor. Jeg vil samtidig beskrive hvilke, metoder jeg har gjort brug af til indsamling af empiri til besvarelsen af min problemstilling. Ydermere vil jeg komme ind på hvilke informanter, jeg har valgt at gøre brug af og en begrundelse herfor. Afslutningsvis vil specialets forskningsspørgsmål samt analysestrategi blive præsenteret.

Forskningsdesign

Specialets metodiske forskningsdesign er valgt på baggrund af problemformuleringens udformning. I problemformuleringen er spørgsmålet udformet således, at ønsket er at undersøge, hvordan magten på et socialpsykiatrisk bosted, i dette tilfælde Thorupgården, udspiller sig, samt hvordan individets handlemuligheder er i relationen. Derfor har jeg som forsker valgt at gøre brug af et casestudie som metode for at belyse specialets problemstilling.

Selve casestudiet er defineret ved at være en mere dybtgående undersøgelse af, hvordan individer interagerer og agerer med hinanden i deres eget rum. Forskeren bestemmer ikke lokaliteten og rummet, hvor et casestudie finder sted, men det er bestemt af de forskedes rammer – man kan altså ikke forstå de forskede, hvis man ikke iagttager dem indenfor deres rammer. Primært har forskeren intet herredømme over feltet (Ramian, 2007). Ifølge Ramian defineres et casestudie som værende:

”Casestudiet er en strategi til empirisk udforskning af et udvalgt nutidigt fænomen i sin naturlige sammenhæng ved anvendelse af forskellige datakilder, der kan anvendes i en bevisførelse. ”
(Ramian, 2007; 15)

Ved at gøre brug af casestudie som metode, vælger jeg som forsker samtidig en analytisk tilgang

og en afgrænsning. Dette begrundes med, at det ikke er alt i casestudie, som kan være en case og derfor er en afgrænsning nødvendigt. Det der udgør min case i dette tilfælde er at undersøge, hvordan magten udspiller sig på et decentraliseret socialpsykiatrisk botilbud jf. § 108 i Serviceloven. Valget af casestudie skal ikke forstås som et egentligt metodevalg, men mere som en analysestrategi i forhold til at indhente empiri, som jeg gennem valg af metoder og case udfylder.

Valg af case

Casen i dette speciale er at undersøge, hvordan magten udspiller sig i den decentraliserede moderne psykiatri – konkret på et socialpsykiatrisk bosted. Dette for at undersøge, hvad der rør sig i den moderne psykiatri og hvordan magtforholdene gør sig gældende i feltet.

Som nævnt ovenstående har jeg valgt at min case skal undersøges gennem det socialpsykiatriske bosted Thorupgården, hvor man arbejder med socialt udsatte borgere og hvor man forsøger at hjælpe de udsatte borgere i deres dagligdag gennem social støtte. Valget af bostedet var tilfældigt og så alligevel ikke. Jeg valgte Thorupgården som genstandsfelt, idet jeg forinden kendte til stedet og formodede det ville være et felt, der er rigt på informationer vedrørende min problemstilling. Det er således ikke en repræsentativ case set i forhold til de givne magtforholdene på et socialpsykiatrisk bosted. I stedet forventer jeg, at det er en case, der kan være med til at belyse nuancer af magthold i et socialpsykiatrisk bosted, som der ikke er belyst på samme måde før (Flyvbjerg, 1991).

Feltarbejdet

”Udgangspunktet for et feltarbejde synes at være en idé om, at hvis man ønsker at forstå, hvad hesten gør, og hvorfor den gør det, må man hellere gå ud og se til den, spørge til den, komme i fold med den og opnå accept.” (Stax, 2005; 28).

Således er selve feltarbejdet defineret i Stax forskning. Dermed skal man som forsker, for at kunne forstå de forskede, selv ud i feltet med dem og indgå i deres hverdag på deres præmisser. Dette stemmer overens med mit ønske, om at foretage et observationsstudie af de implicerede. Netop for at kunne få muligheden for komme bag ”forhængen”, og se hvordan hverdagen udspiller sig på bostedet og komme tæt nok på de forskede til, at kunne observere selve interaktionen.

Forinden feltarbejdet

Forinden selve feltarbejdet tog jeg via mail kontakt til afdelingslederen Helle Dolleris på Thorupgårdens første etage. Efter et par dage fik jeg respons på, at det umiddelbart godt kunne lade sig gøre at foretage et observationstudie på bostedet, men at vi behøvede beboernes accept. Derefter aftalte vi, at jeg skulle komme til etagens beboermøde klokken 13 om onsdagen og fremlægge mit projekt for beboerne samt personalegruppen og forklare, hvad formålet med mit observationstudie ville være.

Da det blev onsdag mødte jeg op på Thorupgården, hvor jeg blev mødt af Helle Dolleris, der fortalte mig, at hun havde forberedt beboerne og personalet på min tilstedeværelse. Beboermødet foregik i et stort lokale, som var indrettet med en sofagrube med tilhørende fjernsyn og et langt spisebord med stole omkring. Senere i mit observationstudie fandt jeg ud af det var etagens fællesstue, hvor beboerne og personalet af og til laver kreative ting i fællesskab. Helle Dolleris præsenterede mig for beboerne og personalet og sagde jeg selv ville fortælle, hvorfor jeg var her. Først præsenterede jeg mig selv og dernæst hvad formålet med min tilstedeværelse var. Jeg fortalte beboerne og personalet, at jeg gerne ville have deres tilladelse til at observere dem over en periode på ti dage, samt at jeg gennem et observationsstudie ville have fokus på interaktionerne på mellem dem. Det skabte en del diskussion blandt både beboerne og personalet, da jeg nævnte ordene ” usynlig magt og indirekte magt”. En enkelt af beboerne ønskede at sætte fokus på, hvorfor jeg dog ønskede at undersøge den usynlige magt og om det ikke var bedre, at den forblev usynlig. Efter en debat mellem beboere, personale og jeg, så skulle beboerne en for en tilkendegive, om de ønskede, at jeg foretog mit feltarbejde ved dem i ti dage. Det var et ensidigt ja og fjorten dage efter startede jeg observationsstudiet op på Thorupgårdens første etage.

Feltarbejdes gennemførelse

Jeg gennemførte mit feltarbejde på bostedet Thorupgården midt september 2016, hvor jeg opholdte mig i omtrent halvtreds timer fordelt på ti dage.

I starten af mit feltarbejde fik jeg udleveret en nøgle til etagen, så jeg selv kunne lukke mig ind og ikke var afhængig af personalet. Samtidig skulle jeg hver dag påføre mig en telefon, som samtidig fungerede som overfaldsalarm. Jeg oplevede herefter, at flere beboere spurgte mig om hjælp til diverse ting, såsom at smøre creme på et ben, snakke om beboerens dag og lignende. Jeg havde fra start forsøgt at tydeliggøre, hvorfor jeg var på stedet og at jeg ikke var personale, men det er klart

at beboerne opfatter mig således, når jeg ligner det faste personale og samtidig bærer nøgle og telefon synligt. Jeg var forinden klar over, at det kunne have betydning for min tilstedeværelse med hvilken fremtoning jeg havde, og hvordan jeg agerede i feltet. Personalet på stedet bærer alle valgfrit tøj og derfor var det ikke nemt for mig at adskille mig fremtoningsmæssigt og vise beboerne, at jeg ikke tog del af personalegruppen uden at gøre dem opmærksomme på dette.

"Jeg tilbragte dagen sammen med patienterne og undgik nærmere kontakt med personalet, ligesom jeg heller ikke „gik med nøgle". (Goffman, 1967; 5).

Denne passage understreger, at Goffman forsøgte at distancere sig fra personale rollen, for netop at få mere bevægelsesfrihed og bredere undersøgelsesresultater. At jeg bar nøgle og telefon under hele mit feltbesøg kan have påvirket mine undersøgelsesresultater, samt at jeg deltog i morgenmøder med personalet frem for at følge beboerne, kan have påvirket mine undersøgelsesresultater, men dette vil jeg komme nærmere ind på under *reliabilitet*.

Overvejelser om observation som metode

Observationer er som kilde ikke afhængige af deltagernes forståelse i forhold til problemstillingen (Kvale & Brinkmann, 2009).

Endvidere skal observationer ses som en central metode, idet den fokuserer på praksis og det som udspiller sig i dette rum. Ved observation ser man hvordan individer interagerer i menneskelige interaktioner i institutionelle og fysiske omgivelser i et givent samfund (Hammerslev, Arnholtz Hansen & Wellig, 2009; 37). Interaktioner man ikke ville se på samme måde som med et interview. Ydermere skal observationsstudier ses som værende positive, fordi de kan levere et materiale som interview eller tekstbaserede diskursanalyser ikke kan. En fordel ved observationsstudie er, at metoden er oplagt til at studere de sociale handlingers institutionelle forankring (Järvinen & Mik-Meyer, 2005; 118). Ved observationer er man som forsker enten deltagende eller ikke deltagende i de forskedes hverdag og derfor er muligheden for at opfange disse interaktioner mellem dem muliggjort i et langt større omfang end ved interviewformen. Observationsstudiet gør det muligt for forskeren at opfange virkeligheden i det forskede felt. For at kunne forske i et bestemt felt er forskeren nødsaget til at kende til feltets struktur og dets stridigheder og kampe før observationsstudiet startes. Fx er forskeren nødt til at have en forståelse

for hvad doxaen er i det forskede felt og hvem der dominere eller er domineret (Hammerslev, Arnholtz Hansen & Wellig, 2009; 40).

Forinden feltarbejdes begyndelse har jeg som forsker, gjort mig nogle tanker omkring observation som metode. Feltarbejde i form af observationstudie giver som beskrevet ovenstående forskeren mulighed for at se de sociale processer der finder sted i praksis, opleve hvad der foregår på bostedet, hvilke relationer der er mellem personale og beboere og hvordan disse udspiller sig over en tid frem for et opstillet interview. Ved observationsstudie i feltet kan man som forsker se, hvordan den sociale verden bliver produceret.

Ved at gøre brug af etnometodologien kan man som forsker udforske den sociale interaktion, der finder sted ved fx samtaler, hvorpå de studerede konstruerer, opretholder, håndterer og forandrer de sociale strukturer (Järvinen & Mik-Meyer, 2005; 100). Ovennævnte faktorer er typisk objekter, man observerer ved at tage del af feltet, frem for et interview eller en kvantitativ forskningsmetode, hvor de studerede direkte spørges, frem for at observere deres reaktion i en given situation. Med denne metode medfører der en vis fortolkning fra forskerens side, idet forskeren på forhånd ikke kender de studerede og dermed heller ikke kan forklare deres handlinger, men tværtimod er det oplagt, at forskeren fortolker de studeredes handlinger. Dette kan have en betydning for den indsamlede empiris reliabilitet, da disse fortolkninger er baseret på forskerens oplevelse af handlingen og derfor subjektiv.

Formålet med feltarbejdet

Formålet med feltarbejdet er overordnet set at indsamle empirisk data, som kan bruges til at belyse problemformuleringen så fyldestgørende som muligt. Ydermere er formålet, at forskeren selv iagttager den sociale orden der eksisterer, de sociale strukturer og den sociale interaktion som opstår mellem de studerede frem for at de studerede gennem anden forskningsmetode tilkendegiver deres egne subjektive iagttagelser. Formålet var desuden at forsøge at indfange de magtformer, som udsprang i interaktionen mellem beboer og kontaktperson. Idet magten har flere forskellige former og oftest ikke er direkte, vurderede jeg, at et feltarbejde ville være den mest relevante metode for undersøgelsen frem for interviews.

Etiske overvejelser ved brug af observation i feltet

At foretage et observationsstudie blandt individer med psykiske lidelser har medført nogle etiske overvejelser, idet jeg som forsker ikke er uddannet i at omgås mennesker med sindslidelser i deres, for nu, hjemmelige rammer. Derfor har jeg som observatør på forhånd besluttet, at jeg er til stede på de studeredes præmisser, også for at indgå så naturligt som muligt i feltet. Feltarbejdet har som et resultat af dette været præget af overvejende passivitet, men til tider også deltagelse, hvor jeg så vidt som muligt, har forsøgt at indgå så neutralt som muligt i de studeredes hverdag.

Anonymisering

Alle informanterne har i feltnoter alle fået andre navne, eller benævnt som *beboer* og *X*, *Z* og i enkelte tilfælde *ham/hende*, for netop at læser ikke kan genkende den pågældende beboer eller kontaktperson. Dette da jeg ikke ønsker, at hænge nogen ud, eller skabe situationer som i værste fald kan få konsekvenser, for de personer som har indgået i mit observations studie. Formålet er at sætte fokus på magtforholdet på bostedet gennem interaktioner og ikke at kritisere de studerede. Derudover har jeg undladt at gengive præcise detaljer eller en decideret beskrivelse af de studerede, netop for at bibeholde anonymiseringen. Jeg har desuden valgt så vidt som muligt, at undlade at medbringe detaljer, såsom der er tale om en mand eller kvinde, idet jeg ikke mener kønnet spiller en rolle for feltarbejdet. Jeg har valgt, at nævne afdelingslederen Helle Dolleris ved navn, idet hun stort set ikke tager del af feltarbejdet, men var min forbindelse til selve bostedet og feltstudiet.

Sårbarhed i feltet

I forbindelse med dette feltstudie har der været to former for sårbarhed. Den ene er sårbarheden, som beboerne har på grund af deres situation som sindslidende, hvor af mange af dem har heraf ledte sociale problemer. Sårbarheden ligger i, at jeg som observatør følger med deres hverdag, som også indebærer samtaler med deres kontaktperson omkring de stemmer de hører og sågar selvmordstanker.

Selvom beboerne forinden gav deres samtykke til min deltagelse reflekterede jeg over denne sårbarhed, som de viste for en fremmed. Den anden sårbarhed er sårbarheden blandt personalet. I starten fornemmede jeg og fik også direkte påtalt, at personalet var påpasselige med, hvad de udtalte og hvordan de agerede i mit nærvær. Til tider fik jeg følelsen af, at enkelte personer i

personalegruppen direkte undgik mig, netop på grund af formålet med min tilstedeværelse. I løbet af de ti dages feltarbejde virkede det dog, som om jeg blev accepteret blandt personalegruppen og frygten for at lade mig observere generelt relationsarbejde mellem personale og beboer synes at falde i baggrunden.

Roller i feltet

Hvilken rolle jeg som forsker indtager i feltet samt præsentationen af mig selv, synes af stor betydning, for hvad min observation vil vise. Som forsker skal jeg på forhånd vælge, om jeg vil være udenfor eller indenfor, at være lukket eller åben om forskningen eller at være ikke-deltagende eller deltagende i observationen.

Selve observationstudiet kan udføres med to forskellige tilgange, som betegnes som ikke-deltagende og deltagende eller udenfor eller indenfor. Om man vælger at være deltagende med bestræbelser på at *go native*, altså være en del af de forskede felt, eller at være ikke-deltagende gør en stor forskel for feltarbejdet (Hammerslev, Arnholtz Hansen, Willig, 2009; 52). Ved at være ikke-deltagende observatør kan det opfattes, som en belastning for de forskede, idet observatøren følger de forskede i måske fire til seks timer dagligt uden at bidrage med noget til de forskede. Som ikke-deltagende observatør registrerer vedkommende, hvad denne oplever i sin feltnotesbog, hvilket for de forskede kan opleves, som truende eller hårdt, idet alt det den forskede foretager sig bliver noteret (Hammerslev, Arnholtz Hansen & Willig, 2009; 55). Ved ikke at være deltagende, skaber jeg som forsker ikke en relation til beboerne på samme måde, som jeg ville have gjort ved at være deltagende observatør.

Samtidig kan jeg som forsker anskue de forskede set udefra og dermed snarere tage en rolle som neutral publikum. Derfor kan jeg som forsker med fordel vælge, at gøre brug af den ikke-deltagende position i henhold til at besvare min problemformulering bedst muligt. Positionen som ikke-deltagende observatør stemmer overens med min forestilling, om at jeg vil forsøge, at være i feltet uden at påvirke det observerede ved at være aktiv deltagende i de forskedes hverdag. Dette for at give et så naturligt billede af virkeligheden som muligt. Dog skal man som forsker være bevidst om at, ens tilstedeværelse ikke kan undgå at påvirke feltet på den ene eller anden måde (Maaløe, 1996; 146). Samtidig kan man argumentere imod, at de foretagne observationer er objektive, idet det er observatørens egne iagttagelser der er nedfældet og det derfor bliver mere

subjektive iagttagelser der nedfældes. Ifølge Goffman kan deltagerobservation være med til, at begrænse forskerens bevægelsesfrihed og undersøgelsesresultaterne.

"Både en sådan deltagerobservation og min anvendelse af den har sine indlysende begrænsninger: jeg afholdt mig altid fra at blive involveret, og havde jeg ikke gjort det, ville min bevægelsesfrihed og mine muligheder for rollevalg være blevet endnu mere begrænsede — og dermed også mine undersøgelsesresultater." (Goffman, 1967; 5).

Dette understøtter min forskningsposition som værende ikke-deltagende, netop så empirien kan være så bred som mulig uden unødvendige begrænsninger. Dog var det til tider ikke muligt, at udelukkende at være ikke-deltagende, da jeg i pågældende situation vurderede, at denne position ville kunne skade mine undersøgelses resultater. Dette da jeg i situation ved at afvise beboerne frygtede for, om de så ville lade mig deltage senere hen og dermed tog jeg en mere deltagende rolle i observationsstudie.

Forskningsspørgsmål til brug i feltet

Forinden observationsstudiet kunne tage sin begyndelse, opstillede jeg en observationsguide til brug for mig selv, med forskningsspørgsmål (bilag 1) som jeg skulle forsøge at observere under feltstudiet. I overensstemmelse med specialets problemstilling, har jeg udformet forskningsspørgsmålene, som skal ses som vejledende områder og ikke som strukturen for observationsstudiet. Dette begrundes med, at jeg i observationsstudiet havde et ønske om at fokusere på min position som ikke-deltagende observatør og ikke at lade mig styre af en på forhånd givet struktur. Dog har jeg fundet det nødvendigt, at have en afgrænsning gennem forskningsspørgsmål, idet et casestudie principielt har ubegrænsede mængder af data til rådighed og et fokus dermed er at foretrække (Ramian, 2007).

Ramian definerer forskningsspørgsmål i casestudiet som nedenstående: *"Forskningsspørgsmålene defineres i denne bog som de spørgsmål, casestudiet stiller sig selv med udgangspunkt i det valgte tema. Forskningsspørgsmålene er de spørgsmål, undersøgelsen skal kunne svare på, når den er gennemført."* (Ramian, 2007; 57). De forskningsspørgsmål, som jeg forinden undersøgelsen har stillet, skal jeg som forsker således kunne svare på efter endt observationsstudie.

Forskningsspørgsmålene er valgt, på baggrund af Ramians guide til forskningsspørgsmål tiltænkt netop casestudiet (Ramian, 2007; 57-67). Jeg har endvidere lavet forskningsspørgsmål ud fra en

forestilling om, at opnå en viden om hverdagen på bostedet, hvordan dagen udspiller sig og hvordan de forskede agerer i de forskellige arenaer. Fx har jeg valgt at fokusere på, hvem der er i rummet, hvilken rolle de har og hvor mange der er. Det har jeg ud fra den vurdering, at det kan have betydning om, det fx er personalet der er overrepræsenteret i forhold til beboeren eller omvendt. Dertil finder jeg det nødvendigt, at se på både det verbale, som det non verbale for at få alle aspekter med af interaktionen.

En anden forsker kunne have haft andre observationspunkter og derfor også haft andre undersøgelsesresultater – dette bliver uddybet i punktet reliabilitet.

Analysestrategi

I dette underafsnit vil der blive redegjort for analysestrategiske overvejelser. Strategien i analysen er den måde, hvorpå jeg vælger at bearbejde empiriindsamlingen og hvordan dette fortolkes i samarbejde med de teorier der tages udgangspunkt i.

Fortolkningen af mine undersøgelsesresultater bygger på mine teoretiske positioner, som jeg har inddraget i fortolkningen af undersøgelsesresultaterne. Det vil sige, at jeg ser på mit datamateriale indenfor rammerne af min teoretiske forståelse og med udgangspunkt i de valgte teoretiske positioner. I og med jeg ønsker, at analysere interaktionerne mellem beboer og socialarbejder i institutionelle rammer med det formål, at afdække den interaktionelle orden som opstår mellem beboer og socialarbejder i samtaler, hvorledes magtforholdene er og hvad det ar af betydning for beboernes handlemuligheder har jeg valgt at gøre brug af feltnoter.

Disse feltnoter er efter endt observationsstudie blevet renskrevet, hvor imens jeg systematisk har gennemgået noterne med fokus på besvarelsen af problemformuleringen. Feltnoterne blev opdelt i tre kategorier alt efter om de hjalp til at besvare den overordnede problemstilling, var overvejende relevante eller ikke relevante. Derefter blev feltnoterne fra de første to kategorier kritisk vurderet, således jeg til sidst kun stod med en kategori med brugbare feltnoter. I samspil med de valgte teoretiske perspektiver og de renskrevne feltnoter har jeg udelukkende valgt, at tage udgangspunkt i de episoder, som havde relevans i forhold til besvarelsen af specialets problemformulering (Ramian, 2007; 119).

Kapitel 4 - Organisatorisk beskrivelse af det forskede felt

I det følgende afsnit vil der fremgå en organisatorisk og fysisk beskrivelse af Thorupgården. Jeg vil forsøge, at tage læseren med på en rundtur på Thorupgården, så denne kan danne sig et billede, af hvordan stedet tager sig ud rent fysisk.

Thorupgården

Det socialpsykiatriske bosted Thorupgården ligger fysisk placeret i et etnisk sammensat område på indre Nørrebro, hvor der ikke er langt til storbyens store udvalg. Selve bygningen består af fire etager, hvor af jeg har fået lov til at observere på første etage. På første sal er der fireogtredve boliger, hvor af de alle aktuelt er beboet. Da jeg begyndte mit observationstudie var fire af beboerne indlagt på psykiatrisk afdeling, så i alt var der tredive beboere tilstede. Selve bygningen er fra starten af 1900 tallet og blev oprindeligt bygget som et plejehjem til ældre mennesker.

I 1980'erne blev stedet omdannet til et socialpsykiatrisk plejehjem, hvor de der i forvejen boede der fik tilbuddet om at flytte eller blive boende trods ændringerne. Derfor er det heller ikke alle beboerne, der har en psykiatrisk diagnose, da enkelte valgte at blive boende og fortsat bor der. Thorupgården består af fire etager, hvor af de tre første etager huser beboere med sindslidelser over femogtyve år. Fjerde etage derimod huser de unge med sindslidelser mellem atten til femogtyve år. Når beboerne fra fjerde sal fylder femogtyve år, får de derefter tilbudt en bolig på en af husets øvrige etager.

Selve Thorupgården er en stor rød murstensbygning med to store glasdøre ved hovedindgangen, som langsomt glider til side. Her er der fem til seks trappetrin, som fører en op til et åbent rum med et akvarium med fisk og læderstole og et stort rundt bord i midten. Til højre for én ligger administrationsgangen med kontorer og mødelokaler og fortsætter man lige ud kommer man til en stor kantine og tilhørende køkken. Går man i stedet til venstre, kommer man til bygningens elevator og trapper, som fører en op bygningens fire etager, hvor boligerne er placeret. Fortsætter man lige ud kommer man til opholdsrummet for de fire etager. Det er et rum med et stort køkken, som bliver brugt til at lave mad i sammen med beboerne, samt et tv hjørne og et poolbord. Denne etage rummer samtidig husets motionsrum, som har enkelte frivægte, to massagestole og cardio maskiner, som husets beboere og personale frit kan benytte sig af. Går man i stedet op af trapperne til første etage ser man en gang på hver side. Gangen til ens venstre side strækker sig næsten så langt øjet kan række. Enkelte af dørene er pyntet med navneskilte, billeder og andre er der skrevet

citater på. Det er disse døre, som giver adgang til to rums boligerne. To rums boligerne har eget køkken, men har ikke besluttet to separate rum, idet det blot er et stort klædeskab placeret midt i rummet, som til dels adskiller det.

Langs væggene på to rums gangen hænger der enkelte billeder, en stor opslagstavle og to stole med et bord i midten. Hvis man i stedet går til højre ser man ligeledes en lang gang med en masse døre. Denne gang huser etagens to rums boliger. Dørene her er ligeledes pyntet med navneskilte, billeder og enkelte døre er der skrevet citater og "bliv ude" skilte. Hele venstre side af denne gang består af to rums boligerne med undtagelse af rummet nederst til venstre, som er etagens medicin rum. Et rums boligerne er omtrent tyve kvm² inklusiv badeværelset. Et rums boligerne har ikke eget køkken, men har dog eget badeværelse som fylder cirka en tredje del af de tyve kvm² som boligen udgør. På højre side er chefen og stedfortræderens kontor, personaleomklædning, personalekontoret, rengørings rum, fælleskøkken og fællesrummet placeret. I fællesrummet står der to lædersofaer, en lænestol, et ophængt fjernsyn, et langt spisebord med stole til og til sidst en kaffemaskine i hjørnet. Døren indtil personalekontoret, hvor socialarbejderne opholder sig når de ikke er ved beboeren, er en stor brun dør med et glasparti øverst, så man kan kigge ind i rummet. Aller nederst ad gangen ligger der en stor altan, hvor døren oftest er åben - her ryger personale og beboere. Da døren oftest er åben er gangen præget af en gennemskærende kulde her midt i september måned.

Alt i alt minder stedet mere om en form for nedlagt hotel, idet man først mødes af to store glasdøre og nogle trappetrin op så en form for lobby med det runde bord og derefter de aflange gange og rengøringspersonale på gangene, der sørger for der er rent og pænt hele tiden.

Organisatorisk beskrivelse af bostedet

Bostedet hører under socialpsykiatrien, som er en del af Socialforvaltningen. Denne har kun eksisteret siden 1980'erne og er derfor også relativ ny i forhold til andre emner (Brandt, 2004; 14-35). Beboerne på Thorupgården hører under Region Hovedstadens Psykiatri som er opdelt i 13 forskellige centre. Københavns kommune arbejder ud fra lovgivningen "Lov om Social Service" og har derfor et ansvar for at hjælpe socialt udsatte og psykiatriske borgere. Fx skal kommunen hjælpe førnævnte borgere med at yde støtte og behandling i form af bolig og socialfaglig støtte i eget hjem (Retsinformation, Lov om Social Service). Bostedet er hierarkisk opbygget ved at have en leder og en stedfortræder fysisk på stedet og derunder er kontaktpersonerne, som typisk er

uddannet sosu-assistent, pædagoger eller ergoterapeut. På socialpsykiatriske bosteder bor der voksne individer i alle aldre, som har forskellige og ofte komplekse psykiatriske diagnoser og somatiske lidelser som modtager støtte. I 1999 erstattede regeringen institutionsbegrebet med begreberne 'botilbud' eller 'bosted', fordi man fra regeringens side ønskede, at skabe mere hjemlige boformer og afskaffe klientgørelsen for borgere, der havde brug for en bolig og samtidig støtte (Socialministeriet & SUS rapport).

Thorupgården er et socialpsykiatriskbosted, som hører under § 108 i Serviceloven:

"Kommunalbestyrelsen skal tilbyde ophold i boformer, der er egnet til længerevarende ophold, til personer, som på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne har behov for omfattende hjælp til almindelige, daglige funktioner eller pleje, omsorg eller behandling, og som ikke kan få dækket disse behov på anden vis" (Retsinformation, 2016).

Selvom den ovenstående paragraf indikerer, at der er tale om et længerevarende ophold, så siger lovgivningen ikke noget om, hvor lang tid længerevarende er. I princippet kan længerevarende være indtil beboeren går bort af alderdom. Lovgivningsmæssigt kan kommunen nemlig ikke smide beboerne ud af deres boliger – de skal selv vælge at flytte.

Fotos fra feltet

Thorupgården set ude fra.

Indgang til Thorupgården via det store glasparti.

Kapitel 5 – De fire magtformer i feltet

I det følgende afsnit vil der indgå en beskrivelse af de fire forskellige magtformer, som jeg i analysen gør brug af, for at kunne identificere de gældende magtforhold i feltet. Dette da disse fire magtformer er essentielle i forhold til at kunne kortlægge magten.

I forhold til dette speciale forekommer det mig mest relevant, at trække på følgende magtformer, i forhold til analysen og de situationer, som jeg under mit observationsstudie har overværet. Her er det essentielt at fremhæve den indirekte, den bevidsthedskontrollerende og den institutionelle magt, idet det var disse jeg oftest stødte på. Dog oplevede jeg under mit observationsstudie få gange, at den direkte magt blev brugt, så derfor nævnes denne også i denne sammenhæng.

1. *Den direkte magt*, hvor man pålægger andre deres beslutninger, enten i form af politiske beslutninger, krig, terror, lovgivning. Magten er synlig og afgrænset (Kermenoglou & Sørensen, 2000;84).

2. *Den indirekte magt*, hvor man kan få individet til at gøre noget uden at fortælle individet det direkte eller tvinge dem til at gøre det. Som fx hvis det socialfaglige personale overbeviser beboeren om, at dette er det bedste for ham/hende.

3. *Bevidsthedskontrollerende magt*, hvor magtudøvelsen kan finde sted ved, at en aktør påvirker den anden aktørs forestillinger om, hvad dennes interesser er. Et eksempel på dette er: ”*Der er kommet et nyt katalog fra aftenskolen. Oles hjælper viser Ham, at han kan gå til dans, og Ole bliver overbevist om, at det er en rigtig god idé at gå til dans, og han fortæller hele eftermiddagen om dans. Han ved ikke, at der også er et tilbud om madlavning. Det bliver ikke vist til ham, fordi personalet mener, at han er tyk nok og ikke skal til madlavning og dermed spise endnu mere.*” (Kermenoglou & Sørensen, 2000; 85). Dette viser, at Oles hjælper påvirker Ole ved netop kun, at vise ham tilbuddet om dans og ikke madlavningen. Som det fremgår, bliver Ole overbevist om, at dans er en rigtig god ide for ham – hvilket hans hjælper overbeviser ham om gennem den bevidsthedskontrollerende magt.

4. *Strukturel eller institutionel magt*, hvor adfærd følger af forventninger, vaner, rutiner og normer, dvs. det ikke er individet, som ”gør noget” for at udøve magt, men samfundets normer og rutiner, som får individer til at opføre sig på en bestemt måde, fx socialrådgiveren som kræver, at klienten opfører sig efter normen og hvad der tillægges dennes rolle som klient. Denne magt ligger i strukturerne og hvad der forventes af et individ i en given rolle, som fx socialrådgiver overfor klient. Det har sammenhæng med strukturel magt, men adskiller sig ved at være mere på individ- og psykologisk niveau.

Fx klienten overfor socialrådgiveren, som forsøger at aflæse, hvad det er socialrådgiveren har af forventninger til klienten og derefter forsøger at indordne sig efter dette og sige ”de rigtige ord” i

mødet i håbet på at ”please” socialrådgiveren. Ud fra nedenstående citat, synes definitionen af magt at rumme både den indirekte magt, den strukturelle, den bevidsthedshedskontrollerende magt og direkte magt.

Kapitel 6 – Præsentation af teori

I dette afsnit redegøres der for hvilke teorier der er valgt, som værende styrende for opgavens analytiske del.

Foucault, Goffman & Becker

De teoretiske perspektiver, som jeg gør brug af i dette kapitel, er for det første Michel Foucault, som bruges til at definere magtbegrebet i forhold til at undersøge magtforholdene på det givne bosted og i forlængelse heraf, hvilke overvejelser han gør sig om magt på et makro niveau. Foucault er i sit arbejde optaget af at blotlægge magt og videns strukturer samt de gældende normer i samfundet og deres inkluderende og ekskluderende effekter. I min optik har Foucaults magtbegreber en række styrker, som kan bruges i forbindelse med den overordnede problemstilling og bidrage til at give et nuanceret analytisk indblik. I forhold til at analysere selve interaktionen mellem individerne, finder jeg det relevant at supplere Foucaults analytik med Erving Goffmans interaktionisme og Howard S. Beckers teori om afvigelse. Dette da det med Goffman er muligt at iagttage, hvordan individerne agerer i feltet ud fra et mikrosociologisk niveau. Goffman er i sin forskning optaget af de hverdagsscenarier, der finder sted i en ansigt-til-ansigt interaktion mellem individer. Således bidrager Foucault til makro-niveauet og Goffman til mikro-niveauet – tilsammen bidrager de med et syn på magt i relationer.

Becker supplerer Foucault ved at forklare mekanismerne omkring skabelsen af en afviger, hvor Foucault i stedet har fokus på de magt- og styringsmekanismer, der sker på et makroplan. Becker og Goffmans studier af afvigelse bliver i analysen kombineret, idet disse teorier er komplementære ved, at de begge har fokus på adfærden, som bliver betragtet som enten rigtig eller forkert i samfundsgrupperne. Begge forskere mener, at afvigelse sker løbende i social interaktion.

Til slut i kapitlet vil jeg redegøre for brugen af etnometodologien. Etnometodologien vil blive brugt til indfangelsen af konkrete situationer, hvor meningen skabes i interaktionerne mellem beboer og socialarbejder.

De teoretiske perspektiver vil i det følgende afsnit blive præsenteret, men ikke på udtømmende vis. Mit sigte er at præsentere de dele af teoretiske perspektiver, som jeg har gjort brug af for at belyse afhandlingens problemstilling.

Foucault – magtaspektet

Selvom magt ofte er et negativt ladet ord i dagens Danmark, som kan forbindes med vold og undertrykkelse, bygger magt ud fra et foucauldiansk perspektiv hverken på et positivt eller negativt etisk fundament, men derimod en erkendelse af magtens konstante tilstedeværelse i enhver samfunds struktur.

“Magt er ikke en institution, og det er ikke en struktur, det er heller ikke en bestemt kraft, som visse udvalgte skulle være begavet med: Det er det navn, man giver en kompliceret strategisk situation i et givet samfund” (Foucault, 1994; 99).

Ifølge Foucault er magt således et grundvilkår i samfundet, som hverken kan ejes, gribes eller tages af nogen. I den forstand koncentrerer han sig altså først og fremmest om den indirekte magt, som individet nok er underlagt men sjældent er bevidst om. Han har fokus på den indirekte frem for den direkte magt, da denne i sin form netop er mere acceptabel og stabil, hvilket samtidig gør den svær at få øje på samt modvirke. Det er med andre ord nødvendigt at magten og dens mekanismer er skjulte for at sikre en effektivitet. (Thornye, 2008; 85).

Magten stammer ikke fra et bestemt punkt eller position, men drejer sig i det moderne samfund om at påvirke frie individer til at fx at handle på bestemte måder, hvilket giver magtopfattelsen en produktiv form snarere end en repressiv form (Foucault, 2008; 41). Ud fra dette perspektiv opstår den sociale kontrol i form af en videnbaseret skabende magt, som har til formål at stimulere eller fremelske, hvad normalsamfundet mener er ønskværdige evner hos det enkelte individ.

Ifølge Foucault er viden immanent i alle magtrelationer. Magt og viden bør ifølge Foucault undersøges empirisk, da spørgsmålet er hvordan magten kommer til udtryk og hvad der sker i magtrelationerne (Thornye, 2008; 81). Viden giver magt, fordi den har sandheden. Det vil fx sige, at socialarbejderen har en magt, idet vedkommende har opnået en viden gennem sin uddannelse. Socialarbejderen ved mere om systemets uskrevne regler og mere om systemet gennem sin uddannelse end beboeren og burde derfor ud fra et foucauldiansk perspektiv have mere magt end beboeren, hvis viden er magt. Foucault kalder den der bliver udsat for magt for *den anden*. I

forhold til dette speciale kan vi kalde beboeren for den anden. Dette da den anden, beboeren, ikke har indflydelse på de dominerende diskurser, men udelukkende underkastes socialarbejderens konstruerede virkelighed.

Foucaults syn på den sindslidende

I ”Sindssygdom og galskab” fra 1971, redegør Foucault for hvorledes ”sindssygen” er med til at påvirke individet. I den sammenhæng hævder han at sindssygdommen udvisker nogle af den syges egenskaber, således individet udelukkende står tilbage med egenskaber der bygger på simple og enkelte adfærdsmønstre. De hidtidige normale egenskaber som består af komplicerede, ustabile og bevidste funktioner bliver i forbindelse med sygdommen undertrykt hvilket medfører, at individet ikke længere selv kan overskue selv de mest basale selvstændige opgaver, eksempelvis at svare på simple stillede spørgsmål (Foucault, 2005; 63).

”... den sygelige eksistens er samtidig kendetegnet ved en meget speciel form for given afkald på verden : idet det mister universets fundamentale tidslighed, fremmedgør det sin eksistens i en verden, hvor dets frihed sprænger alle rammer. Da subjektet ikke kan rumme denne verdens mening, giver det sig hen i et tilfældigt begivenhedsforløb; i denne sønderbrudte tid uden fremtid, i dette rum uden sammenhæng, ser man tegnet på en sammenstyrtning, som udleverer subjektet til verden som til en ydre skæbne” (Foucault, 2005; 105).

Med dette citat påpeger Foucault, at da den syge ikke lever op til samfundets krav, overlades denne til en fremtid uden sammenhæng. Altså er kombinationen af samfundskravene og den enkeltes kompetencer afgørende for hengivelse til sindssygdom. Begrebet *internalisering* betegner netop forholdet mellem samfundsidealet og individets egenskaber. Foucault har i den sammenhæng beskrevet hvordan sindssygen, skyldes at samfundet har fremmedgjort individet, hvorefter denne bliver sygeliggjort og dermed frarøvet sin menneskelige essens. (Foucault, 2005; 26). Dette sker når samfundet gør individet bevidst om sin afvigelse og utilstrækkelighed, ved at sørge for at den psykisk syge internaliserede denne forestilling om sig selv.

Endvidere fremgår der i Foucaults værk ” Sindssygdom og psykologi”, at de individer som anbringes på en anstalt adskiller sig fra det øvrige samfund, ved at noget i dem taler om anderledeshed og påkalder sig en udskillelse (Foucault, 2005; 127).

Magt i relationen

Foucaults magtperspektiv kan bruges til at analysere på magt-vidensrelationen mellem beboer og socialfagligt personale og hvordan magten kommer til udtryk, samt hvilke implikationer og virkninger magten fører med sig. Selvom magt eksisterer i enhver situation betyder det ikke nødvendigvis, at magten er fastlagt og knyttet til bestemte individer ud fra deres position. Dog vil der med magt altid skabes rum for modmagt – modmagten er en del af magtrelationen. Magten kan med andre ord ikke være latent, men kun eksisterer bare i forhold til udøvet magt (Thornye, 2008; 81). Fx vil socialarbejderne på det givne bosted, ifølge et foucauldiansk perspektiv, heller ikke besidde en på forhånd givet magt. (Thornye, 2008; 86). Dog vil der aldrig opstå magtfrie forhold – heller ikke på det givne bosted. Men om magtrelationerne er determinerende eller ej er ikke fastlagt i et foucauldiansk perspektiv ej eller om magten er alt. Kort sagt fastlægger Foucault, at magt altid optræder i alle interaktioner og at magtrelationer påvirker individets handlinger og det område, hvori magtrelationen opstår. En magtrelation kan ikke eksistere, hvis et individ har total magt over det andet individ, så vil kun dominans og undertrykkelse eksistere.

I de situationer og interaktioner, hvor magten optræder, vil der samtidig være et spillerum for en modmagt for dem som oplever, at der bliver udøvet en magt over dem. Magtrelationer skal i den sammenhæng forstås som ustabile, konstant udfordrede og mulige at ændre (Thornye, 2008; 88). Det betyder, at beboeren i en situation kan befinde sig i en overlegen situation, hvor imens denne i en anden situation kan være i en underlegen situation i forhold til socialarbejderen.

Altså er magten cirkulær – den bevæger sig og varierer fra situation til situation. Dog har socialarbejderen ifølge et foucauldiansk perspektiv en større kraft grundet de bureaukratiske strukturer, som giver socialarbejderen en højere position end beboeren i forhold til magtrelationerne. En position der ligeledes hænger sammen med den førnævnte vidensmagt, der netop bunder i den professionelles faglige specialisering.

Socialarbejderens faglighed bunder netop i udviklingen af det menneskelige ideal i det pågældende samfund. Men andre ord hænger deres specialisering sammen med en videnskabelig idé om hvorledes et menneske i vores samfund bør opføre sig. I denne sammenhæng er Foucaults *pastorale magt* (pouvoir) relevant, da det er den professionelles opgave at afgøre om borgeren lever op til normen i samfundet.

Den pastorale magt er kendetegnet ved at være en individualiserende form for magt. En magt hvor fokus er på omsorg for medlemmerne af en afgrænset samfundsgruppe. Foucault kalder denne form for magt for *pastoralmagt*, fordi den har til formål at frelse individet (Foucault, 1982; 334). Den pastorale ledelse eller magt består grundlæggende af omsorg for sjælen, hvor pointen er at individet selv begynder at rette sig mod idealet. Foucault hævder, at denne form for magt i voksende grad er kendetegnet for den moderne velfærdsstat, da velfærdsstaten påtager sig opgaven om at beskytte og udvikle hvert enkelt individ, som gennem bosteder til psykisk syge borgere. Den pastorale magt repræsenterer således en velmenende formning af det enkelte individ og udmøntedes ofte igennem en omsorgsfuld adfærd (Foucault, 2008; 138). Oftest finder denne form for magt sted i statslige institutioner, såsom det givne bosted.

Samtidig argumenterer Foucault i sit klassiske værk *”Overvågning og straf: Det moderne fængsel”* (1975), for den disciplinære magt som kan knyttes til socialpsykiatriske bosteder. Foucault beskriver, hvordan disciplinen forbindes af tid og rum. Den disciplinerende magt kan kobles til små overvågede enheder, tidsmæssig opdeling i tidstabeller, hvor i døgnets timer og minutter er genstand for regulering (Foucault, 2002; 157). Dette kan knyttes til det undersøgte socialpsykiatriske bosted, idet hverdagen er reguleret af gentagelser fra dag til dag samt en vis styring af aktiviteter og tidsplaner.

Foucault og institutioner

Foucault har i sit værk *Galskabens historie* (1961), haft fokus på at bevisliggøre den tavshed, som han mener er opstået i forhold til socialt udsatte og sindssyge. Han mener i den sammenhæng særligt, at psykiatrien og lægevidenskaben har en afgørende rolle i forhold til at tabuiserer området (Thornye, 2008; 28). I *Galskabens historie* beskrives det, hvordan både de gale, forbrydere og andre der forstyrrede den samfundsmæssige orden i samfundet blev anbragt i samme institution. Ikke fordi man sammenlignede de gale med forbrydere, men fordi at de alle hørte under kategorien *ufornuftige*. Ifølge Foucault var fokus på disse institutioner at de uønskede – de gale, skulle nyttiggøres, så de levede op til normen i samfundet. Dengang var de gale underlagt de pågældende magtstrukturer i samfundet, som byder på tvang og underkastelse. Som Foucault selv udtrykker det er psykiatriens sprog *”(...)fornuftens monolog om galskaben”* (Foucault 1983: 10, i Thornye, 2008; 28).

I takt med modernisering og ændring i psykiatriens historie blev den gale mere frigjort og fokus var i højere grad på ægte medmenneskelighed og humanisme. Dette kritiserede Foucault og mente at, man blot gav de gale nye lænker (Thornye, 2008; 32). Den nye form for lænker bød ikke længere på vold eller lænker i en fysisk forstand, men derimod indprentning af moralnormer, systematisk kontrol og overvågning og strengt organiserede rutiner. Netop indprentningen af moralnormer kan føres til den moderne psykiatri på bosteder. Dette da fokus her heller ikke er på vold eller lænker, men netop at motivere beboerne, som man kunne forestille sig kunne gøres via netop moralnormer.

Governmentality : kunsten at styre andre til at styre sig selv

Ved en af Foucaults forelæsning ved Collège de France, introducerede han begrebet *gouvernementalité* (Governmentality), som kendetegner magtudøvelse i det liberale moderne samfund. Foucault definerer governmentality som en særlig moderne liberale styringsmentalitet, hvor styringen rettes mod individers selvstyring (Foucault, 1991). Han viser med governmentality begrebet, hvordan der er sket en forskydning i måden, hvorpå magt og styring tænkes og udøves.

Ifølge Foucault skal velfærdsstaten forstås som et udtryk for governmentality, idet denne sikrer og udvikler hver enkelt borgers sikkerhed og velfærd. Samtidig med at velfærdsstaten hjælper hver enkelt borger, giver det staten en legitim mulighed for at intervenere borgeres liv. For at sikre borgerens sikkerhed og velfærd har velfærdsstaten en række institutioner og professioner, som kan være med til at sikre denne. Fx kan et socialpsykiatrisk bosted ses som en af disse institutioner, der tjener dette formål, men som samtidig har skabt sig en legitim mulighed for intervenere borgerens liv. Men governmentality er ifølge Foucault langt mere end det. Governmentality er en ny styringsform, hvor fokus er på hvordan der kan styres mest muligt ved mindst mulig indsats (Foucault, 1991). Governmentality søger, at sikre befolkningens helhed. Foucault taler om "*en magt, som positivt udøves på livet, som sætter sig for at styre det, forøge det, mangfoldiggøre det og foretage præcis kontrol og samlet regulering af det*" (Foucault, 1994; 141). Foucault benytter i sin beskrivelse af governmentality af ordene '*Conduct of conduct*', som betyder 'at styre' og 'at opføre sig.' (Foucault, 1982; 220). Og det er hvad governmentality forsøger at gøre ved at gøre den enkelte ansvarlig for egne handlinger og indrette disse i overensstemmelse med de gældende normer i samfundet.

Goffmans analytiske begreber

Jeg vil i det følgende afsnit inddrage forskellige teoretiske begreber, der er udarbejdet af den canadisk-amerikanske sociolog Erving Goffman (1922-1982). Goffman har beskæftiget sig med mikrosociologien, hvor i det sociale møde mellem mennesker og interaktionen i ansigt-til-ansigt relationer er omdrejningspunktet for hans forskning. I den nedenstående vil jeg præsentere de dele af Goffmans forskning, som jeg anvender i analysen.

Goffmans teoretiske perspektiv

Goffman var i sin forsknings tid optaget af at afdække den sociale verden og dens ofte trivielle og dagligdags forhold. Præcist var han optaget af dagligdagens interaktioner og ansigt-til-ansigt situationerne, som udspillede sig i menneskers dagligliv.

Det er dermed ikke de strukturelle forhold, som Goffman i sine værker har lagt vægt på, men de mikrosociologiske forhold som gør sig gældende. I forhold til interaktionen mellem individer mener Goffman, at man skal se på både det interaktionelle forløb og den institutionelle ramme, idet begge dele spiller en rolle for interaktionen. Rettere sagt er Goffmans fokus på det elementære liv, der praktiseres af mennesker der er omdrejningspunktet (Jacobsen, Kristiansen & Mortensen, 2002;14). Det er altså ikke nok, at se kun på selve interaktionen, men konteksten hvor i interaktionen foregår, skal også indgå.

Goffmans hverdagslivsoptik

Hverdagslivet definerer Goffman, som værende noget der taget del af noget større – såsom den overordnede kultur og omfattende samfundsstruktur.

Uden denne overordnede struktur ville hverdagslivet slet ikke være eksisterer og omvendt. Endvidere bygger hverdagslivet på viden og de meningsstrukturer, som mennesker producerer gennem deres daglige aktiviteter. Det er gennem hverdagslivet, at man kan undersøge ordenen og strukturen i ansigt-til-ansigt relationen samt analysere individernes samhandlingsadfærd, afvigelser og mønstre (Goffman, 2004; 280-319).

Centralt for Goffman var det at vise, at der bag den tilsyneladende velordnede hverdagsrutine var en potential fare for sammenbrud og forstyrrelse – dermed forsøgte han ikke at vise, hvor stabil den sociale sammenhandlingsorden var, men derimod hvor skrøbelig den var (Goffman, 2004; 64).

Sammenhandlingsordenen *sui generis*

Sammenhandlingsordenen bør ifølge Goffman først og fremmest betragtes som en social orden på linje med andre sociale ordener, og som kommer til udtryk gennem menneskers ansigt-til-ansigt samhandlinger. Den ansigt-til-ansigt kontakt der foregår mellem individer, kan ifølge Goffman kaldes for en *samhandling*, som er et synonym for et møde. Han skriver, at når individer interagerer med hinanden, så opstår der en orden, som opstår i kraft af de tilstedeværende er engageret i den verbale kommunikation (Goffman, 2004; 18). Det er i kraft af denne orden og struktur, at *sammenhandlingsordenen* eksisterer.

Samhandlingsordenen besidder sine egne regler og ressourcer, som ikke er rene effekter af den sociale struktur, men som er påvirket af den øvrige orden.

I denne forbindelse var Goffman interesseret i de positive ritualer, som kendetegner de handlingsmotiverende adfærdsformer i *sammenhandlingen* (Goffman, 2004; 280-319). Disse positive ritualer kaldte han for understøttelsesritualer (supportive rituals) eller positive interpersonelle riter, i forbindelse med individer som på forhånd kender hinanden relativt godt. Udover at dette berørte Goffman også *sammenhandlingsordenen* på anden vis ved at sige, at den mikrosociologiske *sammenhandlingsorden* på én gang er en orden i sig selv, *sui generis*, men som samtidig er forbundet til makrosociologiske forhold såsom magt, status og social struktur (Goffman, 2004; 28). Altså pointerer han, at der eksisterer en kobling mellem *sammenhandlingsordenen* og de gældende sociale strukturer i samfundet. Så selvom *sammenhandlingsordenen* skal betragtes som et selvstændigt forskningsområde, så kan den i lige så høj grad bidrage til forståelsen af social status og sociale relationer - sociale relationer, som fx mellem beboere og socialarbejdere.

Goffman og den totale institution

Goffman beskæftiger sig i sit værk *Asylums* (1961) med det, han kaldte for den *totale institution*, som han definerer som:

”Et opholds- og arbejdssted, hvor et større antal ligestillede individer sammen fører en indelukket, formelt administreret tilværelse, afskåret fra samfundet udenfor i en længere periode.” (Goffman, 1967; 9).

Goffman mente, at hvis man opholdte sig i samme rum som den forskede og levede i dennes hverdag, så ville man kunne opleve den livsform, som den forskede levede i (Goffman, 1967; 5). Den totale institution er ifølge ham karakteriseret ved, at den udgør en væsentlig barriere for socialt samspil eller interaktion med omverdenen. Endvidere kendetegner han den totale institution som værende et opholds- og arbejdssted, hvor et større antal af ligestillede individer er samlet.

I princippet kunne den totale institution også være et fængsel, men i Goffmans forskning *Asylums*, tager han udgangspunkt i et hospital for sindslidende.

Goffman skriver, at det der kendetegner det socialt grundlæggende i det moderne samfund er, at hvert individ sover, leger og arbejder på forskellige steder, under forskellige myndigheder og med forskellige deltagere uden at have sig en helhedsplan, som det fx gør sig gældende på bostedet Thorupgården.

"Det centrale kendetegn på totale institutioner kan beskrives som en nedbrydning af de barrierer, der normalt adskiller disse tre livsområder. For det første afvikles alle tilværelsens aspekter på samme sted og under den samme myndighed. For det andet udøves hvert afsnit af medlemmets dagliggøremål i nærværelse af en stor gruppe andre mennesker, som alle behandles ens og er sat til at gøre det samme i fællesskab. For det tredje er alle dagens rutiner nøje skemalagt, så det ene gøremål på klokkesiet afløses af det næste' og denne rækkefølge håndhæves oppefra gennem et system af formelle regler og et personale. " (Goffman, 1967; 13).

For beboeren på den totale institution nedbrydes, hvad Goffman opfatter som socialt grundlæggende for det moderne samfund. For det første kendetegner han den totale institution ved den barriere der er mod socialt samspil eller interaktion med omverdenen, samt det at kunne gå når man vil, som ofte er direkte indbygget i institutionen, fx låste døre, høje mure, pigtrådshegn, klipper, vandgrave. For det andet foregår alle beboerens aktiviteter på den totale institution i samme sfære og med de samme personer repræsenteret (Goffman, 1967; 12). Endvidere bliver de rutiner og aktiviteter som beboeren måtte have nøje planlagt og skemalagt – ofte efter hvad der passer ind i institutionens planer. Dermed er beboerens aktiviteter ikke tilfældige, men en del af en overordnet plan for institutionen. Den totale institution bliver dermed også hele individets livs verden og ikke blot en del af den.

"De processer, hvorved individets personlighed krænkes, er relativt normale for totale

institutioner. En analyse af disse processer kan hjælpe os til at erkende de foranstaltninger, som institutioner i almindelighed må sikre klienterne, hvis de skal bevare deres „civile“ personlighed.” (Goffman, 1967; 19).

Altså betyder indtræden på en total institution for beboerne i undersøgelsesfeltet, at deres hverdagsliv ændres. Beboerne afskæres gennem den totale institution fra den sociale omverden og deres liv foregår fremadrettet primært indenfor bostedets fire murer, hvor de både spiser, sover, interagerer med andre individer, er aktive i motionsrummet og har møder med andre offentlige instanser.

Goffman og roller

For at kunne analysere samspillet mellem individer gjorde Goffman brug af begrebet *roller*. Det er ved hjælp af roller, at opgaverne bliver fordelt i samfundet, samt at man skaber ordninger til at sikre deres udførelse (Goffman, 2004; 196). Med til disse roller følger der en personlighed eller personlige egenskaber, som man enten kan påtage sig eller som bliver tilskrevet af andre via *stigma*.

Goffmans generelle pointe med rollebegrebet er, at mennesket kan have forskellig tilknytning til den sociale rolle, som de aktuelt udfylder (Goffman, 1967; 25). Individet kan spille flere forskellige roller i sit hverdagsliv, såsom socialarbejder, mor, træner, kontaktperson. Oftest er rollerne på forhånd fastlagte – fx kontaktperson for en beboer.

Rollerne er altså ofte defineret på forhånd og omgivelserne har en vis forventning til, at man påtager sig den *forventede rolle* (role commitment). At man påtager sig den forventede rolle henviser til, at man påtager rollen, fordi man er nødt til det, og fordi rollen er tildelt en, mens *rolletilknytning* (role attachment) henviser til de roller, individet ønsker at spille. *Rolleomfavelse* (role embracement) derimod kendetegner den rolle, som individet frivilligt påtager sig. Endelig er der *rolledistance* (role distance), som beskriver, hvordan individer kan indføre en distance mellem sig selv og rolle man af omgivelserne forventes at spille (Goffman, 2004; 114).

Hvis man overfører Goffmans betragtning af roller til afhandlingens undersøgelsesfelt, betyder det, at socialarbejderen i interaktionen med beboeren indgår som rollemodel/hjælper for beboeren og hvor beboeren indtager rollen, som den der behøver hjælp af socialarbejderen. Socialarbejderen

kan i relationen med beboeren være forpligtet til at spille roller såsom lærermester, ven og tovholder. I relation til undersøgelsesfeltet betyder det, at socialarbejderen skal kunne agere og veksle mellem flere roller i relationen til beboeren.

Den totale institution og roller

Ved den totale institution gennemføres alle individets aktiviteter samme sted. Dette medfører ifølge Goffman en dissideret *rolleberøvelse*. Hermed menes der, at individet ikke længere har mulighed for at agere i forskellige roller i forskellige arenaer, men i stedet begrænses til én arena. I forlængelse af *rolleberøvelse* har Goffman i sin forskning haft fokus på, hvad indtræden på en total institution kan betyde for individet og dets fremtidige muligheder for at begå sig i samfundet igen.

Ifølge ham vil et medlemskab af en total institution automatisk afbryde rolleskema-lægningen, fordi klienten er afskåret fra omverdenen døgnet rundt (Goffman, 1967; 19). Dog vil dette ikke ske i samme grad på det undersøgte bosted, idet beboeren under sit ophold har fri adgang til at forlade bostedet på alle tider af døgnet. Goffman argumenterer dog for, at hvis et individ frivilligt har valgt sin indtræden på den totale institution, har denne allerede delvis trukket sig tilbage fra sin hjemlige verden (Goffman, 1967; 20). Udover rolleberøvelsen vil individet under opholdet i den totale institution opleve en personlighedskrænkelser, som vil medføre at individets adfærd ændres i overensstemmelse med institutionens måde at agere på (Goffman, 1967; 19). Derfor gør individet brug af forskellige *tilpasningsformer*, som gør at individet får det bedste ud af sit ophold i den totale institution (Goffman, 1967; 152). Disse tilpasningsformer er individets mulighed for at tilpasse sig institutionen, men samtidig bevare kontrollen over sit fysiske miljø (Goffman, 1967; 47).

Goffman indikerer dermed, at den totale institution som magtinstans ikke fuldstændig styrer individet, men at denne aktivt kan udvikle modstrategier.

Stigma, tilsyneladende sociale identitet og faktiske sociale identitet

I *Stigma* (2014) beskæftiger Goffman sig med, hvad der sker, når individer bliver stigmatiserede, stemplede eller krænket.

Goffman var foruden sin interesse af interaktionen også optaget af, hvorledes afvigelse kan forstå som udtryk for sociale konstruktioner, som er skabt i samfundet, hvor det omkringliggende samfund har vurderet individets adfærdsformer (Jacobsen & Kristiansen, 2002; 117). Stigma udspringer fra Goffmans interesse for *den moralske karriere*, som tidligere indlagte psykiatriske patienter oplever, når de skal begå sig i det normale hverdagsliv (Goffman, 2014; 15). Goffmans pointe er, at det er vanskeligt for individer, der tidligere har fået frataget deres identitet gennem en institutionel indlæggelse at opbygge en ny identitet.

Definition af stigma er ifølge ham, en egenskab, der er dybt miskrediterende og som skal forstås som en diskrepans mellem en persons *tilsyneladende og faktiske sociale identitet*. Altså opstår der en social proces, hvorigennem menneskers normale sociale identitet kan ødelægges som følge af omgivelsernes reaktion, kategorisering og bedømmelse (Goffman, 2014; 20). Dette fordi ethvert samfund har midler som gør, at individer er i stand til at kategorisere og inddele andre individer i kategorier i givne sociale miljøer. Et stigma betegnes derved som en egenskab, der bryder med det omkringliggende samfunds forestillinger om, hvordan individet burde være.

Goffman skelner mellem tre typer forskelligartede typer stigma:

- *Kropslig vederstyggelig* – som kendetegner forskellige fysiske misdannelser, såsom manglende øre, manglende arm m.m.
- *Forskellige karaktermæssige fejl* – som består af forskellige karakterbrist, såsom viljesvagthed, forræderiskhed, dominerende eller unaturlige lidenskaber som kan gøre til fx forbryderisk handlen, misbrug, homoseksualitet m.m.
- *Tribale stigmata* – som betegner race, nation, religion, klasseinddeling. Denne kan sammenlignes med den form for stigma individer med en psykisk sindslidelse kan opleve i forbindelse med deres sindslidelse. Dette da der her er tale om karaktermæssige fejl, der anses for at være miskrediterende i forhold til omgivelserne (Goffman, 2014; 46).

Fælles for de tre typer stigma er, at et individ bliver tillagt en egenskab, som afviger fra det forventede og som medfører et brud med de givne sociale normer i samfundet. Herved oplever individet en miskreditering. Der er dog i Goffmans optik ikke nødvendigvis selve egenskaben der er miskrediterende, men mere selve afvigelsen fra det ”normale” (Goffman, 2014; 46).

Altså omhandler Goffmans stigmatteori, at det enkelte individ bliver anset for at besidde en bestemt egenskab, der ikke stemmer overens med de sociale normer.

Howard S. Becker – Outsiders

Begrebet outsiders bruges om de individer, som står udenfor samfundsgruppen. Becker har i denne teori interesseret sig for selve interaktionen mellem individer og definitionsprocesser. Selve stemplingsteorien er kendetegnet ved at være en afvigersociologisk teori, som eksisterer på både et makro og mikro niveau. Dette da selve forklaringerne foregår på et makro niveau, men at det er på mikro niveauet, hvor afvigeridentiteten internaliseres (Becker, 2005).

Denne teori lægger vægt på, at det er omgivelsernes subjektive opfattelse af menneskers adfærd, der er den afgørende faktor for, om adfærden stemples som et socialt problem. (Ejrnæs & Guldager, 2010; 158). Vigtigt i denne teori er, at den afvigende adfærd skal ses som samfundsskabt, og en ekskludering af individer skal ses som en konsekvens af, at samfundet og institutioner definerer og sanktionerer forskellige former for afvigelser. Endvidere spørges der ikke hvorfor individet afviger, men hvorfor individet bliver set som afviger (Ejrnæs & Monrad, 2013).

Den generative mekanisme i Beckers teori går på, at personer, der bliver stemplet som afvigere, internaliserer de negative forventninger til sig selv i en sådan grad, at vedkommende til sidst opfatter sig selv som afviger og falder udenfor normaliteten.

"(...) sociale grupper skaber afvigelse ved at opstille regler, som skaber afvigelse, når de bliver overtrådt [...] afvigelse er ikke en egenskab ved den handling, personen begår, men snarere en konsekvens af andres anvendelse af regler og sanktioner..." (Becker, 2005;29).

Det vil dermed sige, at individet og dets handlinger ikke i sig selv skal forstås som afvigende, men at det er de andre individers reaktioner på handlingerne som skaber afvigelsen. En sindslidende vil fx først opfatte sig selv som værende afviger, hvis/når andre individer i samfundsgruppen reagerer på dennes handlinger.

Kapitel 7 – Analyse

Følgende afsnit vil indeholde opgavens analyse, der sigter mod at svare på den overordnede problemformulering:

”Hvordan udspiller magten sig i arbejdet med borgere med psykiske problemer på et socialt psykiatrisk bosted? Og hvilke handlemuligheder får beboeren i forbindelse med relationsarbejdet?”

Analysen vil som tidligere nævnt være todelt, indledt med en analyse af udvalgte interaktioner, som jeg har observeret mellem beboer og socialarbejder samt beboer og personale internt. Med udgangspunkt i feltnoter fra Thorupgården vil jeg således belyse interaktionerne på bostedet med udgangspunkt i mine førnævnte forskningspunkter. Jeg har i analysen forsøgt at skildre mit observationsstudie således, at eksemplerne fra bostedet vil blive grupperet empirisk. Dagene bliver dermed ikke nævnt kronologisk, selvom det også kunne være interessant at skildre udviklingen i forhold til, hvad accept og tillid betød for de situationer og interaktioner jeg måtte deltage. Grundet undersøgelsens målrettede fokus er der ikke inddraget alle observerede interaktioner mellem beboer og kontaktperson, hvis de ikke har været vurderet relevante for problemstillingens fokus.

Læsevejledning vedrørende tegnsætning i analyse

Tegnene (...) henviser til, at en del af sekvensen er taget ud. Sekvenserne er udtaget i tilfælde, hvor de er en del af en længere sætning eller sekvens, som ikke anses som relevant for analysen.

Hverdagen på Thorupgårdens første etage set gennem personalemøder

På min første observationsdag mødte jeg ind på Thorupgården kl. 7.30 en september morgen. Jeg blev budt velkommen af personalet, fik af vide hvor personalerummet var og at jeg skulle have mig en nøgle, så jeg selv kunne komme ind i personalerummet og selve bygningen. Egentligt var min hensigt ikke at have en nøgle, idet jeg havde en forestilling om, at jeg så ville kunne udstråle 'personale' i forhold til beboerne, men samtidig var det også en nødvendighed med en nøgle, for at kunne bevæge mig frit omkring uafhængigt af personalet.

Herefter fortsatte min dag med, at observere at personalet gik en medicinrunde. Det at gå en medicinrunde vil sige, at personalet hver morgen dosér og uddeler medicin til de borgere, som har

brug for at få administreret deres medicin. Medicinrunden foregår på den måde, at to fra personalet, som har medicinkompetence, starter med at gå ind i det separate rum for enden af et rums gangen, hvor alle beboernes medicin opbevares. Personalet sikrer sig op til flere gange, at døren er forsvarligt lukket og låst, således ingen beboere kan komme ind i rummet. Medicinrummet er således, hvad Goffman ville kalde for et såkaldt *restriktivt område* (out of bound space), hvor beboerne ikke har lov til at opholde sig. Herefter opdeler personalet beboerens medicin og sørger for, at de får lige præcis den mængde, som de skal have. Personalet kan gennem skemaer se, hvad hver beboer skal have af medicin, hvad medicinen er til og hvornår de skal have denne. På pilleglassene står der ligeledes beboernes navne, så personalet ikke kan tage fejl af, hvilke piller der hører til hvem. Herefter gik de to fra personalegruppen, som denne morgen var medicinansvarlige, en runde til hver enkelt beboer og udleverede dem deres medicin.

Medicinrunden virker struktureret og systematisk, idet personalet på et bestemt tidspunkt hver morgen, starter med at opdele medicin til hver enkelt beboer, notere hvad de har taget af medicin på et skema, for derefter at gå en runde til hver enkelt beboer og udlevere medicinen. Efter medicinrunden skrev en af kontaktpersonerne på en stor tavle på gangen, hvilket personale der ville være på arbejde i løbet af dagen og hvornår de mødte ind og havde fri. Kontaktpersonen fortalte mig, at det var så beboerne kunne holde sig orienteret om, hvem der var på arbejde og hvem de kunne lave aftaler med på dagen. De efterfølgende dage lagde jeg mærke til, at det var noget som personalet systematisk sørgede for at redigere, så beboerne kunne holde sig orienteret.

Da klokken så blev 9.00, overværede jeg mit første morgenmøde 'backstage' på Thorupgården. Mødet foregik på personalekontoret, som var omtrent ti kvm², hvor halvdelen af pladsen var fyldt ud af et stort rundt bord og stole. Til begge sider i kontoret står der nogle brune reoler, som er fyldte med mapperne, hvor det der må være beboernes navne, står angiveligt med tryk skrift udenpå. Til mødet var det syv personer repræsenteret fra personalegruppen. Personalegruppen som var repræsenteret ved mødet, havde forskellige professionelle baggrunde, som strakte sig fra værende pædagoger, til en ergoterapeut, sosu-assistent, elever og en enkelt rengøringsdame. Atmosfæren til mødet er uformel, der jokes, personalet griner internt og jeg bemærker, at personalet ofte har længerevarende øjenkontakt med hinanden, når de taler sammen. Det virker som, om at der er venskaber blandt personalegruppen og at de har et godt fællesskab.

Selve mødet starter ud med at de to fra personalegruppen, der mødte ind kl. 6.30 om morgen videregiver det referat, som nat personalet gav dem til morgen på et overlappingsmøde i husets

nedre etage. Natten har forløbet rolig og stille og det var ikke noget væsentligt at rapportere fra mødet. Herefter tager en af kontaktpersonerne et skema frem fra en mappe fra en af hylderne. Skemaet viste ugens dage, hvilket personale der er på arbejde pågældende dage og i hvilke tidsrum, samt hvilke planer der skulle være lagt for beboerne m.m. Tilsyneladende er dette skema, et som personalet systematisk arbejder ud fra og via skemaet holder de sig opdaterede med, hvad dagen byder på og hvad deres arbejdsopgaver måtte være - alt afhængigt af hvad beboerne skulle have af aftaler. Jeg tager skemaet for at se lidt nærmere på det og her kan jeg blandt andet se, at der står en plan for en af beboernes behandlingsforløb på sygehuset, hvornår der er bestilt transport til denne og hvornår beboeren skal vækkes forinden. Umiddelbart strækker disse skemaer sig langt ud i fremtiden, idet beboernes planer for aftaler på sygehuset fx står indskrevet flere måneder ud i fremtiden. Dermed er personalets arbejdsdag også fastlagt og skematiseret i den nærmeste fremtid på grund af beboerens fremtidige aftaler.

Mødet virker som værende en hverdags rutine for personalet, idet en har en privat samtale i gang i rummets hjørne. En anden sidder ved en af rummets to computere og registrerer nogle informationer i en beboers journal og en helt tredje sidder og spiser sin mad. Alt imens to andre internt diskuterer, hvis tur det er til at have bestemt vagttelefon og den der så ikke skal have denne telefon, skal i stedet hjælpe med at få en af etagens krævende beboere op af sin seng. Senere hen i observationsstudiet finder jeg ud af, at en af etagens mest krævende og udadreagerende beboere ofte foretager opkald og tilkalde bip på netop denne telefon, som personalet står og diskuterer, vis tur det er til at have. Det virker ikke til, at nogen af dem har lyst til at have denne telefon på sig, men efter et par minutters diskussion bliver de enige om, hvem der skal have den i dag og at de så dagen efter skifter, således ingen af dem skal være kontaktperson for beboeren to dage i træk. Det virker til, at det er krævende, at skulle være kontaktperson for denne beboer, siden ingen af de to fra personalegruppen har lyst til frivilligt at påtage sig opgaven som dagens kontaktperson for beboeren.

På rummets opslagstavle sættes personalets navne ud fra, hvilken telefon de har i dag, så de intern også kan ringe efter hinanden. To af telefonerne kan ringe ud af huset, hvor imens de andre telefonerne udelukkende fungerer som alarm og interne bip fra beboerne. Det er også kun på de to telefoner, som kan ringe ud af huset, hvor på beboerne fra deres mobil telefon kan ringe til kontaktpersonerne. Derfor virker det heller ikke til, at de to eksterne telefoner er at foretrække blandt personalet.

Efter mødet var slut fortrak enkelte fra personalegruppen ud til beboerne, hvor imens de resterende fra personalegruppen blev på kontoret for at foretage computerarbejde og foretage opkald til diverse samarbejdspartnere vedrørende enkelte af beboerne. Den ene fra personalegruppen ringede op til et sygehus, hvor af den ene af etagens beboere var indlagt. Planen med dette opkald var at ringe og høre, hvordan beboeren havde det og hvordan prognosen så ud for beboeren i forhold til dennes hjemkomst til bostedet. Den anden kontaktperson der var tilstede på kontoret, var i gang med journalarbejde, som denne fortalte mig fyldte halvtreds procent af deres arbejdsdag på stedet.

Jeg anså herefter morgenmødet som værende et, hvor jeg skulle holde mig til, netop for at skabe et overblik over, hvad der kunne være interessant for mig at deltage i for resten af dagen. Allerede efter min første dag fornemmede jeg, at det var i dette personalerum, at tingene tog sin handling ud fra. Det er her personalet mødes hver morgen, her de journal fører fra, her de foretager opkald, her de internt diskuterer eventuelle dilemmaer eller problematikker vedrørende beboerne.

I den tid, jeg gennemførte mit observationsstudie, spekulerede jeg ikke over de faste tidspunkter, som dagene ofte var delt op i – jeg anså dem mere som givne elementer af hverdagen og det tog mig ikke lang tid at indordne mig herunder. Jeg sørgede for at være tilstede, når de faste møder og aktiviteter udfoldede sig. Først efter mit observationsstudie blev jeg opmærksom på den daglige rytme, der var på Thorupgården og hvor fastlagt dagen egentlig var, selvom den i første omgang ikke syntes så skemalagt.

Overlappingsmøde

En lignende situation, hvor personalet er samlet til et møde, er til et af husets overlappingsmøder. Til dette møde er der omtrent otte deltagende, som repræsenterer personale fra alle Thorupgårdens fire etager. Mødet foregår kl. 17.00 i husets nedre etage i et forholdsvis stort hvid malet lokale. Rummet er indrettet med få møbler og enkelte malerier på væggene og fremstår en anelse institutionaliseret, idet væggene er meget bare og det er få ting i rummet udover et stort aflangt bord med tilhørende stole. Stemningen ved dette møde er ulig stemningen ved morgenmødet. Stemningen ved dette møde bræger præg af en form for professionalisme, en vis målrettethed og en vis overfladiskhed sammenlignet med det foregående morgenmøde. Det virker som om, at mødet er et de afholder, fordi det er normalen og at det er noget man skal. Ingen af deltagerne i dette møde smiler, anvender humor eller har andet end en flygtig øjenkontakt med hinanden. Det

virker som om, at ingen af deltagerne har et kendskab til hinanden på et personligt plan, idet stemningen der er til mødet indikerer at det hurtigt skal overstås så de kan gå hver til sit igen. Der er på ingen måder smalltalk, eller intern snak blandt de deltagende. Fysisk placerer deltagerne i mødet sig rundt det aflange bord, hilser derefter flygtigt på hinanden og straks herefter tager en kontaktperson fra en af de andre etager et stykke papir frem. Et stykke papir som jeg efterfølgende finder ud af, er styrende for mødets videre forløb. Kvinden med papiret starter mødet med at spørge rundt ved bordet, om der er nogen af kontaktpersonerne som har noget der skal tages op til mødet. Det er der ikke nogen der har, så kvinden fortsætter med at tale. Hun påpeger, at Thorupgården har en udadreagerende beboer, som der er opstået problemer med. Endvidere fortæller kvinden, at denne beboer er vanskelig og at hun oplever et dilemma i forhold til, hvad de som personale skal stille op med denne beboer. Ifølge kontaktpersonen råber, skriger og chikanerer beboeren de øvrige beboere. Beboeren render rundt på etagens gange og råber af de andre beboere, hvis de kommer forbi hende og tilmed banker hun på de andre beboeres døre og truer dem. Kontaktpersonen tilføjer, at de som personale i tidligere situationer, har forsøgt at tale med beboeren uden held med at tale beboeren til ro og det har ofte endt med, at beboeren er blevet indlagt på psykiatrisk afdeling. I den forbindelse ønsker hun faglig sparring omkring, hvad man så skal stille op med beboeren, hvis en lignende situation opstår igen. En af socialarbejdere byder ind med et forslag i forbindelse med diskussion af, hvad personalet kan stille op med beboeren:

"(...) Så må vi bruge magtanvendelse imod hende. (...) Vi må simpelthen tvinge hende til, at blive på sit værelse, hvad enten hun ønsker det eller ej".

Nogle fra personalegruppen nikker, alt imens de resterende kigger ud i luften uden at fortrække en mine. Dermed modsagde ingen af de andre deltagende socialarbejdere forslaget om at anvende magt i situationen, men fortsatte derimod dagsordenen og lukkede diskussionen omkring den udadreagerende beboer. Det virkede umiddelbart som, om der var en tavs enighed om, at det var det man skulle gøre – anvende magt imod beboeren, hvis denne udviste udadreagerende adfærd igen.

Det unikke ved ovenstående citat er, at det er eneste gang, hvor jeg har oplevet, at personalet direkte brugte ordet *magtanvendelse* i samme kontekst som *beboer*. Denne form for magt vil jeg i overensstemmelse med Foucaults definition af direkte magt. Det er en magt, hvor A (socialarbejderen), får B (beboeren) til at stoppe med, at råbe og skrig på gangene ved at få denne ind på sit eget værelse. Det er dermed, en meget afgrænset magt, hvor der allerede er foretaget en

konkret beslutning om, at beboeren skal ind på sit eget værelse frem for at opholde sig på gangene. Det der gør citatet unikt i denne sammenhæng er, at det er en direkte magt der muligvis bliver udøvet imod beboeren - hvis denne da begynder at råbe og skriges på gangene igen. Som nævnt tidligere er der i samfundet sket et skift i magtstrukturerne i samfundet og oftest er det ikke den direkte magt, som man oplever anvendt i institutioner, og hvis man gør, bliver der reageret imod dette. Derfor er det interessant at overvære, at dette alligevel bliver planlagt brugt uden modstand i netop en institution. En anden måde at se ovenstående situation på er efter princippet 'hjælp til selvhjælp'. Ifølge Villadsen skal man i det sociale arbejde yde hjælp til selvhjælp til borgeren (Järvinen & Mik-Meyer, 2003; 195). Det betyder, at socialarbejderen kan udøve magt over for beboeren i sådan en grad, at det optimerer beboerens magt over sig selv. At udøve en magt overfor beboeren kan være med til at skabe forandringer for individet. Dette koblet til ovenstående situation, kan man dermed argumentere for, om socialarbejderen havde dette i mente, da hun talte om magtanvendelse imod beboeren.

En anden observationssituation, som er i tråd med de to ovenstående, er et af de efterfølgende morgenmøder, som jeg observerer på Thorupgården. Det observerede morgenmøde afholdes som de foregående møder på personalekontoret, hvor de medarbejdere der er på arbejde samles. Mødet starter vanligt kl. 9.00, og der er i dag seks personer repræsenteret fra personalegruppen, hvoraf den ene udgør det faste rengøringspersonale. Personalegruppen er som de andre dage samlet henholdsvis omkring det runde bord i lokalet og ved computerne. En af deltagerne spiser sin mad, en anden sidder med sin telefon og spiller et spil, alt imens de resterende snakker internt om private forhold. Pludselig kommer der endnu en fra personalegruppen ind af døren, som straks tager plads på en stol og finder skemaet frem. Den ene fra personalegruppen er i dag syg, så de beboere vedkommende skulle have haft i dag, må deles ud til de øvrige.

I dag skal en af beboerne på sygehuset og bliver derfor afhentet af en bestilt vogn, der kører beboeren af sted. Da beboerens kontaktperson, som skulle have fulgt med beboeren på sygehuset, i dag er fraværende må en anden fra personalegruppen med. En fra personalegruppen spørger i forummet, hvem der vil tage denne opgave på sig i dag og afslutter med at denne ikke selv har mulighed for det, idet der i dag kommer en psykiater på stedet. Personalet diskuterer internt, hvem der skal tage med. Argumenter så som, at det tager lang tid at være af sted, "*Jeg var af sted sidste gang også*" og "*Jeg har andre aftaler med nogle af beboerne her i dag*", blev nævnt og det

virkede ikke umiddelbart som en opgave, som nogen fra personalegruppen havde lyst til at udføre frivilligt. Til sidst da, beboerens transport henvender sig ved døren for at afhente beboeren, kommer personalet frem til en beslutning om, at det er stedets elev der må følge med beboeren for anden gang denne uge på trods af, at han har argumenteret imod dette.

Undervejs i mødet ringer en af telefonerne og der tikker samtidig uafbrudt bip ind på denne, som virker til at forstyrre mødet og deltagernes koncentration. Socialarbejderen, som har denne telefon, undskylder sig med, at det er den krævende beboeren, som konstant ringer og at hun altså har informeret beboeren om, de har deres faste morgenmøde og at hun derfor må vente til bagefter. På trods af dette ringer beboeren stadig uafbrudt. Til sidst udbryder kontaktpersonen et dybt suk og tager telefonen igen: *"Jamen jeg har altså forklaret dig, at vi holder morgenmøde her kl. 9.00 og at jeg nok skal komme over til dig bagefter. Jeg har ikke tid nu!"*. Herefter henvender kontaktpersonen sig til personalegruppen og siger: *"Jamen det er altså utroligt. Hun bliver bare ved og ved. Hun tyranniserer stedet"*. De andre kontaktpersoner giver hende ret og en af kontaktpersonerne giver hende det, jeg vil tolke som et medlidenhedsblik. Da personalemødet slutter og kontaktpersonerne begynder at bryde op, henvender jeg mig til kontaktpersonen, som skal med til samtalerne med psykiateren i dag. Jeg spørger, hvilke af beboerne psykiateren skal tale med og hvad mødet drejer sig om. Kontaktpersonen oplyser mig om, at psykiateren kommer for at tale med enkelte af beboerne angående deres medicin indtag og hvordan det går med beboeren i forhold til medicinen. Jeg spørger dertil, om jeg må deltage i nogle af disse møder, såfremt beboeren selvfølgelig siger ja. Kontaktpersonen vurderer, at det er okay, men at vi må høre beboerne ad og samtidig informere dem om mødet og at de skal deltage heri. Kontaktpersonen og jeg går derefter hen til beboernes boliger og informer dem om mødet og hvad mødet drejer sig om. Kontaktpersonen præsenterer kort formålet med mødet for beboerne og siger, at det ikke tager lang tid og det ikke er noget, som de skal bekymre sig om. Selvom ingen af beboerne tilsyneladende på forhånd er blevet informeret om mødet, så virker ingen af dem overrasket og de vil begge deltage i mødet. Endvidere giver begge beboere mig tilladelse til, at jeg deltager i deres møder som observatør. Herefter går kontaktpersonen og jeg tilbage til personalekontoret for at afvente psykiaterens ankomst, men for at opdage denne allerede befinder sig på personalekontoret. Kontaktpersonen og psykiateren kender tilsyneladende hinanden på forhånd, da de omtaler hinanden ved fornavn og internt taler om beboerne, der skal til møde om lidt. Psykiateren spørger uformelt kontaktpersonen, hvordan denne har oplevet beboeren siden sidste møde og om den ene af beboerens fortsat oplever bivirkningerne af sin sygdom, eller om

medicinen har virket. Kontaktpersonen svarer psykiateren på dette og fortæller hvilken oplevelse hun har haft med beboerne i forhold til deres medicinindtag. Efter at psykiateren har fået svar på sine spørgsmål fra kontaktpersonen vedrørende beboerens situation beslutter de sig for at gå ind i det tilstødende rum, hvor møderne kan blive afholdt med beboerne. Begge af beboeren går allerede afventende rundt på gangen, så kontaktpersonen nævner en af beboernes navn og nærmest tyve sekunder efter står denne i døråbningen til lokalet.

Til begge møder er beboeren, psykiateren, kontaktpersonen og jeg repræsenteret. Beboeren og psykiateren tager plads på hver sin side af rummets høje smalle bord. Jeg observerer, at det virker som om, at beboeren og psykiateren har prøvet dette før, idet de uden nogen tøven indtager hver deres plads omkring bordet. Jeg tager plads på en stol i rummets ene hjørne, hvor imens kontaktpersonen fysisk placer sig i rummets sorte læder sofa. Jeg observerer, at den måde hvorpå psykiateren og beboere sidder, forekommer mig formel og konfronterende, idet de sidder ved et smalt bord ansigt til ansigt med kort afstand imellem sig. Temperaturen i rummet er lav og stemningen virker en anelse trykket, selvom samtalen endnu ikke er begyndt. Beboeren smiler ikke, men sidder og kigger skiftevis ned i gulvet og i bordet. Psykiateren bryder tavsheden ved at spørge beboeren om, hvordan det er gået siden sidst og hvordan han har. Beboeren svarer kort hertil at:

"Det kan du læse i mine papirer".

Psykiateren svarer til beboerens afvisende svar at: *"Jamen nu er det jo dig jeg spørger. Jeg ville hellere høre det fra dig, end at læse det i dine papirer"*. Psykiateren forsøger, at få øjenkontakt med beboeren, imens hun taler til ham. Beboeren virker til, at være opmærksom på dette og forsøger at undgå hendes blik ved netop at kigge andre steder hen.

Beboeren virker ligeglad med, at psykiateren ønsker et svar fra ham og siger ikke noget videre om sin medicin eller hvordan han har det generelt. Hans holdning er at der alligevel ikke er noget hjælp at hente. Beboeren virker afvisende i samtalen og det virker ikke umiddelbart, som et møde beboeren faktisk ønsker at deltage i. Jeg observerer samtidig, at beboerens kropssprog er lukket og afvisende, idet han sidder tilbagelænet og med armene over kors. På trods af ovenstående bliver beboeren siddende på sin tildelte stol indtil mødet er overstået.

Undervejs i mødet henvender psykiateren sig flere gange til kontaktpersonen, når hun ikke får et tilfredsstillende svar på sine spørgsmål fra beboeren. Psykiateren vender i en disse situationer sin

krop væk fra beboeren og spørger kontaktpersonen direkte: ” *Hvordan har du oplevet beboerens medicin forløb siden forrige gang? Nogle ændringer?* ”.

Kontaktpersonen sidder i sofaen med sine hænder i sit skød og kigger skiftevis på beboeren og psykiateren. Det virker som, at kontaktpersonen er utryk ved situationen, men samtidig føler sig nødsaget til at komme med et svar til psykiateren. Dette er modsat situationen, som fandt sted før mødet, hvor psykiateren ligeledes spurgte kontaktpersonen om beboernes forhold. Her havde kontaktpersonen ingen problemer med eller umiddelbare betænkeligheder ved at fortælle om beboerens forhold, på trods af at denne ikke selv var tilstede.

Henkastet fortæller kontaktpersonen, at hendes vurdering er, at medicinen fungerer for beboeren og at hendes vurdering er, at den virker på beboerens stemmehørelse. Beboeren kigger indimellem på kontaktpersonen, alt imens denne fortæller det, som beboeren ikke selv ville oplyse psykiateren. Indimellem virker beboerens tilstedeværelse irrelevant, idet det meste af samtalen praktisk talt foregår mellem kontaktperson og psykiater, idet beboeren tilsyneladende ikke besvarer psykiaterens spørgsmål fyldestgørende. Det virker til, at beboerens svar ikke stemmer overens, med det svar som psykiateren søger og derfor søger psykiateren svaret ved beboerens kontaktperson i stedet. Umiddelbart synes jeg, at opleve en form for magtspil mellem beboer og psykiater. Når beboeren ikke svarer tilstrækkeligt på psykiaterens spørgsmål, så søger psykiateren spørgsmålene på anden vis og på den måde opnår hun svarene, selvom beboeren ikke ønskede at svare på det. I disse situationer virker det til, at psykiateren har en overlegen magtposition i forhold til beboeren, idet hun nok skal få svar på sine spørgsmål gennem kontaktpersonen, selvom beboeren ikke ønsker det.

Mødet slutter efter fem til ti minutter, hvor der ikke er blevet foretaget nogen yderligere ændringer i beboerens medicin indtag. Beboeren forlader lokalet, hvorefter den næste beboer hentes ind i det kolde rum. Psykiateren bliver siddende på sin plads, alt imens kontaktpersonen henter næste beboer ind, som står klar.

Dette møde forløber anderledes indholdsmæssigt, men fysisk er placeringer samme som før – det er blot beboeren og psykiaterens papir som er blevet skiftet ud. Psykiateren starter også med at spørge denne borger, om hvordan det går med ham og hvordan det går med hans medicin. Denne beboer virker ikke til at være påvirket af mødet, som den anden beboer og fortæller psykiateren, hvordan det går og at han gerne vil have ændret sin medicin og kommer med en begrundelse

herfor. Indimellem kigger beboeren på mig og smiler undervejs under samtalen. Psykiateren indvilliger i, at beboerens medicin kan blive ændret – dog ikke uden at have spurgt beboerens kontaktperson om dennes mening om beboerens medicin indtag forinden. Kontaktpersonen giver beboeren ret i, at det er gået godt med den nuværende medicin og at hendes vurdering også er, at der kan blive foretaget en ændring i dennes medicin. Beboeren ser glad ud over mødets udfald og smiler. Efter konklusionen om at beboerens medicin kan blive ændret, da taler kontaktperson, beboer og psykiater lidt frem og tilbage om løst og fast. Mødet slutter efter ca. 15 minutters varighed og beboeren er den første til at forlade rummet. Efter mødet går kontaktpersonen og psykiateren ind på personalekontoret, hvor jeg fortsætter efter. Så snart døren er lukket til kontoret, begynder kontaktpersonen at diskutere den første beboers møde med psykiateren. Kontaktpersonen fortæller psykiateren, at beboeren også er meget lukket i relationen til hende, så det ikke kun er i forhold til mødet med psykiateren. Kontaktperson forklarer detaljeret psykiateren, hvordan hendes relation til beboeren er og hvor svært det kan være at hjælpe beboeren til tider, idet denne afviser. Psykiateren giver kontaktpersonen ret og siger, at det havde hun også på fornemmelsen, idet beboeren virker lukket. Kontaktpersonen og psykiateren aftaler herefter, at de må se tiden an med beboerens medicinforbrug og så kan de lave et nyt møde, hvis der er brug for det.

De to beboerne anvender forskellige strategier i forhold til interaktionen med psykiateren. Forskellen på de to møder ligger i at, den ene beboer er afvisende i kontakten til psykiateren og resultatet bliver herefter – der bliver ingen ændringer foretaget i forhold til beboerens medicin. Til forskel fra den første beboer, så er beboer nummer to langt mere åben i relationen til psykiateren og det ender med, at beboerens anmodning om at få ændret i sin medicin bliver imødekommet fra både kontaktperson og psykiater. I forlængelse heraf formoder jeg, at den rolle som beboeren indtager i forhold til psykiateren kan få afgørende betydning for samtalens resultater.

Ovenstående situationen, hvor psykiateren kommer ud på bostedet, frem for at beboeren kommer til psykiateren, kan man i min optik både anse som en institutionel magt og på den anden side en hjælp for beboeren. Først vil jeg argumentere for, at det kan anses som et magtforhold og derefter hvorfor jeg mener, at det kan anses som en hjælp for beboeren.

Institutionel magt?

Jeg anser det, at psykiateren kommer ud til beboerne som værende et magtforhold, idet man som

borger i Danmark normalt ikke får besøg, af hverken læge eller psykiater i sit eget hjem. Ved at psykiateren kommer til beboeren, opstår der i min optik en forskydelse fra normen. Ment på den måde, at normen i samfundet er at man som selvstændigt individ selv opsøger lægelig hjælp, hvis man da ellers er i stand til at bevæge sig. Ved at psykiateren kommer til beboerne og ikke omvendt, så opstår der i min optik en afvigelse fra normen. Beboerne adskiller sig allerede fra den i øvrige befolkningsgruppe, ved at de bor på en total institution sammen med ligesindede, men ved at få psykiateren på besøg i deres eget hjem, synliggør man endnu mere, at denne samfundsgruppe adskiller sig fra, hvad der er normen i samfundet. Dette kan i forhold til Beckers labeling theory få beboeren til føle sig som afvigere i sidste ende, når man som i ovenstående situation tydeliggør, at disse individer adskiller sig fra det resterende samfund og måske ligefrem vurderes havde færre ressourcer til rådighed end den resterende befolkningsgruppe, idet man ikke vurderer beboeren kompetent nok til at opsøge psykiateren på egen hånd eller med ledsagelse. Omvendt skal man ifølge Foucault se selve sygdommen som en afvigelse, idet borgeren med en diagnose herefter får en bestemt status i samfundet, som for beboeren betyder udelukkelse (Foucault, 2005; 112).

Så i forhold til Foucault, så er det ikke det, at psykiateren kommer ud til bostedet og opsøger beboeren, der skaber udelukkelse eller afvigelse fra samfundet. Allerede ved at borgeren blev diagnosticeret fx skizofren, så skabte det for borgeren en udelukkelse og en anden status i samfundet. Dette leder mig til, at psykiaterens besøg i stedet kan anses som værende en hjælp for beboeren. At psykiaterens besøg kan anses som en hjælp, mener jeg fordi, at nogle af beboerne måske ikke har overskuddet eller ressourcerne til selv at opsøge psykiateren andet sted, selvom de reelt har et behov herfor. Beboerne er allerede i forvejen i en udsat position, hvor de på grund af deres psykiske tilstand modtager støtte og hjælp, til at kunne opretholde en vis levestandard og hvor de eventuelt i fremtiden vil kunne klare, at bo i egen bolig igen. Derfor kan dét, at beboeren selv skulle opsøge psykiateren medføre, at de slet ikke kom af sted, grundet manglende overskud til dette. Dog burde det være valgfrit for beboeren, om denne ønskede, at psykiateren kom på bostedet eller at beboeren opsøgte denne i dennes praksis – så beboeren i det mindste fik valgmuligheden.

Endvidere anser jeg det, at psykiateren sætter dagsordenen og siger til beboeren: ” *Nu skal vi høre dine meninger*”, som en magt. Beboeren har reelt ingen indflydelse på, hvad mødet skal handle om og straks beboeren ikke ønsker at besvare psykiaterens spørgsmål, søger hun svar ved beboerens kontaktperson i stedet. Dette på trods af at beboeren ikke ønsker at oplyse psykiateren

om sine medicinske forhold. Om beboeren ønsker det eller ej, så får psykiateren de oplysninger, som hun skal bruge i forbindelse med mødet.

I forlængelse af disse samtaler med psykiateren skal det nævnes, at det ikke kun er samtaler med psykiateren, som foregår på stedet, men også samtalerne med sygeplejerske fra Distrikt Psykiatrien foregår på ugentlig basis på bostedet. Derved kan man sige, at det meste som beboeren skal og har brug for foregår indenfor bostedet fire vægge. Beboeren har både sin private bolig på stedet, maden behøver beboeren ikke lave sig – denne kan imod et gebyr hentes på stedets kantine, derudover har beboeren indenfor rækkevidde socialpædagogisk støtte, psykiaterbesøg og sygeplejebesøg foregår også indenfor bostedets fire vægge. På baggrund af disse faktorer kan man argumentere for, at beboeren bliver drevet ud i en afvigerposition, fordi alt foregår indenfor bostedets rammer, hvor normalen er borgeren selv skal opsøge disse ting. Beboeren berøves således på sin vis deres fundamentale rettigheder ved at psykiateren og sygeplejerske fra Distrikt Psykiatrien opsøger beboeren i sine omgivelser. Foucault beskriver i sin forskning fra 1971, *Sindssygdom og psykologi*, dette som:

” (...) betragter i stedet den syge som en, der er berøvet sine evner. Men denne sekularisering og humanisering af sygdomsforståelsen ledsages af nye inhumane og fremmedgørende praksisser, hvor de syge berøves deres rettigheder og goder og udelukkes fra det offentlige rum. ” (Foucault, 2005; 22).

Beboerne bliver på sin vis frataget sine rettigheder og goder ved at blive udelukket fra det offentlige rum, når psykiateren kommer på bostedet frem for at beboeren kommer der. I min optik er der således tale om et magtforhold, hvor det er beboeren, som er underlagt en institutionel magt. Dette da der bliver truffet beslutninger på dennes vegne – beslutninger om at psykiateren og sygeplejerske kommer til beboeren frem for omvendt. Til dette skal der tilføjes, at det dog virker som normen på bostedet, at psykiater og sygeplejerske kommer til bostedet frem for at beboeren selv kommer til førnævnte. Hverken personale eller beboere stiller tilsyneladende spørgsmålstejn ved dette og da jeg konkret spørger en kontaktperson om situation svarer denne: *” Sådan plejer det bare at være ”*. Dette indiker at de institutionelle rammer og normer er med til at vedligeholde den institutionelle magt på bostedet.

Fysisk overgreb på personale og et usædvanligt morgenmøde

Dagens observation starter næsten som de andre dage – personalet går deres sædvanlige medicinrunde og samles derefter til et morgenmøde på personalekontoret. Men med det samme jeg træder indenfor på personalekontoret, kan jeg mærke at stemningen er anderledes. To fra personalegruppen er i gang med en samtale, som omhandler en af de andre kontaktpersoner og hvad der er sket med hende i dag. Det vækker straks min opmærksomhed, men samtalen bliver afbrudt, da chefen træder ind i lokalet.

I dag er der syv personer fra personalegruppen repræsenteret samt souschefen og den daglige leder af bostedet. Personalerummet er fyldt op og enkelte må stå op, idet der ikke er nok stole til alle. Mødet i dag adskiller sig fra de andre dage, i og med at ingen fra personalegruppen i dag joker internt, ingen sidder med deres private telefon fremme og ingen snakker om private forhold. Grunden til at ledelsen i dag deltager i morgenmødet er, at en af beboerne hertil morgen fysisk har overfaldet en fra personalegruppen. Grunden til at beboeren overfaldte kontaktpersonen er angiveligt, fordi beboeren blev bedt om at rydde op efter sig selv efter morgenmaden. Kontaktpersonen, som var ude for hændelsen, bliver bedt om, at forklare sine kollegaer, hvad der præcist er sket i detaljer. Kontaktpersonen smiler lidt, og kigger rundt i lokalet på sine kollegaer. Hun virker på mig en anelse nervøs – måske på grund af hændelsen tidligere, måske på grund af ledelsens tilstedeværelse som er uvant eller noget helt tredje.

Kontaktpersonen fortæller, at hun som alle andre dage var gået efter beboeren og bedt denne om at gå tilbage til kantinen og fjerne sin brugte tallerken og service fra bordet. Beboeren har som de andre dage ignoreret kontaktpersonen og fortsat imod elevatoren, hvor imens kontaktperson har fortsat med at motivere beboeren til at rydde op efter sig selv. Pludselig er beboeren stoppet op og begyndt at slå på kontaktpersonen. Kontaktpersonen beskriver den vrede, som hun så i beboerens øjne som helt ubeskrivelig og som noget hun aldrig har oplevet før. Beboeren fortsatte med at slå på kontaktpersonen, på trods af denne op til gentagne gange har bedt denne om at stoppe. Kontaktpersonen fortæller, at hun forsøgte at beskytte sig selv ved at tage sine arme op foran sit ansigt og først da beboeren forsøgte at tage kvælertag på hende, da fik hun trykket på overfaldsalarmen, så alt personale fik besked om, at hun behøvede hjælp. Da personalet kom til stedet for at hjælpe deres kollega, stoppede beboeren sit overgreb imod kontaktperson og gik så tilbage til kantinen for at rydde sit brugte service op. Kontaktpersonen forklarer, at hun var lidt i chok, og hendes eneste umiddelbare reaktion var at beskytte sig selv. Det var også grunden til, at

hun først trykkede på alarmen efter flere slag. Som kontaktpersonen forklarer, så har de jo alle bedt beboeren om at rydde op efter sig selv i kantinen en million gange, så hun havde slet ikke forudset at dette kunne ske. Kontaktpersonen siger, at hun stadig er lidt i chok. De andre kontaktpersoner giver hende ret og bakker hende op og bekræfter hende i, at hun ikke kunne have håndteret situationen bedre. Det kunne ifølge kontaktpersonerne lige så godt være sket for en af dem – kontaktpersonen har ”bare” været uheldig. Den overfaldet kontaktpersonens kollegaer spørger flere gange, om hun er okay og om de kan gøre noget, alt imens de enten giver hende et kram eller en let berøring på hendes arm. Alle fra personalegruppen virker berørte af situationen – som en af kontaktpersonerne siger, så kunne det jo lige så godt have været en af de andre det skete for.

På grund af denne hændelse er ledelsen med til morgenmødet for at tale med socialarbejderen omkring det der er sket og samtidig skal det ind rapporteres til politiet, hvad der er sket. Herefter afventer personalet, at beboeren bliver hentet af politiet, men indtil da står det beboeren frit for, hvor denne vil færdes på trods af at den overfaldt kontaktperson stadig er på arbejde. Personalegruppen er forfærdet over, hvad der sket og udviser medlidenhed overfor kontaktpersonen der blev, overfaldt. Det aftales på mødet, at ingen fra personalegruppen må indgå i en direkte konfrontation med beboeren og hvis beboeren henvender sig til personale skal de sige, at de ikke har tid lige nu og afslutte samtalen.

På grund af ovenstående episode forløber morgenmødet, som nævnt, heller ikke som det plejer og beboerne bliver ikke fordelt ud mellem de kontaktpersoner, der er på arbejde som normalt. Almindeligvis bliver en seddel med, hvem der er beboerens kontaktperson hængt op i en plastiklomme på døren indtil personalekontoret. Dette viser sig senere, at få betydningen for dagens forløb og arbejde, idet beboerne nærmest konstant henvender sig ved personaledøren for at få af vide, hvem der er deres kontaktperson for dagen.

I forhold til aktivering af beboerens behandlingsdom, så kan dette ske, når personalet vurderer, at beboeren fx har en provokerende adfærd eller udøver vold imod personalet, der er så voldsom eller psykotisk, at man på botilbuddet ikke kan håndtere dette. Personalet på botilbuddet må til forskel fra psykiatrisk afdeling nemlig ikke udøve tvang over beboeren – heller ikke hvis beboeren overfalder personalet med fysiske slag på kroppen. Jeg mener, at magten i disse situationer består i, at beboerne er klar over, at det er personalet på stedet, som kan få deres behandlingsdom aktiveret ved at udforme en anmeldelses rapport, så de skal indlægges på psykiatrisk afdeling. Der

er altså på forhånd et klart asymmetrisk forhold mellem beboer og personalet. Beboerens behandlingsdom kan blive aktiveret, hvis personalet vurderer, at beboeren er tilstrækkelig provokerende eller voldelig – altså det er en vurderingssag fra personalets side, hvor man kan formode, at flere forskellige faktorer kan påvirke. I forhold til beboeren må man gå ud fra, at personalet reelt kun laver en anmeldelse, såfremt der er et reelt grundlag herfor, men set ud fra beboerens perspektiv vil jeg mene, at denne magt som personalet har i denne situation, kan ses som angstprovokerende for beboerne. For hvornår går grænsen til, at ens dom kan blive aktiveret og man kan blive indlagt på psykiatrisk afdeling? Hvad kan man som beboer tillade sig?

På den anden side kan man vælge og se det som en hjælp for beboeren, at personalet har et ansvar for at ind rapportere situationer, hvor beboeren udviser en adfærd, som aktiverer dennes behandlingsdom. At beboeren udøver vold eller en provokerende adfærd kan samtidig være et tegn på, at beboeren har brug for hjælp til nogle konkrete psykiske problematikker.

Humor og ironi anvendt i relationen

Efter ovenstående morgenmøde bliver jeg siddende inde på personalekontoret og taler med det resterende personale. Jeg spørger kontaktpersonerne om selve bostedet, hvor længe de har arbejdet der m.m. En af kontaktpersonerne siger, at det kan være hårdt, at arbejde på bostedet, fordi vedkommende synes der er alt for lidt tid til det pædagogiske arbejde – oftest går dagene med praktiske opgaver eller journalføring. Imens kontaktpersonen er ved at fortælle om bostedet som arbejdsplads, så kommer der en beboer hen til personale døren og banker på. Den ene af kontaktpersonerne rejser sig og går hen imod døren og åbner den. Kontaktpersonen siger med et bestemt udtryk i ansigtet til beboer, at han ikke gider lave aftaler med vedkommende, hvis hun ikke overholder dem. Beboeren griner lidt af det, kigger smilende på mig og siger: ” *Han driller mig altid* ”. Beboeren virker opløftet af at se sin kontaktperson, idet hun står med et bredt smil i døråbningen og virker munter. Derefter kigger beboeren igen på kontaktpersonen, som siger: ” *Ej, lad os lige snakkes ved lidt senere – jeg finder dig. Jeg er nødt til at lukke døren. Du ved jo, den ikke må stå åben indtil kontoret* ”.

Kontaktpersonen rører let ved beboerens arm og sender hende et smil. Beboeren smiler samtidig med at hun nikker og går derefter sin vej. På grund af sikkerhedsmæssige årsager må personale døren på intet tidspunkt stå åben, så derfor er kontaktpersonen nødt til at lukke døren

igen. Beboeren virker til, at hun er bekendt med denne regel og accepterer det også og går sin vej med et smil på læben.

I denne situationen bemærker jeg en intern humor mellem kontaktperson og beboer. En humor som kan være med til at bryde den sociale orden eller i hvert fald at bryde den for en stund. Med humoren kan man forestille sig, at man på den måde distancerer sig i en vis grad fra det svære og tunge i livet. At kontaktpersonen gør brug af humor i relationen med beboeren kan være begrundet i, at denne forsøger at skabe en mere uformel stemning mellem denne og beboeren samt at socialarbejderen skaber en form for ligeværdighed mellem parterne. En ligeværdighed, som kan være med til at beboeren føler sig mere ligeværdig og ligestillet med socialarbejderen. Men i og med at kontaktpersonen og beboeren ikke er ligestillet på grund af deres hierarkiske positioner, så skaber det samtidig en form for falskhed, at man via et ”tredje fælles”, forsøger at skabe en forestilling om, at beboeren og kontaktpersonen er ligestillet og ligeværdige. Men humor kan også fortolkes som en form for magt. En magt idet, humoren kan gå ind og skjule eller sløre den egentlige hensigt i arbejdet mellem beboer og socialarbejder. Ydermere kan humoren gå ind og skabe en stemning, hvor de institutionelle rammer falder lidt mere i baggrunden.

Ovenstående situation er ikke unik for anvendelse af humor i relationsarbejdet for netop denne kontaktperson. Jeg oplever ofte, at kontaktpersonerne på stedet gør brug af humor i relationsarbejdet – og ofte fører det til smil og intern grin og latter. Det forekommer mig, at ironi og humor virker som en distance og et mentalt pusterum til hverdagen både for personalet og beboeren. Ved at gøre brug af humor og ironi formoder jeg, at hverdagen ikke bliver så alvorlig, som den ellers ville kunne være på et psykiatrisk bosted. Jeg oplevede af og til i min tid på bostedet, at personalet internt kunne sige nogle ironiske bemærkninger omkring nogle af beboerne, men aldrig noget ondskabsfuldt. Oftest var de gange, hvor jeg overhørte brugen af ironi og humor omkring, hvis en af beboeren havde opført sig specielt psykotisk og opført sig uvant normalen. På den måde skaber humor og ironi ikke afstand, men derimod et sammenhold internt i personalegruppen. For personalegruppen kan humor og ironi medvirke til, at skabe et bedre sammenhold blandt kollegaerne. Ved brug af ironi og humor er personalet mere ligeværdig og ligestillet, som det også gjorde sig gældende mellem beboer og kontaktperson. Beboere der gør brug af humor internt eller med kontaktpersonen, skaber en afstand til deres sindslidelse ved netop at tage del af en helt tredje gruppe, hvor fælles er intern humor og en fællesforståelse herfor og hvor de tager del af normen, hvor dem der ikke har en sindslidelse også er inkluderet. En af

kontaktpersonen mener, at ved brug af humor i arbejdet på bostedet, så bliver de frustrationer der end måtte være – både for beboeren og socialarbejderen selv, skubbet i baggrunden ved netop at gøre brug af humor. Det var dog ikke kun blandt beboere og personale, at jeg udelukkende oplevede denne humor, ofte var personalerummet præget af humor. Jeg oplevede det som at de dage, hvor uventede situationer som kostede ekstra tid og energi, så trådte humoren til og gjorde dagen mere tålelig at komme igennem. Det er ikke ment, som at jeg havde en fornemmelse, af at kontaktpersonerne reelt ikke kunne lide deres job, men snarere en måde at tackle de udfordringer, som de til tider stod overfor med humor. På den måde virkede det som, at stemningen i personalegruppen blev løftet og at dagens udfordringer lettere kunne tackles. Samtidig virker det til, at den interne humor, som personalegruppen har virker til, at de har et godt samarbejde og et arbejdsmiljø, som de trives i.

I kobling til stemning og tillid mellem beboer og kontaktperson ytrer en af kontaktpersonerne i en uformel samtale til mig at:

”Tilliden mellem beboer og kontaktperson er utrolig vigtig... Især hvis man som kontaktperson vil have noget igennem i arbejdet med beboeren. Arbejdet bygger på tillid. ”

Kontaktpersonen sagde ikke, præcist hvad han mente med, at ‘vil have noget igennem i arbejdet med beboeren’, men jeg tolker det, som at han med udtrykket få noget igennem, mente at han som kontaktperson, kan få nogle af sine professionelle meninger og holdninger frem i relationen mellem beboeren kontaktpersonen og eventuelt påvirke beboeren i en retning, som fremmer beboerens udvikling. Et eksempel kan være hvis beboerens indsatsmål er, at beboeren skal opnå at dyrke motion og deltage i de ugentlige træningspas i motionsrummet. Så vil kontaktpersonen prøve at få det igennem i arbejdet med beboeren og motivere til dette. Jeg formoder, at det er ”lettere at få noget igennem”, hvis der er en god relation mellem beboer og kontaktperson, hvor beboeren stoler på kontaktpersonen. På den måde vil beboeren lettere acceptere og følge kontaktpersonens råd.

Humor og ironi anvendt som skjult magt?

Men skal humor altid opfattes som det lette og festlige i hverdagen? Eller kan det bruges som et værktøj til at skabe magt med?

Udover at humor og ironi bliver anvendt som middel til at tage afstand fra fx sin sindslidelse, ubehagelige ting i ens hverdag eller for at skabe en følelse af ligeværdighed mellem de implicerede, så bruges det også til at skjule en magt. I arbejdet på bostedet oplevede jeg i flere situationer, at kontaktpersonen gjorde brug af humor og ironi i forsøget på, at få beboeren til at gøre, hvad denne ønskede. En konkret situation fandt sted om eftermiddagen på en ganske almindelig tirsdag. En beboer og kontaktperson har en aftale om, at de i fællesskab skal gøre rent i beboerens bolig kl. 13.00. Jeg spørger om, jeg må have lov til at observere deres rengøring, hvor til beboeren og kontaktpersonen svarer ja. Kontaktpersonen og jeg går hen til beboerens bolig som ligger på et rums gangen og banker på. Beboeren står allerede klar og det virker som, at han har ventet på os. Beboerens bolig er en et rums bolig og det ser ikke ud til, at rengøringen vil komme til at tage lang tid, blandt andet på grund af boligens størrelse, men også at der faktisk er nogenlunde rent. Kontaktpersonen starter med at spørge beboeren, om de skal gøre, som de plejer og opdele rummene. Det indvilliger beboeren i med et kort ja. Beboeren siger ikke meget, og holder sig gerne et par meter væk fra både jeg og kontaktpersonen. Det er generelt meget få ord, som jeg har hørt beboeren sige i kontakten med sin kontaktperson, men det virker alligevel som, om at beboeren er tryk ved sin kontaktperson. Fx da vi trådte ind af døren smilte han til sin kontaktperson og hilste pænt på hende.

Alt imens beboeren og kontaktpersonen er i gang med at gøre rent, stopper kontaktpersonen op et øjeblik og siger: ” *Du ser for resten så stærk ud idag, lidt som Tarzan faktisk. Men de muskler der kan vel ikke klare at gøre rent oven på det skab der i gangen?* ”. Beboeren smiler lidt og svarer, at det kan han vel nok godt klare. Beboeren og kontaktpersonen fortsætter med hver deres og da beboeren er færdig med sin første opgave, går han i gang med at gøre skabet rent og færdiggør også dette. Da de begge er færdige med rengøringen aftaler de, hvornår de skal gøre rent sammen igen. Ifølge kontaktpersonen kan beboeren bedst lide, at de har en fast aftale, hvad angår rengøringen. Kontaktpersonen fortæller mig, at målet med at de gør rent sammen er, at beboeren på et tidspunkt selv lærer at gøre rent på egen hånd. Det er ikke fordi, han ikke kan gøre rent, men fordi han finder det uoverskueligt, hvis han skal gøre det på egen hånd. Derfor forsøger hun også at presse han til, at tage lidt mere af rengøringen fra gang til gang.

At kontaktpersonen presser beboeren til at gøre mere og mere rent fra gang til gang ved at gøre brug af humor, så indvilliger beboeren også lettere i dette. Hvis kontaktpersonen direkte havde sagt, at beboeren skulle gøre skabet rent i gangen, kan svaret have været et andet. Ved at kontaktpersonen ikke spørger på en direkte måde, men skjuler hensigten med spørgsmålet i humor, så formoder jeg, at kontaktpersonen lettere kan få beboeren til at gøre det, som hun gerne vil have ham til. Ved at kontaktpersonen udlægger det, som hun gør og siger det på en sjov måde, hvor hun samtidig komplimenterer beboeren kan samtidig være med til, at beboeren er mere samarbejdsvillig, end denne havde været hvis hun sagde: ” *Du skal lige gøre skabet rent i gangen* ”.

Beboerens økonomi – privat eller kommunalt anliggende?

I dag startede jeg med at deltage i overlappingsmødet, som foregik kl. 6.30. Som overlappingsmødet om eftermiddagen foregår dette møde også på bostedets nedre etage i samme lokale. De som er repræsenteret til mødet, er to kontaktpersoner fra hver etage. Natbasen, som udgør det personale, som har været på arbejde fra 23-7.00, fortæller hvad der er sket i løbet af natten. For første etagens vedkommende har en af beboerne holdt fest i løbet af natten. Det har medført, at der har været nogle suspekter typer på bostedet. Nogle af de andre beboere har følt sig truet af gæsterne, idet de har virket frembrusende og påvirket af stoffer.

At beboeren på første etage har holdt fest i sin bolig, har også påvirket de andre etager, idet dennes gæsterne har forsøgt at komme ind på de andre etager og dermed larmet og råbt. Personalet taler indbyrdes omkring nattens episode og hvad man kan gøre, hvis der opstår en lignende situation. Personalet fra første etage siger, at de vil tage fat i beboeren og fortælle ham, at det ikke er okay. Det virker som, at det ikke er første gang, at beboeren holder fest, idet personalet ikke virker overrasket over situationen. Efter mødet får jeg oplyst, at der ofte er problemer med beboeren, idet det ikke er første gang, at han holder fest og hans gæster chikanerer de andre beboere. Til andre fester, som beboeren har holdt i sin bolig, har beboerens og dennes gæster stjålet fra andre beboere på stedet, på trods af at det er blevet politianmeldt. Derfor ønsker personalet heller ikke, at beboeren holder disse fester, men oftest sker det, når det kun er natbasen der er tilstede. Natbasen er ikke at finde på hver etage, men udelukkende i bygnings nedre etage, hvis beboerne får brug for en snak, hjælp eller pædagogisk støtte om natten.

Efter overlapningsmødet med natbasen, fortrækker personalet til de repræsentative etager for at gå medicinrunde forinden etagens eget morgenmøde.

Til dagens morgenmøde er der syv fra personalegruppen repræsenteret. Mødet forløber som de andre morgenmøder, jeg har observeret. Kontaktpersonerne fordeler beboerne imellem dem der er på arbejde, taler om hvilke planer de forskellige har for dagen og hvad dagen byder på. Personalet der var med til overlapningsmødet til morgen, giver et kort referat af, hvad der blev nævnt til mødet og spørger i forummet, hvad de skal gøre ved episoden der fandt sted i nat. Det der må være beboerens faste kontaktperson byder ind, og siger at han nok skal tage fat i beboeren og mumler noget i retning af, at beboeren ellers havde lovet ham at holde sig væk fra de personer og stoffer. Kontaktpersonen har et bestemt udtryk i ansigtet og virker et øjeblik fraværende. En af kontaktpersonens kollegaer taler til ham, uden at han registrerer det på trods af, at denne sidder lige ved siden af. Det virker til, at kontaktpersonen er påvirket af beboeren opførsel om natten.

Efter morgenmødet er overstået og dagens opgaver er blevet fordelt mellem personalet, fortrækker det meste af personalet, men to af dem forbliver på kontoret. Kort efter de andre fra personalegruppen er gået, begynder den ene af kontaktpersonerne at drøfte en beboers sag med den anden kontaktperson, for at høre dennes mening. Kontaktpersonen, som må være beboerens faste kontaktperson, står op med beboerens journal og kigger i den samtidig med kontaktpersonen taler med sin kollega. Den anden kontaktperson sidder ved en af computerne og er i gang med taste noget ind i et af de computer systemer, som de bruger på stedet til at dokumentere.

Nedenstående viser, samtalens forløb:

KP 1: *" Beboer er dårlig til, at administrere sin økonomi"*

KP 2: *" Men hvad kan vi gøre? Administrere beboers økonomi?"*

KP 1: *" Vi er nødt til at finde en løsning på det i hvert fald. Hun kan ikke selv holde styr på den i hvert fald"*.

Samtalen indikerer, at personalet mener, at de må finde en løsning på beboers økonomi – umiddelbart uden beboers indvirkning til at starte med eller beboerens samtykke, til at personalet internt kan drøfte dennes økonomiske situation. Samtidig viser ovenstående samtale tegn på, at personalet ikke umiddelbart har planer, om at inddrage beboeren før de har fundet en løsning på det, som de mener, er et problem for beboeren. Dette er et tegn på, at beboerens egen

selvbestemmelse og frihed til at bestemme over eget liv ikke vægtes af personalet, idet kontaktpersonen så i stedet havde valgt, at drøfte sin iagttagelse med beboeren frem for en kollega til at starte på. Under ovenstående samtales forløb fremgår det ikke, hvorvidt beboeren selv har tilkendegivet et konkret ønske om hjælp til sin økonomi. Umiddelbart virker det snarere, som en observation fra personalets side, hvor efter de internt diskuterer beboerens privat økonomi og evne til at administrere denne. Ud fra dette kan man diskutere, om det at personalet, uden beboerens deltagelse, drøfter dennes privat økonomi og sammen søger at finde en løsning på, det som de anser for et problem for beboeren er efter personalets interesse eller beboerens interesse. Da beboeren tilsyneladende ikke selv, har bedt om hjælp til administration af sin økonomi, kan man sige, at situation i højere grad bærer præg af en situation, hvor personalet synes at vide, hvad der er bedst for beboeren og at de derfor skal finde den bedste løsning for beboeren. Med henvisning til den førnævnte gråzone mellem hjælp og tvang og omsorg og magt kan man sige, at denne samtale bærer mere præg af magt end omsorg. Ifølge Villadsen, vil man støde på dette paradoks angående autonomi og styring i det sociale arbejde. Socialarbejderen skal respektere klientens ekspertise og ansvar i forhold til sin egen situation, men samtidig er det ikke alle valg som beboeren træffer, der er ansvarsfulde (Järvinen & Mik-Meyer, 2003; 202). I forlængelse heraf, kan man stille spørgsmålstejn ved, hvornår beboeren ikke træffer ansvarsfulde valg i eget liv og hvem der kan vurdere det objektivt?

Personalets intentioner i ovenstående situation er sandsynligvis udelukkende gode og med det formål, at ville beboeren det bedste, men i og med at det sandsynligvis udelukkende er en iagttagelse gjort fra personalets side og en faglig drøftelse mellem disse, er spørgsmålet om der egentlig bliver gjort brug af magt eller omsorg? Det afhænger vel af, om personalet tager sagen videre og reelt drøfter sagen med beboeren. Hvis personalet gør dette og opfordrer til at beboeren får administreret sin økonomi, kan man tale om brugen af magt. En pastoralmagt ifølge Foucault. Dette begrundes jeg med, at hvis personalet på forhånd og uden beboerens viden herom, drøfter dennes privat økonomi og hvad der er bedst for denne og herefter fremlægger den mulighed, som personalet har vurderet som værende bedst for beboeren. Her kan vi tale om en bevidsthedskontrollerende magt, da det er socialarbejderens interesse at beboeren får administreret sin økonomi. Et eksempel på den bevidsthedskontrollerende magt er, hvis socialarbejderen vælger, at fremlægge forslaget om administration af beboerens økonomi på en subjektiv måde, hvor det for beboeren lyder mest fornuftigt at få administreret sin økonomi. Så beboeren rent faktisk selv oplever, at følge sine egne interesser, men i stedet følger socialarbejdernes interesser, som i dette

tilfælde er at beboeren får administreret sin økonomi. Endvidere ville en sådan situation næppe opstå for en borger, der ikke boede på et socialpsykiatrisk bosted. I givet fald ville en diskussion af ens privat økonomi blandt andre, eller i sågar fremmede, ikke have nogen betydning for borgeren, udover denne ville kunne opfatte det som en krænkelse af privatlivet, at to andre diskuterer ens privat økonomi. I samtalen omkring beboerens økonomi kan man påpege, om der så ikke også er tale om en konkret krænkelse af beboerens privatliv ved at to socialarbejdere internt diskuterer dennes økonomi uden dennes tilstedeværelse og hvad de kan gøre, for at skabe en forbedring?

Samtidig kan man argumentere for, om personalet er med til at gøre beboeren til afviger i kraft af, at de mener, beboeren ikke selv kan administrere sin økonomi. Hvis beboeren ikke selv kan administrere sin økonomi afviger denne fra normen, hvor det forventes at man som voksen og autonomt individ skal klare dette. Hvis beboeren ikke selv ser sin økonomi som problematisk og personalet konfronterer beboeren med deres synspunkt på denne økonomi, kan det være med til at gøre at beboeren vil opfatte sig selv som afvigende.

Den interaktionelle orden i hverdagen på en institution

Efter jeg har overhørt denne sekvens går jeg ud på gangen for at se, om jeg kan komme med en af kontaktpersonerne ind til en af beboerne. Efter nogle få minutter på gangene møder jeg en af kontaktpersonerne, der netop kommer ud fra en beboers bolig. Jeg spørger hende, hvad hendes planer er nu og om jeg må følge hende lidt. Det siger kontaktpersonen ja til og hun skulle netop til og indtil en af de beboere, som jeg har mødt de foregående dage. Beboeren har forinden bippet og ringet over kontaktpersonens telefon, fordi han ønskede hjælp til, at komme op af sengen. Da vi kommer over til beboeren, ligger han i sengen og er færdig med sin morgenmad, som kontaktpersonen tidligere har bragt til ham. Kontaktpersonen spørger, om maden smagte godt, hvilket beboeren absolut ikke synes: "*Sikke en omgang rævepis*". Kontaktpersonen siger, at så slemt kan det ikke være, men det er beboeren ikke enig i.

Den ene af de to kontaktpersoner starter med at spørge beboeren, om han har sovet godt. Beboeren svarer, at han har sovet okay. Her efter taler kontaktpersonerne og beboeren uformelt sammen og stemningen virker, til at være god og afslappet mellem dem. Samtalen foregår udelukkende på individ niveau og er dagligdags tale. Beboeren kan dog til tider være hård i sit sprog, men det virker til, at personalet er vant til det og affejer det hurtigt igen. Dog kommer den ene

kontaktperson med en halv grinende og smilende bemærkning til beboers sjofle bemærkning ved at gøre opmærksom på sin tilstedeværelse.

KP: *"Ej, nu har vi jo besøg i dag. Kan du så snakke pænt, imens hun er her"*.

Beboeren kommenterer dette med, at sige: *"Nåååå ja okay."*

Herefter vender beboeren samtalen til, at mit navn minder mig om en af hans tidligere kærester og begynder herefter at nævne alle de sange, som han kan, hvor mit navn indgår i. Her bemærker jeg, at det ikke altid er muligt, at være så neutral, som jeg gerne vil i observationsstudiet. Beboerne bemærker min tilstedeværelse – især når jeg befinder mig i deres private bolig.

Efter at beboer er kommet op af sengen nævner den ene kontaktperson, at beboeren skal huske, at det er i morgen at dennes fysioterapeut kommer. Til det svarer beboeren utilfredst:

Beboer: *"Jeg kan ikke."*

Kontaktperson: *"Jo, du kan så! Du plejer at have gavn af det"*

Beboer: *"Nå okay... ja så."* Herefter mumler beboeren et eller som for mig forekommer utydeligt.

Uddraget er taget ud af en længere interaktion mellem beboer og dennes kontaktperson omhandlende besøg af denne fysioterapeut, som beboeren finder uoverskueligt og umulig. Det essentielle i interaktionen er, at beboeren er overbevidst om, at vedkommende ikke kan magte opgaven, hvor til kontaktpersonen bestemt, men kærligt, svarer at det kan vedkommende. Efter kontaktpersons udsagn siger beboer ikke mere, der kan modsige dette. Dette tyder på, at kontaktpersonen har det sidste ord, at skulle have sagt. Beboeren mener ikke, at han kan klare opgaven, men dertil er kontaktpersonen fast i sin mening og siger bestemt, at det kan beboeren godt.

I denne situation kommer den bevidsthedskontrollerende magt til udtryk, idet beboeren starter med, at udtrykke at han ikke kan klare, at fysioterapeuten kommer, men at det mener kontaktpersonen at beboeren sagtens kan klare. Beboeren er i starten fastbesluttet på, at han ikke kan overkomme det, men indvilliger til sidst i, at han godt kan klare det. Da beboeren i starten er afvisende overfor fysioterapeutens besøg og ikke mener, at han kan magte dette, men til sidst ændrer mening ser jeg som et udtryk for, at kontaktpersonen på sin vis manipulerer beboeren til at

tro, at deres interesser stemmer overens med hinanden. Ved at kontaktpersonen siger til beboeren, at denne plejer at have god gavn af at have fysioterapeuten på besøg bliver beboeren manipuleret til, at tro det udelukkende er dennes egen interesse i at få fysioterapeuten på besøg. Man kan her sige, at kontaktpersonen får beboeren til at ændre sin mening, om hvorvidt han kan klare opgaven, som denne på forhånd ikke mente, at denne kunne magte. Samtidig kan episoden knyttes til Foucaults pastorale magt, hvor kontaktpersonen sigte er gennem omsorg at frelse beboeren og samtidig lede denne imod idealet. Et ideal hvor beboeren ikke er afhængig af sin kørestol og personalets konstante hjælp.

Over middag samme dag får jeg lov til, at komme med en af kontaktpersonerne over til en af beboeren i dennes bolig. Kontaktpersonen forklarer forinden, at beboeren i øjeblikket ikke kan tage sig sammen til at få gjort noget og derfor vil han lige tjekke op på ham.

Kontaktpersonen og jeg går over til beboerens bolig og banker på hans dør. Beboeren åbner døren for os, hvorefter jeg spørger beboeren, om jeg må deltage i samtalen. Dette indvier beboeren i og vi går ind i beboerens bolig. Beboeren bor i en af etagens et rums boliger, som er placeret på samme gang som personalekontoret og fællesstuen. Beboerens lejlighed er tilrøget og det ligner ikke, at der er blevet gjort rent for nyligt. Askebægret er fyldt og der ligger skodder på. Samtalen mellem beboer og kontaktperson forløber på, om beboeren ikke snart skal have ordnet sin bolig og få taget sig sammen til at få kontaktet anden offentlig instans med henblik på at få løst en personlig sag. Derudover har beboer fået besøg udefra den foregående aften, som har vakt opsigst i huset. Beboeren virker ikke motiveret for at skulle tale om disse ting og mumler et svar tilbage til kontaktpersonen, som for mig forekommer utydeligt. Kontaktpersonen vedholder samtaleemnet og foreslår beboeren, at han kigger forbi beboerens bolig senere på dagen.

Herefter taler jeg uformelt med kontaktpersonen omkring det generelle samarbejde mellem kontaktpersoner og beboere, men også om førnævnte situation med beboer. Kontaktpersonen fortæller mig, at, samarbejdet med beboeren nogle gange er problematisk, da han ikke altid har lyst til at samarbejde med personalet eller ofte taler personalet efter munden uden handling. Derfor sker der heller ingen ændring i beboerens udvikling.

Kontaktperson: *"Jeg er opmærksom på, at jeg stiller ledende spørgsmål til borger, fordi at borger, når han har en dårlig dag ikke vil noget som helst, selvom han godt selv ved, at det er bedst for ham. Han skal motiveres."*

Når kontaktpersonen som i det ovenstående gør som han gør, indikerer det den bevidsthedskontrollerende magt, idet han forsøger, at påvirke beboeren til at tænke noget bestemt.

Afvisning af beboerens virkelighedsopfattelse

Over middag sidder jeg, en elev og to kontaktpersonerne på personalekontoret og spiser vores frokost og taler uformelt sammen. Vi taler blandt andet om en sjov episode med en af beboerne, der fandt sted tidligere på dagen og griner lidt af episoden. Beboeren har i sine gemmer fundet et sjovt kostume frem, som denne har iført sig og som denne går rundt i på gangene. Kostumet er spøjst og man kan ikke lade være med at grine af beboeren, som selv griner, så snart man får øjenkontakt med ham. Beboeren siger: ” *Er det ikke et flot kostume jeg har fundet frem? Jeg tænkte, at det kunne være sjovt at tage på*”. Beboeren synes tydeligvis selv, at det er sjovt og det virker som om, at han søger opmærksomheden fra personalet ved netop at iføre sig dette kostume, som vækker opmærksomhed ved både beboerne og personalet.

Alt imens vi alle sidder og griner på kontoret over ovenstående episode, banker det på døren. Igennem ruden kan jeg se at det er en af beboerne, som jeg har mødt op til flere gange. Hun står og kigger forsigtigt ind på os, alt imens vi forsøger, at stoppe med at grine. Det virker til, at beboeren er utryk ved situationen, idet hun står lidt nervøst og bevæger sig. En af kontaktpersonerne åbner døren og spørger, hvad beboeren har brug for. Beboeren kigger forsigtigt ned i jorden og siger, at hun gerne vil have en samtale med en kontaktperson, fordi hun hører de samme onde stemmer, som hun også gjorde forinden, at hun blev frivilligt indlagt på psykiatrisk afdeling sidst. Beboerens faste kontaktperson er ikke på arbejde før til aften og beboeren informeret herom. Beboeren siger, at hun bare gerne vil tale med en kontaktperson, fordi det ikke kan vente til senere. En af kontaktpersonerne der er tilstede op kontoret melder sig til at tale med beboeren, såfremt hun ønsker det. Det indvilger beboeren i og smiler kortvarigt til kontaktpersonen, der har meldt sig. Jeg spørger hurtigt, om jeg må deltage i denne samtale og beboeren siger ja, fordi så kan jeg også lære noget af situationen siger hun. Hun vil gerne være med, til at forbedre viden på området med psykisk sindslidende og som hun siger, så skal nogen være prøvekaniner og det melder hun sig gerne til. Vi går herefter ned i beboerens private bolig for at kontaktpersonen og beboeren kan tale i fred og ro.

Beboeren bor i en af to rums boligerne, hvor der er eget køkken. Egentlig er det kun gangen og

badeværelset, som er hver for sig, resten af lejligheden, herunder køkken, soveplads og stuen er i et. Sovepladsen er afskærmet ved hjælp af et stort klædeskab på cirka to meter, som er placeret midt i rummet. Lejligheden ser hjemlig ud, ment på den måde at beboeren har indrettet lejlighed med private ejendele og har hængt ting op på væggene. Det ligner ikke, at beboeren lige er flyttet ind, men mere at hun har boet der i en længere periode. Den hvide maling på væggene er ikke så hvid længere og der er brugstegn i lejligheden. Lugten i lejligheden er en anelse indelukket og tung. Ved rummets store vindues parti står en forholdsvis stor sofa med et stort sofabord foran og en lænestol på den anden side. Jeg bemærker et stort stereoanlæg, som beboeren har til at stå på sin reol ved venstre for sofaen. Beboeren og kontaktpersonen sætter sig i beboerens sofa med ansigtet vendt imod hinanden, imens jeg tager plads i stolen nogle få meter fra sofaen. I de første par minutter sidder kontaktpersonen og beboeren og kigger på hinanden uden nogen mimik i ansigtet. Derefter afbryder kontaktpersonen tavsheden og siger: *”Er det de onde stemmer du hører igen?”*. At kontaktpersonen spørger om det er de samme stemmer igen, indikerer at kontaktpersonen på forhånd kender til stemmerne og før har oplevet at beboeren har hørt stemmer. Beboeren svarer hertil: *” Ja det er det. De siger slemme ting”*. Kontaktpersonen trækker på mundvigen og ser medfølelse på beboeren. Derefter siger kontaktpersonen: *”Det er ikke godt. Har du hørt musik for at dæmpe stemmerne?”*. Beboeren kigger ned i gulvet og siger kort: *”Ja, jeg har prøvet at tænde for musikken, men det hjalp ikke i dag”*.

Derefter opstår der en stilhed igen, som føles som varende i flere minutter, men som nok kun varede et minut. Stemningen er trykket og det virker som om at kontaktpersonen ikke er tryk ved situationen, idet hun virker tøvende, når hun taler til beboeren. Det virker som om, at beboeren bare sidder og venter på, at kontaktpersonen kan hjælpe beboeren, så hun ikke skal høre på sine stemmer. Beboeren ser pint ud, men sidder stille i sin sofaen og afventer tålmodigt kontaktpersonen. Kontaktpersonen siger herefter: *”Tror du ikke, at det vil hjælpe, hvis du kommer over på den anden side af gangen lidt?”*.

Her taler kontaktpersonen om den gang, hvor fællesopholdsstue er og hvor personalekontoret fysisk befinder sig. Beboeren svarer kort, at det har hun ikke lyst til lige nu og at hun ikke tror, at det vil hjælpe noget. Kontaktpersonen forsøger herefter op til flere gange at motivere beboeren til, at følge med over på den anden side af gangen med det argument, at kontaktpersonen mener det kan hjælpe på beboerens situation, på trods af at beboeren når at takke nej tre gange. Til sidst

indvilliger beboeren i, at gå med over på den anden side af gangen og følger med kontaktperson og jeg derover. På vejen derover taler beboer og kontaktperson ikke sammen og fra min synsvinkel føles den korte tur til personalekontoret, som en evighed. Beboeren kigger ned i jorden på vej til den anden gang og det virker til, at beboeren på en eller anden måde skammer sig, uden egentlig at have noget at skamme sig over. Da vi ankommer til den anden side af gangen overlades beboeren faktisk til sig selv, idet kontaktpersonen forsvinder ind på personalekontoret og døren lukkes foran beboeren.

Det forekommer mig, at kontaktpersonen i ovenstående situation afviser beboerens virkelighedsopfattelse, fordi hun op til flere gange forsøger at motivere beboeren til at gå med hende over på den anden side, for derefter at efterlade hende. Om det har haft nogen gavnlig virkning på beboerens stemmehørelse er tvivlsomt, idet beboeren netop kom til personalet for at tale om sine stemmer. I denne situation kan man argumentere for, at den direkte magt opstår i interaktionen. Dette da beboeren faktisk ikke har et ønske, om at følge med over på den side af gangen, men at det er i kontaktpersonens interesse, at beboeren gør dette med den begrundelse, at det vil hjælpe på beboerens stemmer. Socialarbejderen får beboeren til at følge dennes interesse ved at fortsætte med at stille beboer det samme spørgsmål, indtil beboeren til sidst vælger at gå med kontaktpersonen over på den anden side. Dette selvom beboeren umiddelbart ikke har et reelt ønske herom og allerede har takket nej op til flere gange. Man kan dermed ikke tale om et reelt ønske fra beboerens side, men mere en interesse fra kontaktpersonen om at beboeren følger med. Ovenstående situation er et eksempel på direkte magt, hvor beboeren ikke følger sin egen interesse, men påvirkes af kontaktpersonens interesse. Kontaktpersonen udtrykker en bedrevenhed, samt gør brug af sin professionelle magt, idet hun udøver en direkte magt overfor beboeren og samtidig giver udtryk for, at hun ved hvordan beboeren burde agere i sit eget liv. Kontaktpersonens interesse i, at få beboeren over på den anden side af gangen og væk fra sin egen bolig kan samtidig ske i kraft af kontaktpersonens omsorgspligt, som giver hende et ansvar for beboerens udvikling. Kontaktpersonen har i og med beboeren er indskrevet på bostedet, et ansvar for at dennes udvikling og i dette tilfælde kommer kontaktpersonens ansvar og omsorgspligt til udtryk ved, at kontaktpersonen mener det er bedst for beboeren at følge med over på den anden side af gangen.

Ifølge Villadsen bør socialarbejderen dog fortsætte med at bearbejde klienten, idet det ikke er dennes egentlige jeg, som taler. Derfor er det også legitimt, at socialarbejderen bliver ved med, at forfølge klienten, indtil de 'jeg-fremmede kræfter er fordrevet (Järvinen & Mik-Meyer, 2003; 198). Derfor kan ovenstående situation anses som legitim i forhold til dette. Beboeren oplever onde stemmer i sit hoved, jeg-fremmede kræfter, hvor til socialarbejderen forsøger, at afhjælpe beboeren med disse stemmer ved at foreslå at følge med over på den anden side af gangen.

Jeg oplever brugen af definitionsmagten i ovenstående situation, idet kontaktpersonen tilsyneladende lader til, at vide hvad der vil være bedst for beboeren i den givne situation, uden at lytte til, hvad beboeren egentlig reelt har lyst til. Socialarbejderen tilkendegiver, at denne ved mere omkring den opstående situation gennem sin uddannelse end beboeren selv gør. Socialarbejderen besidder en form for viden, som giver denne en magt (Järvinen, Larsen, & Mortensen, 2005; 10). Ifølge Foucault er viden magt, så man kan sige, at i de fleste situationer mellem socialarbejder og beboer vil der opstå et asymmetrisk magtforhold imellem disse. Ikke kun på grund af at den professionelle og klienten har forskellige roller i interaktionen, men fordi at klienten er den som skal hjælpes og den professionelle er hjælperen. Der opstår altså en situation, hvor klienten er afhængig af den professionelle.

Ventetiden for beboerne – magt eller mangel på ressourcer?

I overstående situation fik beboeren hjælp til det, hun efterspurgte med det samme. At beboeren får hjælp straks de efterspørger den, oplevede jeg mere som værende undtagelsen end reglen. Ofte måtte beboerne vente på, at kontaktpersonerne havde tid til dem og det kunne variere alt fra femten min til flere timer – alt afhængig af kontaktpersonens skema og hvordan det kunne passe ind. En af morgenerne ringer en af beboerne på den interne telefon, fordi vedkommende ønsker at få noget at drikke. Personalet informerer om, at de nu har et møde, så det må blive bagefter. Således venter vedkommende i over femogfyrre min på at få hjælp til at få noget at drikke. Beboeren ringer undervejs i mødet flere gange og får samme besked hver gang: ” *Vi har et møde. Jeg kommer så snart mødet er færdigt – du er nødt til at vente*”. Jeg bemærker, at det af en eller anden årsag ofte er imens, personalet har et møde, at beboerne vil have hjælp – på trods af at beboerne udmærket ved, hvornår der er møder for personalet, idet møderne er faste og skemalagte. Af og til virker det mere som en rutine, at enkelte af beboerne ringer og bipper, når de ved, at personalet afholder møde. I en lignende situation sidder en beboer, efter gentagne opkald, i over en time og venter på hjælp til at få sin skjorte på. I disse situationer er det personalet der har magten, idet det er dem der bestemmer, hvornår beboeren kan få hjælp og ikke omvendt. Dog forsøger beboeren at få personalet til at komme hurtigere ved gentagne gange at ringe på de eksterne telefoner og samtidig bippe over de interne telefoner. Faktisk resulterer det i, at der pludselig står to kontaktpersoner ved beboeren, som begge har fået besked på at hjælpe beboeren. I situationer, hvor beboerne fx efterspørger en samtale til, at snakke om sin psykiske tilstand, hvor beboeren fx er plaget af stemmer eller selvmordstanker, så er det ofte op til personalet, hvornår denne samtale kan lade sig gøre, idet personalet har et i forvejen stramt program med blandt andet dokumentationskrav.

I en lignende situation, kommer en beboer til personale døren og banker på glasruden. Beboeren står stille og roligt og afventer, at personalet åbner døren. Denne situation, hvor det er beboeren, der afventer personalet indikerer for mig en mulig magtsituation. Dette da det er beboeren, som kommer til en lukket og låst dør med glas i, og som skal stå udenfor og vente indtil kontaktpersonen åbner op. Ofte oplever jeg, at beboerne henvender sig ved denne dør, da personalet ofte opholder sig derinde. De dage jeg oftest oplever beboerne stå ved personale døren, er de dage hvor personalet ikke har fordelt beboerne mellem dem ved morgenmødet og dermed

ved beboerne heller ikke hvem der er deres kontaktperson for dagen. Normalt har beboeren en fast kontaktperson tildelt fra start, hvor det også oftest er denne der deltager i vigtige møder som fx med socialforvaltningen. Dog kan det variere fra dag til dag, hvilken kontaktperson beboeren har på selve dagen, idet personalet arbejder skiftevis weekend, aften og dag. En af de dage, hvor beboerne ikke var blevet fordelt ud mellem personalet kom beboerne nærmest skiftevis til døren og ville have af vide, hvem de kunne lave en aftale med i dag. Jeg bemærker, at en af beboerne henvender sig flere gange for, at få en aftale med en kontaktperson, fordi han har behov for at snakke med en nu. Personalet som han henvender sig til, forklarer beboeren, at vedkommende ikke er hans kontaktperson i dag og at vedkommende i øvrigt ikke har tid. En halv times tid efter denne episode går jeg alene ude på gangen for at lede efter en af kontaktpersonerne. Da henvender denne beboer sig til mig og siger yderst frustreret:

"Jeg har ingen kontaktperson". Samtidig står beboeren og tripper på stedet og virker lidt utålmodig.

Jeg svarer ham hertil at: *"Jeg tror nu, at du har en kontaktperson, men de sikkert bare har travlt lige nu"*.

Beboer: *"Personalet fryser mig ude – de vil ikke snakke med mig"*. Beboeren går hvileløs rundt på gangen og har svært ved at holde fokus med sine øjne – de flakker rundt fra gulv til loft.

Jeg prøver at forsikre beboeren om, at så snart personalet har tid, så skal de nok komme til ham, dog uden at det virker til at have en effekt på beboerens overbevisning. Beboeren fortsætter med at gå hvileløs rundt på gangen i sine træsko.

At beboeren konkluderer, at hans kontaktperson ikke ønsker, at snakke med ham er i situationen en tydeligvis frustration fra dennes side. En frustration som til dels bunder i, at han måske ønsker en samtale med en kontaktperson nu og her, men at dette ikke er muligt, samt en frustration over at han ikke ved, hvem hans kontaktperson er i dag. I dette tilfælde er det socialarbejderen, som bestemmer hvornår beboeren kan få en samtale med personalet og ikke beboeren. Når personalet afviser beboerens henvendelser og giver ham svar, om at de ikke har tid nu og reelt ikke spørger indtil, hvad beboeren ønsker indikerer det implicit for mig en indirekte magt. Dette da personalet højst sandsynlig er bevidste om, hvad beboeren søger, men at en sådan samtale vil kræve god tid og overskud fra personalets side.

Personalet har i dag travlt med blandt andet praktiske opgaver og uventede opgaver og har derfor heller ikke megen tid i overskud og derfor formoder jeg, at beboeren får et hurtigt henkastet svar om, at de ikke har tid lige nu og at vedkommende i øvrigt ikke er beboerens kontaktperson. Jeg anser det som værende en indirekte magt, idet personalet ikke tager sig tid til, at spørger hvad det egentlig er som beboeren har brug for at snakke om.

I tråd med ovenstående oplevede jeg tidligt om morgenen, at en af beboeren måtte vækkes og skyndes til at komme i sit tøj, på trods af et tydeligt ønske fra beboeren og dennes samlever om, at beboeren blev informeret i god tid om hospitals besøg ud af huset. Tidligt om morgenen ser en fra personalegruppen, at vognen der skal hente beboeren allerede kommer kl. 9.00 i stedet for kl. 10.00, som denne havde troet. Beboeren der skal af sted til hospitalet skal forinden vækkes, op og have tøj på og efter ønske have smertestillende medicin som skal virke inden denne skal på hospitalet. Men da personalet i denne situation har glemt at informere beboeren, om at han i dag skal på hospitalet kommer denne af sted uden indtagelse af smertestillende medicin inden, på trods af at det er dennes ønske.

Her kommer den indirekte magt til udtryk, idet personalet forinden er informeret om, at beboeren skal på hospitalet, transport er bestilt, men man har glemt at informere beboeren herom på trods af beboerens ønske om at få besked i god tid. Personalet var opmærksom dagen forinden, at beboeren skulle af sted dagen efter, men ingen af kontaktpersonerne har informeret beboeren om det, før det kommer på tale i personalerummet. Dermed kan man tale om et afhængighedsforhold, idet beboeren er afhængig af, at personalet informerer om hospitalsbesøg. Et afhængighedsforhold som beboeren forinden sin indlæggelse ikke havde i samme grad, idet han da ikke havde et personale til at hjælpe ham. Da måtte beboeren klare sig på egen hånd. Hermed kan man argumentere for, at beboerens indtræden på den totale institution har skabt en ny afhængighed, hvor beboeren er afhængig af personalet og dets hjælp. Ved at beboeren er afhængig af personalet skaber det ligeledes et asymmetrisk magtforhold mellem de implicerede.

Den institutionelle magt og magtens maskinrum

På bostedet oplevede jeg, at der eksisterer en institutionel magt, som hverken beboere eller kontaktpersoner umiddelbart lægger mærke til. Det er fx den måde hvorpå, rutiner, teams og arbejdstiden bliver tilrettelagt. Disse bliver ofte planlagt efter samfundsmæssige vilkår og ikke i forhold til, hvad der er bedst for beboeren. Det er samtidig, hvad Foucault ville kalde for den

disciplinære magt, hvor tiden for beboerne blandt andet bliver reguleret gennem den fastlagte medicinrunde.

En anden institutionel magt jeg bemærker, er personalets arbejdsplan, som beboerne kan se. Denne bliver først skrevet på væggen samme dag, som kontaktpersonerne er på arbejde. Så kan beboerne orientere sig om, hvem der er på arbejde fra om morgenen og hvem der er på arbejde til kl. 23. Hvem beboerne får tildelt som kontaktperson, hvis deres faste kontaktperson altså ikke er på vagt, fastlægges først til morgenmødet, hvor beboerne derefter i en seddel på døren til personalekontoret kan orientere sig om, hvem de skal kontakte i dag, hvis de har et behov herfor. Endvidere er meget af personalets hverdag planlagt i form af møder, overlappingsmødet med de resterende møder om kl. 6.30 morgenen, morgenmødet på etagen og overlappingsmødet kl. 17.00 med de resterende etager. Det er systematiske og skemalagte møder som personalet skal deltage i. Derudover kan man også se medicinrunden, som en del af magtens maskinrum, idet denne lige som personalemøderne, er struktureret og systematisk. Beboerne har ingen indflydelse på hverken møderne eller medicinrunden, idet de til dels er så struktureret og systematiske som de er, og til dels fordi begge dele er bestemt fra et højere niveau end personalet.

Delkonklusion

Efter endt observationsstudie på Thorupgården er jeg som undersøger blevet klogere på, hvilke magtformer der rent faktisk udspiller sig i det daglige arbejde på det undersøgte bosted. I ovenstående analyse ses det, at der socialarbejderen udøver en ubevidst eller bevidst magt overfor beboeren. I den observerede hverdag på Thorupgården, var der dog nogle magtformer, som jeg stødte på oftere end andre, der var magtformer som syntes nærmest ubevidste for det blotte øje og så var der magtformer som syntes direkte og mere håndgribelige. De magtformer som jeg stødte på under mit studie, var følgende: den bevidsthedskontrollerende magt, den institutionelle magt, den direkte magt, definitionsmagten/den professionelle magt og til sidst den indirekte magt. En af mest fremtrædende magtformer, som jeg syntes at have observeret er den institutionelle magt. Dette fordi, at der på bostedet er en række regler og normer, som aktørerne agerer ud fra i de pågældende rammer. De professionelle og beboerne agerer indenfor rammerne af bostedet, hvor der fx er en norm om at man spiser i sin egen bolig eller i kantinen på stedet. Når beboeren ikke sætter spørgsmålstejn ved disse eksisterende normer reproduceres normen på bostedet. Samtidig er de institutionelle rammer og normer med til at vedligeholde en magt imellem beboeren og kontaktpersonen, idet der på denne baggrund eksisterer et styrkeforhold.

Analyse af den interaktionelle orden med henblik på beboerens handlemuligheder

Den anden del af analysen vil have fokus på de interaktioner, der har fundet sted mellem beboer og socialfagligt personale med et fokus på beboerens handlemuligheder i forbindelse med interaktionen. For at indfange disse gør jeg blandt andet brug af etnometodologien og Goffman som værktøj. Kombinationen af disse to tilgange er med til at skabe en bredere forståelse af de interaktionelle relationer mellem beboer og socialfagligt personale og samtidig med til at give en dybere indsigt her i, med henblik på at besvare problemformulerings andet spørgsmål. Jeg vil i det følgende afsnit starte med at redegøre for, hvilke typer af beboere jeg observerede på bostedet og herefter hvilke handlemuligheder, de hver især gør brug af i relationen.

Typer af beboere

I løbet af observationsstudiet oplevede jeg, at beboerne indtog forskellige roller og at det varierede fra beboer til beboer, hvordan de agerede i relationen til personalet. De typer af beboere som jeg undervejs oplevede i observationsstudiet, var blandt andet *den frembrydende beboer*, *den protesterende beboer*, *den pleasende*, *den undvigende* og *den samarbejdende beboer*. Hver beboer gjorde i relationen til personalet brug af forskellige strategier for at udøve modmagt eller opnå det, som de gerne. *Den frembrydende beboer* gjorde brug af en alternativ magtstrategi, som medførte at denne fik personalets opmærksomhed og hjælp ved højlydt at kræve sig denne. *Den protesterende beboer* derimod gjorde brug af en magtstrategi, som indebar at denne protesterede imod personalet og systemet, hvis denne følte sig uretfærdig behandlet eller hvis noget ikke levede op til beboerens forventninger. *Den undvigende beboer* gjorde, i modsætning til de foregående magtstrategier brug af en magtstrategi, hvor denne undgik personalet og dennes forsøg på at etablere en relationen imellem disse. *Den pleasende beboer* gjorde i relationen brug af en magtstrategi, hvor denne talte personalet efter munden og ”pleasende” personalet. Til sidst er der *Den samarbejdende beboer*, som i relationen gjorde brug af en magtstrategi, hvor denne samarbejdede med personalet og hvor personale og beboer indgik i et ligeværdigt samarbejde. Disse beboertyper vil jeg i det nedenstående uddybe.

Den frembrydende beboer

Den frembrydende beboer, eller som Foucault ville kalde det – det rene galskab, oplevede jeg i forhold til to beboere på bostedet. Den ene af de to beboere boede på to rums gangen i en bolig med eget køkken – dog uden at have ressourcerne til at kunne lave denne mad selv, selvom eget køkken netop gjorde boligerne populære blandt beboerne på hele Thorupgården. Den ene af de frembrydende beboertyper er en ældre kraftig overvægtig kvinde. Den frembrydende beboer ringer ofte på personalets telefon og gør flittigt brug af at bippe personalet via sin egen brik, som er tilkoblet personalets telefon. Hvis personalet ikke havde mulighed for at komme til beboeren straks denne ringede, fortsatte beboeren med at ringe til personalet og gerne til flere telefoner end en.

En situation jeg observerede startede på personalekontoret, hvor den pågældende beboer i løbet af ti minutter havde ringet og bippet hele elleve gange. Beboerens kontaktperson på dagen tog telefonen med et stort suk og spurgte, hvad beboeren havde brug for. Dernæst at beboeren lige måtte vente et øjeblik, idet kontaktpersonen lige var på vej til at udføre en anden opgave. I telefonrøret kan jeg høre en ophidset, hæs, mørk kvinde stemme der råber, men hvad hun råber, kan jeg ikke høre. Kontaktpersonen siger til sidst: ” *Jeg vil ikke tale med dig, når du råber sådan. Vi kan snakkes, når du er faldet ned*”. Derefter lægger kontaktpersonen røret på, alt imens beboeren fortsat skælder ud i telefonen. Kontaktpersonen kigger med et opgivende udtryk i ansigt på mig og den anden kontaktperson, der er tiltede i lokalet. Dernæst siger hun til os: ” *Hun er simpelthen for meget*”.

Den anden kontaktperson giver hende ret. Sammen udtrykker de en fælles irritation over beboeren og den måde hvorpå, hun ”koster” rundt med dem på. Lige inden kontaktpersonen forlader lokalet for at udføre den opgave, som hun havde planlagt, kommer en af de andre kontaktpersoner ind af døren. ” *Ved du godt at beboer x har brug for hjælp og spørger efter dig?*”. Kontaktpersonen som var på vej ud af døren, kigger med et frustreret blik på sin kollega og svarer prompte: ” *Ej, nu må det altså stoppe. Hun har kimet mig ned og jeg HAR fortalt hende, at jeg kommer så snart jeg kan*”. Kontaktpersonen ser irriteret ud og forlader derefter lokalet, alt imens hendes kollega forsøger at undskylde, at hun nævnte at beboeren havde spurgt efter hende. Kort herefter ringer telefonen, som den anden kontaktperson bærer. Kontaktpersonen besvarer opkaldet og hurtigt kan jeg genkende den mørke rustne kvindestemme, som tilhører den destruktive beboer. Beboeren råber og hvæser af kontaktpersonen i telefonen. Hvad der præcist blev talt om, kunne jeg ikke høre, men kort efter røret blev lagt på, sagde kontaktpersonen til mig, at hun vist blev nødt til at gå

derover. Jeg spurgte hertil, om jeg måtte gå med derover, men kontaktpersonen mente ikke, at beboeren ville tillade det, idet hun er en meget bestemt dame, men at vi kunne forsøge. Jeg gør mig løbende nogle tanker omkring beboeren og dennes adfærd – blandt andet om beboeren i virkeligheden er så frembrydende, som hun virker ud fra personalets perspektiv.

På vejen over til beboerens bolig taler jeg og kontaktpersonen uformelt om beboeren og dennes adfærd. Kontaktpersonen fortæller, at beboeren fylder rigtig meget på bostedet og at hun kræver megen opmærksomhed fra personalet, idet hun grundet svær overvægt, ikke selv kan bevæge sig uden brug af sin kørestol og derfor også har et stort pleje behov, som de egentlig ikke har ressourcerne til på bostedet til at imødekomme. Jo tættere vi kommer på beboerens bolig, jo bedre kan vi høre hende sidde inde i sin bolig og råbe og skælde ud. Kontaktpersonen fortæller, at man er nødt til at virke lidt overlegen i forhold til beboeren og ignorere hendes råben og verbale overgreb, idet hun ellers overtager magten i relationen.

Da vi kommer til beboerens bolig, står døren åben ud til gangen og jeg kan se at beboeren sidder i sin kørestol med ryggen til gangen. Kontaktpersonen spørger beboeren, om jeg må komme med ind i hendes bolig, idet jeg gerne vil møde hende. Til dette råber beboeren nej og bliver ophidset over, at jeg er gået med ned til hendes bolig, idet hun ikke vil tale med fremmede. *"Forsvind"*, råber beboeren. Kontaktpersonen kigger med et opgivende blik på mig og siger, at det nok er bedst at jeg går tilbage til kontoret. På min vej tilbage til kontoret tænker jeg igen over beboerens adfærd. Det virker for mig, som at beboeren "styrer" personalet fra sin seng og at hun kan få dem til at gøre, hvad hun har brug for, når hun har brug for det. Hvilket jeg i sig selv finder imponerende.

Da kontaktpersonen kommer tilbage til kontoret, beklager hun overfor mig og siger, at lige netop denne beboer er svær at arbejde med og at alt praktisk talt foregår på hendes præmisser. Og hvis det ikke foregår på den måde, som beboeren har tænkt sig, så fortsætter hun med at råbe, skrig og ringe uafbrudt til personalet, indtil hun får sin vilje igennem. Kontaktpersonen fortæller mig, at personalet ofte er frustreret over beboeren, idet det ikke er muligt at arbejde med beboeren angående dennes indsatsmål. Der sker ingen fremskridt udviklingsmæssigt med beboeren, idet hun på ingen måder er samarbejdsvillig. Idet beboeren har et konkret plejeb behov, som ville være bedre opfyldt på et plejehjem eller i en plejebolig har personalet forsøgt at motivere beboeren til at fraflytte bostedet men uden held. Beboeren vil på ingen måder flytte og vil heller ikke samarbejde

med personalet, men udelukkende have hjælp, når denne ønsker det.

Senere hen under mit observationsforløbet ønsker beboeren at blive indlagt på sygehuset, idet hun ikke har det godt fysisk. Dette ønske bliver imødekommet og beboeren bliver efter eget ønske indlagt på sygehuset. Efter beboeren har været indlagt i få timer begynder telefonerne at ringe igen – det er beboeren som vil hjem igen. Personalet oplyser hende om, at det ikke er muligt, at hun kan komme hjem allerede igen grundet bestilling af særtransport og at det er bedre, at hun bliver på sygehuset, indtil hun er rask igen. Beboeren råber og skriger i telefonen. Kontaktpersonen der talte med beboeren vender sig efter opkaldet om og siger til os der er tilstede i lokalet at *”Det var x, der ringede fra sygehuset – hun vil allerede hjem igen. Lad os se, hvor lang tid de holder den larm ud derude på sygehuset. (...) X skulle undervejs i transporten til sygehuset også råbt og skreget af dem, der har forsøgt at hjælpe hende i transporten”*.

Her til siger den anden kontaktperson, der er tilstede i lokalet: *”Kunne hun ikke bare tage og blive derude? Så kan vi få lidt mere fred her”*. Kontaktpersonerne griner sammen og bliver enige om, det kunne være rart, hvis X blev væk fra Thorupgården.

Det jeg bemærker i forhold til den frembrydende beboer, er at denne ofte får sin vilje hurtigere end de andre beboere, idet hun bliver ved med at skribe og råbe og skabe opmærksomhed, indtil hun får sit ønske opfyldt. Beboeren forsøger konstant at få personalets opmærksomhed, som hun opnår gennem netop sine gentagne opkald, larm og råben. Derudover bemærker jeg, at beboeren på trods af sine fysiske begrænsninger bor i en to rums bolig, hvor det oftest er de beboere som selv ønsker, at lave mad bor. Den frembrydende beboer formår ikke selv at lave mad, og kan ikke nå sine skabe, idet hun på grund af sin overvægt sidder i kørestol. Beboeren har selv ønsket, at bo i to rums boligen og have sit eget køkken på trods af, at hun modtager alle sine måltider fra kantinen, som personalet bringer op til hende. Det er et ønske, som jeg forestiller mig, er blevet opfyldt netop på grund af beboerens højlydte adfærd og evne til at få sin vilje. Hvis personalet gør hvad beboeren ønsker, så stopper hun som regel også med at råbe og skribe – dog ikke uden verbale bemærkninger til personalet, som ofte omhandler at personalet er udueligt m.m.

Min indtryk af den frembrydende beboer er, at denne er udspekuleret og har en fantastisk evne til at opnå de ting, som hun ser sig for – eller rettere sagt for andre til at gøre for sig. Ved at beboeren påtager sig denne frembrydende adfærd, så opnår hun noget. I situationen hvor beboeren ville på hospitalet, da blev der straks arrangeret særtransport, så hun kunne komme af sted, men kort efter

ville hun hjem igen. Foucault mener, at magten er produktiv, hvilket kommer til udtryk i eksemplet med den frembrydende beboer, idet denne i flere situationer udviser en magt, som gør at hun opnår at noget. Fx udøver beboeren en modmagt imod personalet, når hun skal afvente personalet har tid og de ikke kan komme, når hun kræver det. Dette gør hun ved at have en destruktiv adfærd, hvor beboeren opnår at personalet ofte gør, som hun siger. Fx i situationen med hospitalet. Da beboeren sagde, at hun ville på hospitalet for at blive tjekket, bliver der som noget af det første bestilt særtransport til beboeren. Foucault ville kalde denne beboers adfærd, for det rene galskab, fordi ifølge ham er den gale først gal, når individet ikke selv accepterer sin galskab. Ifølge Goffman vil det være i beboerens interesse at kontrollere den måde, hvor på personalet opfatter hende på og dermed også behandler hende. Beboeren kan påvirke personalets opfattelse af hende ved at udtrykke sig på en bestemt måde, som er nødvendig for at personalet frivilligt handler i overensstemmelse med hendes planer og motiver (Goffman; 1992). I forhold til Goffmans rollebegreb gør beboeren brug af det, som han vil kalde for *rolledistance*. Beboeren laver en distance mellem sig selv og den socialt situerede rolle, som beboeren forventes af indtage ved netop at have en destruktiv adfærd. Ud fra et foucauldiansk perspektiv har beboeren mulighed for at gøre oprør imod de gældende magtforhold, som hun netop forsøger ved at indtage rollen som den frembrydende beboer, der ikke spiller efter institutionens spilleregler, men derimod gør oprør imod dem.

Den samarbejdende

Den samarbejdende beboer er kendetegnet ved, at beboeren samarbejder med personalet og indgår i en relation med denne. Det var denne beboer type, som jeg oftest mødte og som udgjorde størstedelen af beboergruppen på første etage. Men en af beboerne gjorde et særligt indtryk på mig, fordi hun opretholdt rollen, som den samarbejdende beboer i de ti dage observationsstudiet løb. Enkelte af de andre beboere, som jeg overordnet set vil definere som samarbejdende, brød af og til med rollen og indtog fx rollen som den undvigende beboer.

Beboeren er en middelalderen kvinde med gråt hår. Kvinden bor i sin egen to rums bolig, hvor hun selv formår at klare rengøringen i sin bolig og selv formår at lave mad. Egentlig ser man ikke beboeren så meget, udover når hun gerne vil tale med sin kontaktperson eller hvis man besøger hende i sin bolig. Men når man ser beboeren er det ofte med et forsigtigt smil, der hænger lidt i den ene mundvige. Beboeren er altid tålmodig og venter, modsat den frembrydende beboer, gerne

på at personalet har tid til hende. Under mit studie hørte jeg heller ikke en eneste gang, at beboeren ringede på de eksterne telefoner eller bippede via sin brik. Beboeren har tilsyneladende en forståelse for, at personalet også har andre opgaver og andre beboere som denne skal tage sig af. Da jeg talte med beboerens kontaktperson om beboeren sagde han : ” *Vi har sådan et godt samarbejde. Du vil slet ikke tro det, men hun var en helt anden, da hun kom her til stedet. Før var hun utålmodig og smadrede ting, hvis vi som personale ikke havde tid nu og her. Men det har ændret sig. Nu afventer hun stille og roligt og vi har ikke set skyggen til den adfærd i en lang periode*”. Kontaktpersonen fortæller endvidere, at beboer og han i fællesskab har samarbejdet omkring beboerens adfærd og de i fællesskab har lagt denne adfærd væk ” *Nu er beboeren langt nemmere at have med at gøre og vi har en rigtig god relation*”.

Over middag en onsdag kommer beboeren til personale døren. Jeg ser først, at hun står foran døren og kigger ind – uden at have banket på døren endnu. Det virker til, at beboeren først iagttager hvad der sker i rummet og lige ser hvem der er tilstede før hun vil banke på. Efter hvad der føles som et lille minut, banker beboeren på døren og træder forsigtigt et skridt tilbage. Jeg bemærker, at hun står og kigger ned i jorden indtil døren bliver lukket op. ” *Hej, godt at se dig. Er der noget du vil spørge om?* ”. Beboerens faste kontaktperson har åbnet døren og står nu i døråbningen og smiler til beboeren. ” *Jaaaa.... Jeg ville gerne, hvis du kunne komme ned i min bolig, når du har tid*”. Beboeren kommer med sit forsigtige smil og kigger op på sin kontaktperson. ” *Jamen selvfølgelig. Hvad siger du til, hvis jeg kommer om en time. Kan det passe dig?* ”. Beboeren siger hertil, at det passer hende fint og at de ses. Herefter går hun med rolige skridt tilbage til sin bolig.

Beboeren og kontaktpersonen finder i dette tilfælde et tidspunkt, som passer både beboeren og kontaktpersonen. Det virker til, at de har gensidig respekt for hinanden i deres relation, hvor de tilpasser sig hinanden. Den samarbejdende beboer er den frembrydendes modsætning, ved at den frembrydende udelukkende ser sit eget behov nu og her, hvorimod den samarbejdende beboer i fællesskab med kontaktpersonen finder et tidspunkt, som passer dem begge.

En anden af de samarbejdende beboer, som jeg mødte under mit observationstudie er en ældre humoristisk mand, som ofte spreder glæde på første salens gange. Denne mand er modsat førnævnte beboer ofte at se på gangene og i sociale kontekster. Beboeren står altid klar med en frisk bemærkning og et flabet smil. Jeg tror faktisk ikke, at jeg på noget tidspunkt har set beboeren uden et smil på læben eller en kæk bemærkning.

Denne beboer vil jeg også betegne som *den samarbejdende*. Beboeren deltog ligesom en af sine medbeboere i et møde med sin psykiater angående sit medicinindtag. Mødet var ikke informeret på forhånd til beboeren, men på trods af dette deltog beboeren uden nogen bemærkninger. Psykiateren ønskede at vide, hvordan beboeren oplevede sit medicinindtag og om der var nogle ændringer. Her til svarede beboeren ” *Jeg synes det er gået langt bedre. Jeg føler ikke, at jeg har behov for lige så meget medicin længere. Så jeg kunne godt tænke mig at få lidt mindre medicin – hvis det kan lade sig gøre?* ”. Psykiateren siger, at hun er af samme opfattelse og at det godt kan lade sig gøre. Beboerens medbeboer var ligesom ham, inde til en samtale omkring sit medicinindtag, men til forskel fra denne beboer ønskede han ikke at samarbejde. Resultatet var, at beboeren ikke fik ændret sin medicin.

Modsat denne medbeboer så opnåede beboeren ved at være samarbejdende til samtalen med psykiateren at få ændret sin medicin. Så ved at have en strategi som samarbejdende, så opnåede beboeren altså også noget, som kom ham til gode. Beboerens ønske var at få ændret sin medicin og resultatet blev at beboerens medicin blev ændret.

Den samarbejdende beboer opnår ligesom den frembrydende beboer, hvad den ønsker at opnå, men tilgangen til målet er anderledes. Den samarbejdende beboer indgår modsat den frembrydende i et samarbejde med personalet, hvor de i fællesskab opnår enighed. Den samarbejdendes strategi er at ved at samarbejde med personalet opnår denne, hvad den ønsker. Ifølge Goffmans rollebegreb indtager beboeren her den rolle, som man forventer. Tilmed omfavner beboeren sin rolle som beboer på bostedet, *rolleomfavelse*, og samarbejder med personalet på stedet (Jacobsen & Kristiansen, 2002; 114).

I situationen med den kvindelig beboer, som i starten af sit ophold på Thorupgården ikke havde tålmodighed, men som senere hen tillærte sig denne egenskab, kan knyttes til Goffmans begreb rolleberøvelse. Rolleberøvelsen sker ifølge Goffman, i kraft at beboerens indtræden på den totale institution. For at tilpasse sig institutionen vil beboeren gøre brug af tilpasningsformer, som stemmer overens med institutionen. Dette kan knytte til den kvindelige beboer, idet hun efter sin indtræden på Thorupgården har tilpasset sin adfærd.

Den protesterende

Den protesterende beboer er kendetegnet ved, at vedkommende sætter spørgsmålstejn ved tingene. Fx hvis denne mener noget ikke er korrekt eller hvis beboeren venter i lang tid på at tale med sin kontaktperson. Den morgen, hvor en af kontaktpersonerne fra personalegruppen blev overfaldet, da fik personalet ikke uddelt beboerne mellem sig og dermed heller ikke hængt sedlen op i plastiklommen i dørens vindue. Det medførte, at der i løbet af kort tid kom protester fra enkelte af beboerne.

En af de beboerne der kom til døren, var en som jeg havde mødt op til flere gange. En rar, men bestemt middelaldrende kvinde. Klokken er lidt over ti om formiddagen og jeg ser beboeren stå foran døren med et bestemt udtryk i ansigtet. Hun banker hårdt på døren to gange. En af kontaktpersonerne i rummet åbner døren : ” *Nååå er vi sure i dag?* ” . Kontaktpersonen griner lidt og kigger derefter afventede på beboeren. ” *Nej, jeg er altså ikke sur. Men der står igen ikke hvem jeg har som kontaktperson i dag. Og i øvrigt er tavlen heller ikke skrevet ordentligt*”.

Beboeren peger samtidig over på tavlen, hvor der står, hvem der er på arbejde i dag og i hvilket tidsrum. Hvad fejlen er på tavlen kan jeg ikke umiddelbart se, men det kan beboeren.

Kontaktpersonen svarer den lettere ophidsede beboer : ” *Jamen det kan jeg ikke svare dig på lige nu. Haster det da meget?* ”. Beboeren svarer prompte: ” *Jeg vil bare gerne have en snak med en kontaktperson. Har du tid?* ”. Kontaktpersonen svarer, at han desværre ikke har tid lige nu, men at han senere skal prøve at finde ud af, hvem beboerens kontaktperson på dagen er.

I denne situation protester beboeren imod de manglende oplysninger om, hvem der er hendes kontaktperson i dag og ønsker at få af vide, hvem det er i dag. Beboeren opnår tilsyneladende ikke noget ved at protestere imod de manglende oplysninger, idet hun går derfra uden at have fået et svar på hendes spørgsmål.

En anden situation, hvor jeg oplevede den protesterende beboer er i en situation, hvor beboeren venter på personalet i snart en time. Beboeren har fra sin bolig bippet via sin brik og samtidig ringet til de eksterne telefoner via sin egen mobiltelefon for at forklare, hvad han skulle have hjælp til. Beboeren bor i sin egen to rums bolig, men er afhængig af personalet til at hjælpe ham, når han skal på toilet og fra og til sengen, idet han er kørestolsbruger.

Grunden til at beboeren i dag både bipper og ringer flere gange til personalet er, at han gerne vil

have hjælp til, at komme over i sin kørestol igen efter at have været på toilettet. Jeg og en af de kontaktpersoner, som har en af de eksterne telefoner, er ovre ved en af et rums gangens beboere, da telefonen ringer. Kontaktpersonen tager telefonen og siger det er Thorupgården. I røret kan jeg høre, at det er beboeren igen. ” *Kommer du snart? Jeg kan altså snart ikke sidde her længere – jeg har ondt i røven*”. Kontaktpersonen giver beboeren samme besked som sidst. Hun har ikke tid lige nu, men kommer snart. Efter en time kommer kontaktpersonen i tanke om, at beboeren sikkert stadig venter. – ” *Guuuud.... Vi må da hellere komme over til beboeren for resten*”. Det virker på mig som om, at kontaktpersonen har glemt, at beboeren sad og ventede på hende på trods, af at han har haft ringet og bippet flere gange.

Vi går derefter straks over til beboeren som ganske rigtigt stadig sidder på toilettet og afventer hjælp fra kontaktpersonen. Beboeren er som sagt fysisk hæmmet, så det er ikke muligt for ham, at komme fra toilettet til kørestolen på egen hånd og han er derfor afhængig af kontaktpersonens hjælp. Kontaktpersonen undskylder mange gange overfor beboeren, hvor til beboeren svarer: ” *Det kan altså ikke være rigtigt, at jeg skal sidde her så længe. Der er altså skide irriterende – bogstavelig talt*”.

Beboeren skælder kontaktpersonen ud og er angiveligt ikke tilfreds med situationen. I denne situation protesterer beboeren imod, hvordan personalet har håndteret situationen, hvor beboeren har siddet på toilettet i en hel time. Ved at beboeren først protesterer imod situation efterfølgende, opnår han umiddelbart ikke noget i den nærværende situation, men måske han i fremtiden ikke vil være `glemt` på samme måde.

Jeg oplevede op til flere gange under mit observationsstudie, at beboere protesterede imod gældende forhold eller imod personalet. Når jeg talte med beboerne på egen hånd protesterede flere imod den minimale tid, som de følte, at personalet havde til dem. En af beboerne sagde blandet andet ” *Der er nogle af de andre beboere, der kræver så meget tid, at den tid går fra os andre. Det kan ikke være rigtigt, at de skal have mere tid end mig*”. Her protesterede beboeren imod gældende forhold. Forhold som retter sig imod de strukturelle forhold. Om beboeren tænkte det ville hjælpe, at fortælle det til en udefrakommende ved jeg ikke, men uanset hvad virkede det til at beboeren gerne ville høres og ønskede det gældende forhold ændret.

Ved at beboeren protesterer imod de gældende forhold på bostedet, distancerer denne sig samtidig fra den rolle, som man forventer beboeren indtager på bostedet. Det som Goffman vil kalde for *role distance*. Beboeren omfavner ikke den rolle, som man forventer han indtager i institutionen.

I denne situation gør jeg mig overvejelser omkring personalets magtposition, idet det er beboeren, som skal afvente personalet og at denne har tid og ikke omvendt. Selvom beboeren ringer op til flere gange ændrer det ikke på situationen og beboeren må fortsat vente – personalet har andre opgaver, som de skal udføre først. Dette kan knyttes til Foucaults teori om den disciplinære magt og ligeledes den strukturelle magt. Den strukturelle magt, idet personalet har journalpligt og derfor er de nødsaget til at notere, hvem der har fået medicin, hvad de har fået og andre vigtige opgaver i beboerens elektroniske journal. Det er ikke bestemt af personalet på stedet, men højere oppe i bureaukratiet og derfor skal personalet også følge disse fastlagte regler. Den disciplinære magt kommer til udtryk ved at personalet ofte har en tidsplan og et skema over, hvilke opgaver de skal have lavet i løbet af dagen og hvornår de skal udføre dem. Det begrænser den reelle tid med beboeren og skaber tidsrum, hvor det er muligt at interagere med beboeren og tidsrum, hvor det ikke er muligt. Dette får dermed også en indflydelse på beboerens døgn, idet dennes må planlægges efter personalets tid.

Dermed kan det altså siges, at den skildrede situation med beboeren på toilettet er en tydelig indikator på brugen af magt – en indirekte form for magt, som beboeren gør oprør imod ved at protestere.

Den pleasende

Den pleasende beboer er en beboer, som jeg kendetegner ved, at denne gang på gang retter sig efter, hvad kontaktpersonerne siger uden at tilkendegive sin egen mening herom. Ofte har beboeren ingen holdninger eller meninger om adspurgte ting, men er ofte enig med personalet. Det er kun et få antal af beboerne, som jeg vil kendetegne som denne borgertype, da de fleste af beboerne så absolut havde deres egne meninger og holdninger.

En af beboerne, som jeg kendetegner *den pleasende beboertype*, er en forholdsvis ung mand, som bor på et rums gangen. Jeg har mødt beboeren et par gange sammen med dennes faste

kontaktperson, men ofte ses beboeren ikke på gangene eller i fællesarealer. Mit indtryk af beboeren har været, at han ikke siger meget og at han har en forholdsvis tilbagetrukket adfærd. Anden gang jeg møder beboeren er i forbindelse med et møde, som hans faste kontaktperson har ønsket. Kontaktpersonen fortæller mig forinden mødet, at han har fået af vide af nattevagten, de flere gange har oplevet beboeren påvirket med nogle suspekter typer på Thorupgården. Det vil kontaktpersonen konfrontere beboeren med, da han er bekymret for om beboeren er begyndt at tage stoffer igen.

Vi går derefter over beboerens bolig og banker på døren. Beboeren åbner ikke efter de første par bank og kontaktpersonen siger så ” *Er du vågen? Det er bare mig.* ”. Kort efter kan jeg høre lyden af knirkende gulvplader og døren bliver forsigtigt åbnet. Beboeren kigger med søvnige øjne ud på os og spørger om vi vil indenfor. Da vi er kommet indenfor i beboerens bolig, starter kontaktpersonen med at sige : ” *Nå, har du haft gæster for nylig?* ”. Kontaktpersonen smiler og forsøger at få øjenkontakt med beboeren. Beboeren mumler lidt og kigger ned i jorden. ” *Du må jo rigtig gerne have besøg – jeg er bare nysgerrig* ” siger kontaktpersonen. Beboeren siger herefter, at han har haft besøg, men det bare var nogle få venner, der havde været der for at få et par øl. ” *Argh er det nu også rigtigt? Jeg har ellers hørt det er X og B du har haft på besøg? Og så vidt jeg ved er de hardcore stofmisbrugere*”. Kontaktpersonen ser nedtrykt ud og i situationen er der ingen smil at spore – hverken fra beboeren eller kontaktpersonen. Situationen virker anspændt og stemningen trykket. Beboeren siger ikke noget, men står med armene bag ryggen og kigger ned i jorden. Kontaktpersonen fortsætter og spørger beboeren, om han er begyndt at tage stoffer igen, hvortil beboeren straks svarer nej. Kontaktpersonen siger dertil: ” *Er det nu også rigtigt? Nu spørger jeg dig igen. Tager du stoffer igen?* ”. Beboeren kigger ned i gulvet og siger ” *Ehm... Ja det gør jeg*”. Kontaktpersonen spørger herefter beboeren om, de ikke kan blive enige om, at det misbrug stopper nu og her. Til det svarer beboeren, at det kan de sagtens blive enige om. Og at han selvfølgelig nok skal stoppe, for det vil han også gerne selv.

Samtalen forsætter med at kontaktpersonen gerne vil, at beboeren og ham ses noget oftere end de gør nu og han spørger om beboeren også deler denne interesse. Det gør beboeren og de aftaler, at de skal mødes oftere fremadrettet. Jeg bemærker, at det i situationen virker som, at beboeren siger ja til at stoppe sit misbrug, for at gøre kontaktpersonen tilfreds.

Samtidig bemærker jeg at alt, hvad kontaktpersonen foreslog undervejs i samtalen gik beboeren med til og delte tilsyneladende kontaktpersonens interesse fuldt ud. Det virkede mere eller mindre

til, at beboeren talte kontaktpersonen efter munden, så kontaktpersonen fik det af vide, som han ønskede.

Da vi forlader beboerens bolig, går kontaktpersonen og jeg ind på personalekontoret for at tale videre om den situation, som vi lige havde oplevet. Kontaktperson siger til mig, at *” Ja, det du lige oplevede var så et typisk eksempel på vores kontakt ”*. Jeg kigger undrende på kontaktperson og spørger hvad han mener. *” Jo, beboeren taler mig altid efter munden. Han siger, hvad jeg siger og giver mig altid ret. Nogen gange er jeg i tvivl om, det er hans egne ønsker og interesser, eller om han bare siger det for at gøre mig glad ”*. Jeg nikker og siger jeg godt forstår kontaktpersonens undren, da mit møde med beboeren har givet mig samme tanker. *” Hvis jeg fx foreslår vi skal lave noget sammen, så siger han altid ja og så laver vi det jeg har foreslået. Men ærligt... så virker det ikke altid til, at han rent faktisk har lyst, når vi er sammen ”*. På den ene side gør jeg mig tanker om beboerens brug af roller og om beboeren tager netop denne rolle, fordi han mener det er, hvad forventes af ham som beboer. På den anden side gør jeg mig tanker om, at beboeren måske ikke spiller en rolle, men måske har overgivet sig til den bevidsthedskontrollerende magt, fordi han har det bedst med ikke at tage vare på eget liv aktuelt.

Altså har kontaktpersonen en fornemmelse af, at beboeren ” pleaser ” ham og hans ønsker for beboeren. Kontaktpersonen oplever ikke et modspil, men derimod altid en imødekommenhed i relationen med beboeren. Det at beboeren ikke selv tilkendegiver nogle meninger eller holdninger i relationen til kontaktpersonen og ofte ”pleaser” kontaktpersonen og hans ønsker for beboeren, gør at jeg kendetegner den unge beboer som den pleasende beboertype. Den strategi som beboeren gør brug af, er kendetegnet ved at være en generel imødekommenhed overfor personalet. Ved at beboeren konstant ”pleaser” personalet, opstår der ingen konflikter eller diskussioner imellem dem. Beboeren underlægger sig personalet og deres meninger og holdninger og gør intet oprør.

At kontaktpersonen har en interesse i, at beboeren stopper sit misbrug og følger idealet om ikke at benytte sig af narko, kan sammenlignes med det, som Foucault kalder for den pastorale magt. Kontaktpersonen er bekymret for beboeren og ønsker at denne stopper sit misbrug, hvilket stemmer overens med den pastorale magt, hvis sigte er at frelse individet. Samtidig gør kontaktpersonen brug af den bevidsthedskontrollerende magt, idet Ved at beboeren benytter sig af narko og samtidig lyver om det for sin kontaktperson, kan kobles til Goffman, idet at beboeren

ikke tager den rolle, som det forventes af beboeren. Beboeren lyver og sætter en facade op for kontaktpersonen, selvom realiteten er en anden. Ifølge Goffman er det dog normalt, at individet gør brug af det han kalder for *front stage* (Goffman, 1957; 121), når individet er sammen med andre. Typisk indtager individet den rolle, som man forventes af andre. Selvom kontaktpersonen har en mistanke om, at beboeren gør brug af narko igen, så holder beboeren facaden indtil kontaktpersonen spørger for anden gang. Da skifter beboeren til det Goffman kalder for *backstage* (Goffman, 1957; 114) Beboeren tilkendegiver, at han gør brug af narko igen og lader dermed facaden falde. Dermed skifter beboeren i den skildrede episode roller undervejs, hvor han går fra at sætte en facade op til at lade 'tæppet' falde til sidst. Samtidig kan man i forhold til Goffman argumentere for at beboeren bliver stigmatiseret ved, at kontaktpersonen konfronterer ham med sit misbrug af narko. Ved at beboeren har et narko misbrug, så afviger han fra normaliteten i samfundet og man kan derfor se hans misbrug som en *karaktermæssige fejl*.

Den undvigende

Den undvigende beboer er kendetegnet ved at, beboeren undgår personalet på bostedet så vidt som muligt. Den konkrete beboer på bostedet opholder sig i sin bolig hovedsageligt om aftenen, natten og formiddag – gerne på de tidspunkter, hvor personalet ikke er at træffe. Under mit observationsstudie på Thorupgården lykkedes det beboerens faste kontaktperson at få kontakt til beboeren i alt to gange i løbet af ti dage. Ofte ser kontaktpersonen sine faste beboere på hver vagt og har en dialog med dem, men dette gælder ikke den undvigende beboer.

Den ene gang jeg mødte beboeren var forholdsvis tidligt på formiddagen, hvor denne lå og sov i sin bolig. Kontaktpersonen og jeg banker på døren til beboerens bolig – op til flere gange. Det er først efter at kontaktperson ihærdigt har banket på døren fem gange og samtidig kaldt beboerens navn, at der bliver åbnet op. Beboeren har uglet hår og søvn i øjnene. Det ligner, at vi har vækket ham fra sin søvn. ” *Jamen godmorgen – du sover længe i dag? Jeg tænkte, at det var på tide, at vi lige snakkede sammen. Hvis jeg kommer om en halv time har du så tøj på og er klar til en lille snak?* ”. Beboeren ser træt ud, men indvilliger alligevel i at ham og kontaktpersonen mødes om en halv time.

Kontaktpersonen og jeg aftaler, at jeg går med indtil beboeren, hvis denne har lyst til det.

Kontaktpersonen siger, at det ikke er noget specielt, som han vil tale med beboeren om, men det er så længe siden, at han har talt med ham, at han synes det er på høje tide. Da der er gået en halv

time, går vi ned af et rums boligen for at komme til beboerens bolig. Da vi kommer til den lukkede dør til beboerens bolig banker kontaktpersonen på. Der kommer intet svar fra boligen. Kontaktperson ser lettere irriteret ud og siger, at det er typisk. Han formoder, at beboeren på den halve time er gået sin vej for at undgå at tale med kontaktpersonen. Kontaktpersonen banker på døren igen og vedbliver i et par minutter alt imens han kalder beboerens navn. Til sidst opgiver kontaktperson og giver et dybt suk fra sig ” *Det er fandeme så typisk det her. Det op ad bakke*”. Kontaktpersonen og jeg vender os om for at gå tilbage til personalekontoret, men inden vi får os vendt om, mødes vi af en af de andre kontaktpersoner som bekræfter kontaktpersonens formodning: ” *Er det Z I søger? Jeg har lige set, at han er gået ud af døren med M*”. Dermed har beboeren undgået sin kontaktperson igen og kontaktpersonen havde altså ret i sin formodning. Kontaktpersonen virker irriteret og irritabel over situationen, som formentlig ikke er det første af sin slags.

Kontaktpersonen til den undvigende beboer forklarer mig efterfølgende på personalekontoret, at han oplever et reelt dilemma i forhold til beboeren, idet det ikke er muligt for ham at opbygge et samarbejde med beboeren. Praktisk talt bor beboeren, ifølge kontaktpersonen, ”bare” på bostedet, idet han ikke gør brug af den socialpædagogiske støtte, som han egentlig er berettiget til og som er et formålene med, at han bor på stedet.

Det at beboeren konsekvent undgår sin kontaktperson og kontakten til personalet på bostedet gør, at jeg vil kendetegne ham som den undvigende beboertype. Ved at beboeren undviger personalet, får han samtidig magten til at skabe et frirum. Dermed opnår beboeren altså noget for ham, ved at han undviger personalet og deres kontakt. Den undvigende beboer vil, modsat den frembrydende beboer, helst ikke have personalets opmærksomhed og han opsøger heller ikke deres opmærksomhed, men forsøger at undgå den så vidt mulig. Den undvigende beboer gør i den nævnte episode brug af en strategi, som gør at han får tid nok til at undslippe kontaktpersonen og det møde som denne ønsker.

Situationen indiker, at beboeren er bevidst om magten og at han konsekvent modarbejder den, ved at undgå personalet som er systemets repræsentanter. Dette kan knyttes til Foucaults teori, om at der i alle magt situationer vil opstå rum for modmagt. Hvis beboeren oplever det som en magt, at personalet ønsker at tale med ham og konsekvent banker på hans dør indtil han åbner, så vil det at

beboeren undgår personalet være dennes måde at udvise modmagt på. Personalet kan ikke kontrollere ham og det viser beboeren ved at undvige. I direkte konfrontation med personalet tager beboeren rollen som den samarbejdende beboer, men straks personalet er væk igen tager beboeren en anden rolle. Beboeren tilpasser sig dermed heller ikke institutionen, men opretholder i højere grad sin rolle, som før han trådte ind på den totale institution. Han lader sig ikke kontrollere eller påvirke af personalet eller den strukturelle magt der er på institutionen. Knyttet til Goffmans rollebegreb, så kan man tildele den undvigende beboer *rolledistance* rollen. Beboeren indfører en distance fra, hvilken rolle systemet forventer beboeren indtager.

De fem typer af beboere

De fem typer af beboere har hver især deres egen måde at handle på i relationen til socialarbejderen samt hver deres måde at udvise modmagt på. De færreste af beboerne underkaster sig ubetinget den magt, som de bliver udsat for og den måde hvorpå beboeren gør brug af modmagt har i flere tilfælde indflydelse på socialarbejderens gøren.

Den frembrydende beboer handler fx verbalt og får sin vilje ved at råbe og skriges som vi så i eksemplet ovenfor. Den frembrydende beboers modspil til socialarbejderne og systemet bliver netop destruktiv, idet beboeren tyranniserer bostedet indtil denne får sin vilje på bekostning af andre. Endvidere bliver den frembrydende beboer ved med at ringe til personalet indtil denne opnår sin vilje, uanset om personalet har andet for. Den frembrydende beboer finder sig ikke i noget og accepterer ikke et nej. I forhold til den frembrydende beboer kan man sige, at denne udviser en modmagt i forhold til socialarbejderen og de strukturelle rammer. Den frembrydende beboer underkaster sig ikke systemet, men udviser en kreativ adfærd som gør at beboeren opnår det, som denne ønsker. Men denne kreative adfærd stemmer ikke overens med systemet og den måde som systemet forventer, at en beboer opfører sig. Netop derfor adskiller beboeren sig også fra de resterende og socialarbejderne står overfor en magtløshed i forbindelse med beboeren.

Den protesterende beboer protesterer netop imod systemet og den måde socialarbejderne er i relationen til beboeren, ved at lade socialarbejderen vide, at beboeren sætter spørgsmålstegn ved den behandling, som denne har modtaget. Den protesterende beboer tager ikke alt for gode varer i forbindelse med relationen til socialarbejderen og protesterer, hvis denne finder noget ukorrekt. Det kan man kalde for beboerens modmagt til socialarbejderen. At protestere er individets måde tilkæmpe sig muligheder. Den undvigende beboer er som den frembrydende beboer svær at indgå

i en relation med, idet beboeren her modsætter sig et samarbejde med socialarbejderen ved at undgå denne så vidt som muligt. Hvis beboeren ikke kan undslippe socialarbejderen, handler beboeren ved at sige, hvad denne tror socialarbejderen ønsker at høre, for derfor at håbe på at undslippe så hurtigt som muligt igen. Denne beboertype spiller som den frembrydende beboer heller ikke sammen med systemet og den rolle, man forventer beboeren indtager. Beboertypen modsætter sig at modtage socialpædagogisk støtte, men ikke på en destruktiv måde. Hvis socialarbejderen formår at få en samtale med beboeren er dens adfærd som den pleasende beboers. På denne måde kommer den undvigende beboer med en modmagt til systemet og socialarbejderen ved ikke at lade sig underkaste sig deres magt, men i stedet undvige den.

Den samarbejdende beboer, som vi så i eksemplet med beboeren, der fik sin medicin ændret i mødet med psykiateren, opnåede det som han gerne ville, ved netop at indtage rollen som den samarbejdende beboer. Beboerens indflydelse på psykiaterens vurdering kan spores i aktørens talehandlinger og dennes valg og afvisninger i samtalen. Beboeren imødekommer psykiateren. I modsætning til beboeren der til samtalen med psykiateren ikke ville samarbejde med psykiateren, hvor af resultatet blev ingen ændringer. Beboeren der ikke samarbejdede med psykiateren, gjorde i stedet brug af modmagt. Dette idet psykiateren som start siger, nu skal vi høre dine meninger. Psykiateren har her allerede indtaget en magtmæssig position, der er beboeren overlegen, idet det er psykiateren, der bestemmer dagsorden. Til denne magt svarer beboeren med en modmagt, som gør at psykiateren ikke får de oplysninger fra beboeren, som hun ønskede.

Kapitel 8- Konklusion

Formålet med dette observationsstudie har været at få afdækket og analyseret eventuelle magtforhold mellem de implicerede på et socialpsykiatrisk bosted. I forlængelse her af, har jeg haft et fokus på, hvilke handlemuligheder beboeren får i relationen. Dette har jeg valgt at undersøge gennem en mikrosociologisk analyse, hvor under jeg har inddraget teoretiske perspektiver fra Michel Foucault, Erving Goffman og Howard S. Becker, som har været med til at danne mening gennem en analyse af de foretagne feltnoter. Dette har samlet set ledt til den nedenstående konklusion, som vidner om komplekse og mangeartede interaktioner, hvor i magten ofte fremstår diffus.

I forbindelse med problemformulerings første del, ”*Hvordan udspiller magten sig i arbejdet med*

borgere med psykiske problemer på et socialt psykiatrisk bosted?”, identificerede jeg fire grundlæggende magtformer; den bevidsthedskontrollerende, den indirekte, strukturelle og den direkte magt. Disse fire magtformer var med til at prægede relationerne mellem de implicerede. Dog var ingen af magtformerne i relationen på forhånd givet, idet magten generelt opleves som diffus og mangeartet på bostedet.

I praksis var den strukturelle magt kendetegnet ved, at den ikke blev udøvet af de professionelle, men at den var indlejret i institutionen. Denne magt kendetegnede jeg under mit observationsstudie som magtens maskinrum, idet magten udspringer fra netop disse rutineprægede og normaliserede producerer. Foucault kalder denne form for magt for den disciplinære magt, idet disse møder og rutiner var med til at etablere en opdeling i tidstabellerne, hvor i døgnets timer og minutter reguleres på bostedet. En disciplinær magt der udmøntedes i praksis ved at beboernes hverdag blev administreret og tidsmæssigt begrænset på grund af møder og rutiner.

Den bevidsthedskontrollerende magt og indirekte magt var de to magtformer, som jeg oftest identificerede i relationerne, hvor imens den direkte optrådte i et minimalt omfang. Den bevidsthedskontrollerende og den indirekte magt oplevede jeg oftest i situationer, hvor personalet ønskede at få beboeren til noget, uden at tvinge denne eller nævne hvad formålet var. Det der kendetegnede magten i relationen var, at den typisk var skjult af formelle strukturer og omsorgsfulde intentioner, hvilket medvirkede til at, hverken beboer eller socialfagligt personale bemærke dens tilstedeværelse. Socialarbejderens magt i relationen kan til dels tilføjes til dennes autoritet i relationen til beboeren. Denne magt kan betegnes som magtfuld, idet socialarbejderen gennem indlejrede beføjelser kan kræve samtaler med beboeren m.m.

Udover de ovenstående magtformer, så jeg ligeledes at relationerne var præget af den pastorale magt, et skift af roller og stigmatisering. Knyttet her til oplevede jeg at personalet i flere tilfælde gjorde brug af den pastorale magt – specielt i situationer hvor personalet var bekymret på beboerens vegne. En specifik situation hvor jeg identificerede den pastorale magt, var i den skildrede episode med beboeren, der havde et stof misbrug. Kontaktpersonen ønskede her, at beboeren stoppede sit misbrug og fulgte idealet om at være stoffri. At kontaktpersonen samtidig påpeger overfor beboeren, at denne har et misbrug og får denne til at vedkende sig dette, så er kontaktpersonen samtidig med til at gøre beboeren til afviger i kraft af sit misbrug. Ifølge Goffman og Becker kan beboerens adfærd altså ses som afvigende. Goffman mener, at

sindslidelsen og misbruget kan tilskrives stigmaet 'forskellige karakterbrist'. Hvorefter imens Becker tilskriver afvigelsen, som et produkt af samfundets syn på misbruget som værende negativt – kontaktpersonen vil have at beboeren stopper sit misbrug. Ifølge Foucault er selve afvigelsen dog allerede sket, idet beboeren trådte ind på bostedet, idet dette afviger fra normaliteten.

Det ses ofte i analysen, at den pastorale magt og afvigelse er knyttet til hinanden, idet det ofte er personalet, der identificerer beboerens adfærd som værende afvigende fra idealet og derefter forsøger personalet at hjælpe beboeren imod idealet. Samtidig indtager personalet og beboerne ofte forskellige roller i løbet af dagligdagen på bostedet. Fx har personalet rollen som tovholder, ven, kontaktperson, kollega og systemrepræsentant. Beboeren spiller ligesom personalet flere roller i løbet af dagligdagen, fx er denne medbeboer, ven, beboer og psykisk syg.

Det er i kraft af roller og interaktioner, hvor jeg har oplevet beboer og personale samhandle med hinanden. Samhandlingerne hvor jeg oplevede, at relationen mellem professionel og klient ofte er præget af humor og ironi, men samtidig også en ulighed, ligeværdighed, dominans, sammenspil og gensidig respekt, mistillid og omvendt tillid prægede relationerne. Humor og ironi oplevede jeg blev brugt af både beboer og kontaktperson, som et forsøg på, at skabe en distance til de dele af systemet, som de hver især havde vanskeligt ved at forholde sig til. Det var dog ikke kun i forbindelse med en distancering til systemet, at jeg oplevede ironi og humor blive anvendt, men også i forbindelse med magt. Dette da personalet gennem ironi og humor ofte tilslørede magten i relationen til beboeren, så denne ikke fremstod som magt overfor beboeren.

Som svar på problemformuleringens anden del; ”Og hvilke handlemuligheder får beboeren i forbindelse med relationsarbejdet?”, så fandt jeg fem forskellige typer af beboere, der var repræsenteret på bostedet. Der er her tale om den protesterende, den frembrydende, den pleasende, den undvigende og den samarbejdende beboer. Beboer typerne var som titlerne indikerer særdeles forskellige og deres måde at håndtere hverdagen på var ligeledes mangeartede. Beboer typerne havde hver deres måde at gøre oprør imod magten på eller decideret gøre brug af modmagt. Fx gjorde den frembrydende beboer type brug af en modmagt i relationen i kraft af sin frembrydende adfærd, hvor denne ofte fik sin vilje igennem i relationen til socialarbejderen. Den frembrydende beboer accepterede ikke ventetid og skemalagte møder, men forsøgte i stedet via kreativ adfærd at opnå personalets opmærksomhed. En anden beboer gjorde brug af en strategi, som gjorde at han på denne måde skabte et frirum, hvori han samtidig undgik personalet og dets magt.

Altså underkaster beboeren sig ikke ubetinget den rolle, som systemet forventer beboeren tager på sig. Fx udviste den frembrydende beboer en adfærd, som strider imod den rolle der forventes af denne. Beboeren samarbejdede ikke med personalet, men udfordrede derimod personalet ved at udvise en frembrydende adfærd. Beboeren gjorde brug af en modmagt til systemet og personalet, hvorpå denne opnåede opmærksomhed fra personalet. Samtidig opnåede beboeren, at denne ofte ikke skulle afvente personalet over en længere periode, såsom nogle af dens medbeboere oplevede. Selvom Foucault ville kalde beboeren for gal, så gjorde hun i praksis brug af en strategi, som medvirkede til at hun opnåede, det som hun ville gennem sin ”gale” adfærd.

Dermed kan vi her konkludere, at beboerne, uanset beboertype, har en reel mulighed for at udøve modmagt, ved at de giver et modsvar til magtpræmisserne i relationerne, som har indflydelse på magtens effekter. Hvilket stemmer overens med Foucaults teori om at magt og modmagt uløseligt hænger sammen. I enkelte tilfælde kan der endda argumenteres for, at det var beboeren der udøvede magt over personalet.

Bidrag til tidligere forskning

Analysens fund bidrager til tidligere forskning ved netop at have undersøgt magt mellem klient og professionel ud fra et mikro analytisk perspektiv i én total institution. Undersøgelsen viser, hvordan magt og modmagt udspiller sig i mangeartede og differentierende interaktioner på en total institution. Et sted hvor magten ofte er mere diffus og ugenomsigtig, end den ville være i et planlagt møde mellem professionel og klient i en socialforvaltning. På den totale institution oplever man hverdagen for klienten ud fra et andet perspektiv, idet denne bor der, hvor den modtager hjælp fra den professionelle. Et møde mellem klient og professionel i en socialforvaltning varer typisk mellem tredive til tres minutter, hvorefter klienten kan forlade stedet og den professionelle igen. Denne mulighed har beboeren på den totale institution ikke – beboeren er omgivet af de professionelle hele døgnet rundt. Det undersøgelsen viste i praksis var, at magten ikke på forhånd var givet og at både personale og beboer havde indflydelse på magten i relationen. Ofte var det dog personalet som gennem deres professionel og placering i hierarkiet udøvede magt i relationen, hvor efter beboeren kom med et modsvar her til. Denne undersøgelse bidrager til tidligere forskning ved, at den viser at magten, ud fra et mikro sociologisk niveau, er mangeartet og ikke fastlagt i en total institution. Både beboer og personale har indflydelse på magten og

hvordan denne udspiller sig. Dette modsat den magt der i tidligere forskning er blevet fremvist i mødet mellem system og klient, hvor mødet ofte har været præget af asymmetrisk magtforhold. Et magtforhold, hvor det ofte er systemet (socialarbejderen), som udøver magt over klienten.

Som et svar på problemstillingens spørgsmål, er altså muligt at konkludere, at der på det undersøgte bosted eksisterer en magt som ofte er skjult og diffus. En magt som ofte tager en skjult eller tilsløret form, som hverken personale eller beboer ikke er opmærksomme på. Derudover kan vi konkludere, at i enhver magt situation, har den som der bliver udøvet magt imod, en reel mulighed for at handle imod magten. Hvordan individet handler imod magten er dog mangeartet og afhængig af relationen og de implicerede. Dermed kan man heller ikke tegne et overordnet billede af magten på bostedet, netop fordi den varierer i forhold til de implicerede.

Kapitel 9 – Diskussion

Det følgende afsnit vil indeholde en vurdering og kritik af undersøgelsens metode og teori set i perspektivet om den overordnede problemformulering bliver besvaret ved hjælp af den kvalitative undersøgelsesmetode og de valgte teorier der skal underbygge casestudiet. Afslutningsvis vil undersøgelsens resultater blive vurderet i forhold til validitet, generaliserbarhed og reliabilitet.

Metode og teori

Specialets problemformulering var todelt. For det første ønskedes der en undersøgelse af, hvordan magten udspiller sig i arbejdet med borgere på et socialt psykiatrisk bosted. Dette blev belyst ved brug af et overvejende ikke-deltagende observationsstudie som metode til at indhente materiale for at kunne besvare problemformuleringen. For det andet ønskedes der en undersøgelse af hvilke handlemuligheder beboeren har i relationen med kontaktpersonen – dette blev ligeledes undersøgt gennem førnævnte observationsstudie.

Empiri

Opgavens empiri udgøres af et ti dages observationsstudie på et socialpsykiatrisk botilbud i Københavns Kommune, hvor fokus har været på magt og de interaktioner der udspillede sig i

relationen mellem beboer og socialfagligt personale og i den forbindelse hvilke handlemuligheder beboeren har.

Empirien blev valgt på grund af, et ønske om observere interaktionerne mellem beboer og socialfagligt personale på med henblik på at kortlægge de magtformer som udspillede sig her. Jeg havde forinden en teori, om at hverken beboer og socialfagligt personale var bevidste om, hvilke magtformer der udspillede sig i relationen og hvad denne har af betydning for beboerens handlemuligheder. Med begrundelse i ovenstående valgte jeg derfor at observere feltet frem for at fremføre interviews eller foretage en kvantitativ spørgeundersøgelse. Ønsket var ydermere at opleve hverdagen og dets interaktionen på nært hold.

Styrken ved empirien er at, det er konkrete hverdags situationer der er blevet observeret i de forskedes normale rammer, hvor de har haft mulighed for at agere som sædvanligvis. Der har ikke været tale om et opstillet interview, der blev optaget og hvor de forskede skulle svare på konkrete spørgsmål. En anden styrke ligger i, at empirien sikrer, at emnet bliver belyst fra forskellige synspunkter, idet observationerne både har omhandlet interaktioner mellem beboer og socialfagligt personale, men også interaktioner mellem socialfagligt personale og beboere imellem.

Svagheden ved empirien ligger i, at den udelukkende består af et observationstudie, hvor ingen af de forskedes holdninger og bemærkninger til begrebet magt og handlemuligheder i relationen bliver uddybet i fx gennem et interview. Et interview ville have åbnet op for muligheder i forhold til, at spørge mere ind til relevante holdninger samt muligheder for at få konkrete svar fra beboerne og personalet vedrørende det forskedes fokusområde. Hertil man som forsker derfor have valgt, at kombinere observationstudiet med interviews for at få belyst emnet ud fra flere synsvinkler.

Overordnet set vurderes empirien dog som velegnet til besvarelsen af problemformuleringen, idet dens omfang forstås som tilstrækkelig omfattende. Den har fremvist et studie over en periode, hvor de forskedes hverdag er blevet observeret.

Validitet

Validitet omhandler gyldigheden i undersøgelsen. Har jeg rent faktisk undersøgt det, som jeg i problemformuleringen præsenterede? Til dette kan der overordnet svares *ja*. I

problemformuleringen præsenterede jeg læseren for en problemstilling omhandlende magt i arbejdet med borgere med psykiske lidelser bosat på et socialt psykiatrisk bosted samt hvilke handlemuligheder denne har. Dette undersøgte jeg ved at benytte en kvalitativ undersøgelsesmetode med et interaktionelt perspektiv, hvor det lykkes at besvare problemformuleringen. Derudover foreligger der som tidligere nævnt i afsnittet *tidligere foretaget forskning*, relevante sammenlignelige undersøgelser, som kan understøtte og styrke validiteten i netop denne undersøgelsen. Undersøgelser som denne, der netop har fokuseret på magtforhold imellem klient og professionel, men ud fra et andet perspektiv.

Reliabilitet

Reliabilitet handler om pålideligheden i den pågældende undersøgelse. Har forskeren undersøgt sin problemformulering ensartet og præcist? Og ville en anden forsker med samme undersøgelsesmetode og tilgang til feltet komme frem til den samme konklusion i sidste ende? (Juul & Pedersen, 2012; 426). Samtidig knytter reliabilitet sig oftest til kvantitative undersøgelsesmetoder, hvorfor man i kvalitative undersøgelsesmetoder i stedet må sikre sig en vis gennemsigtighed i forhold til læseren og at undersøgelsens resultat må vurderes på baggrund af forskerens og det forskedes gensidige påvirkning.

Idet empirien er indsamlet gennem et kvalitativt observationsstudie, hvor det udelukkende er forsker selv, som har haft indflydelse på tolkningen af den indsamlede empiri kan resultatet eller vejen til resultatet, variere afhængig af hvilken forsker der har observeret i feltet. Dette skyldes, at udvælgelsen af relevante interaktion og handlinger er foretaget på baggrund af forskers subjektive faglige skøn i den givne situation. En anden forsker ville i samme situation måske vurdere andre interaktioner eller handlinger som værende mere relevante. Derudover har jeg som forsker forinden observationsstudiet lavet nogle observationspunkter, som har været grundlaget for selve observationstudiet. En anden forsker kunne have valgt andre observationspunkter og dermed også haft sit fokus et andet sted end i dette speciale.

Ydermere har det betydning for observationsstudiet, hvor neutral jeg som forsker har forholdt mig til de interaktioner, som foregik under observationstudiet og hvilke interaktioner jeg har valgt at fremhæve i analysen. Ydermere har det betydning for undersøgelsen, om jeg som forsker har forholdt mig kritisk til interaktionerne eller været mere tilbøjelig til at favorisere beboeren frem for socialarbejderen fx. min baggrund som socialrådgiver, kan have været med til, at jeg ikke har

forholdt mig kritisk i forhold til socialarbejdernes arbejde og samtidig ubevidst undermineret magtens betydning i interaktionen med beboeren. Fortolkningerne af beboernes og socialarbejdernes handlinger samt betydningsforståelsen af deres ordvalg i interaktionen kan ligeledes være farvet af min baggrund som socialrådgiver. Derudover kan mit tidligere arbejde som socialrådgiver på afdelingen have indflydelse på min tilstedeværelse og de undersøgelsesresultater jeg har fået. Dette hvis beboerne kan huske min tidligere rolle som socialrådgiver frem for neutral observatør.

Der kan dog i denne undersøgelse tales om en høj grad af reliabilitet, idet konklusionen uanset undersøger formegentligt ville blive den samme. På den anden side er det dog ikke tænkeligt, at en anden undersøger vil komme frem til konklusionen på samme måde, som det var tilfældet i denne opgave.

Generaliserbarhed

Generaliserbarhed betyder om undersøgelsens resultater kan generaliseres. (Kvale, 1997; 226). *”Hvordan kan man generalisere fra en enkelt case? Svaret er, at man jo heller ikke kan generalisere ud fra et enkelt eksperiment.”* (Ramian, 2007; 31).

Et udbredt kritikpunkt for casestudier er som citat indikerer, at det ikke er muligt at vurdere resultaternes generelle gyldighed, fordi det empiriske grundlag ofte kun baseres på en enkelt case. Dette gør sig også gældende for denne case.

Yin (2003) argumenterer for to måder at generalisere på – statistisk og analytisk. Statistisk generaliserbarhed er, hvor man kan overføre undersøgelsens resultater til andre sammenhænge. Den statistiske generaliserbarhed retter sig imod kvantitative metoder og er derfor heller ikke anvendelige i denne sammenhæng. Den analytiske generaliserbarhed skal ses i forhold til de teorier, som casestudiet er udarbejdet under samt et produktivt samspil mellem teoretiske overvejelser og generelle videnskabelige teorier (Yin, 2003). I forlængelse heraf kan der argumenteres for, at der er blevet gjort brug af den analytiske generaliserbarhed i nærværende speciale. Begrundelsen herfor er, at den teoretiske ramme der er grundlaget for specialet, bruges som skabelon til at sammenligne de empiriske fund i specialets analysedel og dermed også er basis for de analytiske konklusioner. I forhold til generalisering af dette speciale vurderer jeg, at denne undersøgelse vise nogle tendenser i den moderne psykiatri, som kan kobles op på tidligere

forskning som understøtter denne. Dermed er undersøgelsen i høj grad generaliserbar vurderet ud fra ovenstående kriterier om analytisk generaliserbarhed.

Kapitel 10 - Perspektivering

I løbet af specialeprocessen er jeg stødt på flere spændende aspekter, som man med stor fordel kunne undersøge i forhold til specialets tema, men grundet nødvendige afgrænsninger har dette ikke været muligt. I det følgende afsnit vil jeg i stedet kort skitsere, et nærliggende emne, der ville være interessante at undersøge.

En undersøgelse af sindslidende og deres selvbestemmelsesret vs. personalets omsorgpligt

Dette speciale har fokuseret på de givne magtforhold på et socialpsykiatrisk bosted Københavns Kommune og hvilke handlemuligheder beboerne har i forbindelse med udøvelse af magt.

Et andet nærliggende emne ville være at undersøge dilemmaet omkring beboernes selvbestemmelsesret og personalets omsorgpligt på et socialpsykiatrisk bosted. Dette da jeg under mit observationsstudie oplevede, at dette dilemma i praksis ofte blev oplevet som konfliktfyldt og problemfyldt. For hvornår skal beboerens selvbestemmelse opretholdes og hvornår skal personalet gribe ind? Det bliver næsten uundgåeligt en vurderingssag, som ender i en gråzone for personalet. Derfor kunne det være interessant, at lave et projekt med det formål at skabe ny viden, som kan være med til at gøre dilemmaet mere håndterbar i feltet.

Dilemmaet mellem beboerens selvbestemmelse og personalets omsorgpligt hænger uløseligt sammen med Servicelovens implementering i 1998. Dette da den socialt udsatte i forbindelse hermed fik mere selvbestemmelse og et større ansvar for eget liv end tidligere. Det betød endvidere, at individet samtidig selv skulle træffe en række valg vedrørende eget liv – uanset om man er social udsat eller ej, så er ansvaret ens eget. Et individ med en psykisk sindslidelse skal ligesom alle andre individer i samfundet selv træffe valg omkring eget liv. Det forventes, at beboeren selv tager et initiativ, men spørgsmålet er så om et social udsat individ formår det, eller om forventninger til individet vil medføre en direkte overbelastning af individet. Hvis dette sker formoder jeg, at man står med en ny undertrykkelsesfigur.

Dilemmaet mellem et absolut minimum af udøvelse af magt og samtidig en større selvbestemmelse for det socialt udsatte individ mener jeg, kan give nogle nye udfordringer for psykiatrien, idet jeg forestiller mig, at flertallet af borgere slet ikke kan håndtere disse individualiseringsprocesser, hvor frihed og selvbestemmelsesret står højst, og det derfor ikke bidrager til en positiv udvikling for individet, men nærmere ny overbelastning, hvor personalet skal vurdere, hvornår de skal gribe ind.

Litteraturliste

- Brandt, Preben (2004) : Socialpsykiatri: psykiatri på humanistisk grundlag, 1 udgave, 2 oplag, København, Munksgaard Danmark. 14-35.
- Birkler, Jacob (2005) : Videnskabsteori - en grundbog. 1 udgave, 7 oplag 2010 Munksgaard Danmark 2005. s. 10-35.
- Ejrnæs, Morten & Guldager, Jens (2010), Helhedssyn og forklaring, København: Akademisk forlag. s. 150-158
- Esmark, Anders, Laustsen, Carsten Bagge, Andersen, Niels Åkerstrøm (2005) : Socialkonstruktivistiske analysestrategier, 1. Udgave, Roskilde Universitetsforlag (A). s. 10-12,16.19.
- Esmark, Anders, Laustsen Carsten Bagge, Andersen Niels Åkerstrøm (2005): Poststrukturalistiske analysestrategier, 1. Udgave, Roskilde Universitetsforlag. (B) s. 10-14.
- Goffman, Erving (1957) : The presentation of self in everyday life. Published by Penguin Group. 114-121.
- Goffman, Erving (1967) : Anstalt og menneske. 10 oplag. 2001. Special trykkeriet Viborg a-s. s. 5, 9,12-13,19-20,25,47,152.

- Goffman, Erving (2004): Social samhandling og mikrosociologi, Red. Jacobsen, Michael Hviid & Kristiansen, Søren, 1. udgave, 1. Oplag, Hans Reitzels Forlag. s 18-28, 64, 114-125, 280-319.
- Goffman, Erving (2014) : Stigma – Om afvigerens sociale identitet. 2. udgave, 3. oplag 2014. Samfundslitteratur 2009. s. 15-20, 44-46.
- Hammerslev, Ole, Arnholtz Hansen, Jens, Willig, Ida (2009): Refleksiv sociologi i praksis, 1.udgave, 1 oplæg, Hans Reitzels Forlag. s. 37, 52, 55.
- Becker, Howard S. (2005): Outsidere – Studier i afvigelsessociologi, København, Hans Reitzels Forlag.
- Jacobsen, Michael Hviid, Søren Kristiansen (2002): Erving Goffman. Sociologien om det elementære livs sociale former. 2 udgave. Hans Reitzels Forlag, København. s. 14, 114-117
- Järvinen, Margaretha, Larsen, Jørgen Elm, Mortensen, Niels(red.) (2005): Det magtfulde møde mellem system og klient, 1. udgave, 3. oplag, Aarhus Universitetsforlag
- Järvinen, Margaretha, Mik-Meyer, Nanna (2005): Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv – interview, observationer og dokumenter. 1 udgave, 4 oplag. Hans Reitzels Forlag 2005. s. 80-100, 118, 124.
- Järvinen, Margaretha, Mik-Meyer, Nanna (2003) : At skabe en klient – institutionelle identiteter i socialt arbejde. 1 udgave. 5 oplag. Hans Reitzels Forlag 2003. s. 11, 195, 202
- Juul, Søren, Pedersen Kirsten Bransholm (2012): Samfundsvidenskabernes videnskabsteori. En indføring. 1. udgave, 2. Oplag, Hans Reitzels Forlag. s.420-426.
- Kermenoglou, Bente Hansen, Sørensen, Ditte (2000) : Omsorg og magt - i det

professionelle arbejde med mennesker, der har brug for særlig støtte. 1. udgave, 1 oplag. Dafolo Forlag 2000. s. 85-85.

- Kvale, Steinar (1997): Interview - En introduktion til det kvalitative forskningsinterview. 1 udgave 15 oplag. Hans Reitzels Forlag København 1997. s. 226
- Kvale, Steinar, Svend Brinkmann. (2009): Interview – introduktion til et håndværk. København. Hans Reitzels forlag. 2. udgave.
- Larsen, Jørgen Elm, Mortensen, Nils & Thomsen, Jens Peter Frølund (2004): ”Magtens mange facetter i mødet mellem system og klient” I: Järvinen, Margaretha, Larsen, Jørgen Elm & Mortensen, Niels (red.): Det magtfulde møde mellem system og klient. Gylling: Århus Universitetsforlag
- Lynch, Michael & Peyrot, Mark (1992): Introduction: A Reader's Guide to Ethnomethodology, Qualitative Sociology, vol. 15, no. 2. s. 110-118.
- Flyvbjerg, Bent (1991): Eksemplets magt. En revurdering af case studiet som forskningsstrategi. I: Flyvbjerg, Bent: Rationalitet og Magt. Bind 1. Det konkrete videnskab. Akademisk Forlag. København.
- Foucault, Michel (1978): The Deployment of Sexuality, i The Will to Knowledge Part 2 – The History of Sexuality Vol. I. Random House, New York.
- Foucault, Michel (1982): The Subject and Power, in: Hubert L. Dreyfus & Paul Rabinow: Michel Foucault. Beyond Structuralism and Hermeneutics, Harvester Wheatsheaf s. 208-226, 334
- Foucault, Michel (1991): Governmentality. I: Burchell, Graham, Colin Gordon og Peter Miller: The Foucault effect. The University of Chicago Press. Chicago. s. 87-104.

- Foucault, Michel (1994): V. Retten til døden og magten over live. I: Foucault, Michel: Viljen til viden. Seksualitetens historie 1. det lille forlag. Frederiksberg. s. 90-99.139-167.
- Foucault, Michel. (2002). Overvågning og straf - Fængslets fødsel. 3. udgave Frederiksberg: Det lille forlag. s. 157-160.
- Foucault, Michell (2005) : Sindssygdøm og psykologi. 2. reviderede udgave. 1. oplag. Hans Reitzels Forlag, København 2005. s. 26, 63, 105 -112, 127.
- Foucault, Michell (2008) Sikkerhed, territorium, befolkning - Forelæsninger på Collège de France 1977-1978. 3.oplag, Hans Reitzels Forlag, København. s. 130-145.
- Mik-Meyer, Nanna, Villadsen, Kasper (2007) : Magtens former – sociologiske perspektiver på statens møde med borgeren. 1. udgave, 5 oplag, Hans Reitzels Forlag 2007.
- Ramian, Knud (2007) : Casestudiet i praksis. 1. udgave, 1. oplag, 2007, Academica 207. Kapitel 2, Kapitel 6.
- Retsinformationen :
<https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=175036-id7eab8a44-e2cf-47f6-ab3c-f11eda087f9f>
<https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=175036#id7eab8a44-e2cf-47f6-ab3c-f11eda087f9f> . Hentet 09.08.16 kl. 7.40
- Skau, Greta Marie (2001) : Mellem magt og hjælp - Vejledning i god klientbehandling. Nordisk Forlag A7S, København 2001.
- Stax, Børner Tobias (2004) : Duetter fra anden sal på slottet – et interaktionelt perspektiv på samtaler mellem hjemløse og socialarbejdere. Ph.d. afhandling. Sociologisk Institut, Københavns Universitet & Socialforskningsinstituttet. s. 28,

- Servicelovens formål :
<http://www.ft.dk/samling/20101/almdel/sou/bilag/58/908992.pdf>
<http://www.ft.dk/samling/20101/almdel/sou/bilag/58/908992.pdf>. hentet d. 08.08.16 kl. 9.35.

- Socialforvaltningen, Københavns Kommune (2009): Værdigrundlag for Københavns Kommunes socialpsykiatriske bcentre/bosteder :

<http://centercity.kk.dk/sites/centercity.kk.dk/files/uploaded-files/V%E6rdigrundlagforsocialpsykiatriskebocentreogbosteder.pdf>
<http://centercity.kk.dk/sites/centercity.kk.dk/files/uploaded-files/V%C3%A6rdigrundlagforsocialpsykiatriskebocentreogbosteder.pdf> hentet d. 01.08.16 kl. 09.12.

- Thornye, Ole (2008) : Michel Foucault – en introduktion. 1. udgave, 2. oplag. Hans Reitzels Forlag, København 2009. s. 28, 32, 81, 86, 88.

- Yin, Robert K (2003) : Casestudy Research – Design and Methods. Sage Publications. 3. udgave Californien 2003.